

แนะนำจังหวัด **ฉะเชิงเทรา**

ฉบับ **อำเภอบ้านโพธิ์**

CHACHOENGSAO

ศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดฉะเชิงเทรา

แนะนำจังหวัด **ฉะเชิงเทรา**

ฉบับ

อำเภอบ้านโพธิ์

CHACHOENGSAO

แนะนำจังหวัดฉะเชิงเทรา ฉบับ..... อำเภอบ้านโพธิ์

๒

ISBN : 974 - 9684 - 47 - 8

เจ้าของ

ศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

คณะที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอนก	เทพสุภรณ์กุล	อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์
ศาสตราจารย์สุชาติ	เถาทอง	ผู้ทรงคุณวุฒิประจำศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชุมศรี	นพวงศ์ ณ อยุธยา	ผู้ทรงคุณวุฒิประจำศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น
อาจารย์วิชัย	พงษ์โหมด	ผู้ทรงคุณวุฒิประจำศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น
อาจารย์จินดา	เนื่องจำนงค์	ประธานที่ปรึกษาศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น
อาจารย์โยธิน	จี้กั้ววาฬ	ที่ปรึกษาศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น

คณะกรรมการผู้จัดทำ

อาจารย์อารียา	บุญทวี	ประธานและผู้เรียบเรียงข้อมูล/เนื้อหา
อาจารย์วิฑูรย์	มณีนันท์วัฒน	รองประธาน
อาจารย์สุนทรีย	ธรรมสุวรรณ	ฝ่ายเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศ
อาจารย์ธีระวุฒิ	กลั่นดวง	ฝ่ายเอกสาร
นายณัฐพนนท์	สิงห์ยศ	ฝ่ายตรวจสอบและพิสูจน์อักษร
นางสาวนวลลออ	อนุสิทธิ์	ฝ่ายออกแบบและบันทึกภาพ
นางสาวฐิติรัตน์	เอนกสุวรรณกุล	ฝ่ายประชาสัมพันธ์และฝ่ายเอกสาร
นายสุรพล	โต๊ะสีดา	ฝ่ายประชาสัมพันธ์และฝ่ายเอกสาร
นางสาวอรรณ	เล็กชะอุม	กรรมการและเลขานุการ/ฝ่ายจัดทำรูปเล่ม

พิมพ์ที่

บริษัท เอ็มเอ็น คอมพิวเตอร์ จำกัด
 ๔๘๘-๔๙๐ สถานีขนส่งฉะเชิงเทรา อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒๔๐๐๐
 โทร. / แฟกซ์ ๐-๓๘๕๑-๕๗๗๐ , ๐-๓๘๕๑-๕๕๓๐
 พ.ศ. ๒๕๕๖
 จำนวน ๔๐๐ เล่ม

คำนำ

อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีประวัติความเป็นมายาวนาน จากหลักฐานการรวมกลุ่มเป็นชุมชนธรรมชาติ และการสร้างวัดประจำหมู่บ้าน สันนิษฐานได้ว่ามีผู้คนเข้ามาอยู่ในดินแดนนี้ก่อน พ.ศ. ๒๓๐๐ สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ต่อมาสมัยรัชกาลที่ ๕ ทรงปกครองประเทศระบบเทศาภิบาล จึงได้จัดตั้งเป็นอำเภอ เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๗ ซึ่งอำเภอบ้านโพธิ์มีแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญมากมาย

ดังนั้น ศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีพันธกิจในการส่งเสริมอนุรักษ์ ทำนุบำรุงและสร้างสรรค์ศิลปะ วัฒนธรรม เป็นที่พึ่งทางภูมิปัญญาแก่ชุมชน จึงเล็งเห็นว่าการรวบรวมเอกสาร โบราณสถาน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี ตลอดจนแหล่งเรียนรู้ทางศิลปะ วัฒนธรรม เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้นักเรียน นักศึกษา ประชาชนได้มีความภาคภูมิใจและทราบเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จึงจัดทำหนังสืออำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ฉบับนี้ขึ้นมา

คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้ จะช่วยให้ผู้อ่านได้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอำเภอบ้านโพธิ์มากยิ่งขึ้น สุดท้ายศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น ขอกราบนมัสการเจ้าอาวาสวัดบ้านโพธิ์ เจ้าอาวาสวัดเกาะชัน เจ้าอาวาสวัดอินทาราม เจ้าอาวาสวัดประศาสน์โสภณ (วัดบางกูด) เจ้าอาวาสวัดประชาบำรุงกิจ เจ้าอาวาสวัดลาดบัว และวัดราษฎร์ศรัทธาธรรม เจ้าอาวาสวัดพิพิธประสาทสุนทร (วัดลาดขวาง) เจ้าอาวาสวัดเทพราชปวราราม และพระสงฆ์ของวัดอำเภอบ้านโพธิ์ทุกวัดที่ให้ข้อมูลในการทำหนังสือครั้งนี้ คุณณพพล งามวงษ์วาน กรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งอาจารย์ขัญชัย รักษาพันธ์ ปราชญ์ชาวบ้านที่สละเวลาให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งผู้บริหารและบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองประเวศทุกท่าน ที่ให้ข้อมูล เอกสารองค์ความรู้ ส่งผลให้หนังสือเล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี หากมีข้อผิดพลาดในการจัดทำ คณะผู้จัดทำขอน้อมรับและขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

คณะผู้บริหารและคณะกรรมการ

ศูนย์ศิลปะ วัฒนธรรมและท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๖

สารบัญ

หน้า

ประวัติอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

- ประวัติอำเภอบ้านโพธิ์
- สนามจันทร์-เขาดิน-บ้านโพธิ์
- ความเป็นมาของตำบลในอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา
- ตำบลบ้านโพธิ์
- ตำบลคลองบ้านโพธิ์
- ตำบลบางซ่อน
- ตำบลท่าพลับ
- ตำบลหนองบัว
- ตำบลดอนทราย
- ตำบลหนองตีนนก
- ตำบลสิบเอ็ดศอก
- ตำบลคลองขุด
- ตำบลแหลมประดู่
- ตำบลบางกรูด
- ตำบลสนามจันทร์
- ตำบลแสนภูดาษ
- ตำบลลาดขวาง
- ตำบลคลองประเวศ
- ตำบลเทพราช
- ตำบลเกาะไร่

โบราณสถานอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

- โบราณสถานของอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา
- ประวัติวัดประชาบำรุงกิจ (วัดหนองแบน)
- ประวัติวัดประศาสนโศภณ (วัดบางกรูด)
- ประวัติวัดบ้านโพธิ์
- ประวัติวัดกระพุ่ม
- ประวัติวัดสนามจันทร์
- ประวัติวัดพิพิธประสาทสุนทร (วัดลาดขวาง)
- ประวัติวัดอินทาราม (วัดตด)
- ประวัติวัดเกาะชัน
- ประวัติวัดดอนทราย
- ประวัติวัดราษฎร์ศรัทธาธรรม
- ประวัติวัดเทพราชปวราราม
- ประวัติวัดอรัญญิการาม
- ประวัติวัดคลองสวน
- ประวัติวัดพนมพนาวาส
- ประวัติวัดมงคลโสภิต (วัดต้นสน)
- ประวัติวัดประเวศพัฒนาราม
- ประวัติวัดดอนสีนันท
- ประวัติวัดกลางราษฎร์บำรุง

๗
๘
๙
๑๒
๑๒
๑๒
๑๓
๑๓
๑๔
๑๔
๑๕
๑๕
๑๖
๑๖
๑๗
๑๗
๑๘
๑๘
๑๙
๑๙
๒๐
๒๑
๒๒
๒๓
๒๔
๒๖
๒๗
๒๘
๓๐
๓๑
๓๒
๓๓
๓๔
๓๕
๔๑
๔๒
๔๓
๔๔
๔๔
๔๕
๔๕

สารบัญ

หน้า

• ประวัติวัดผาณิตาราม	๔๕
• ประวัติวัดสามกอก	๔๗
• ประวัติวัดลาดบัว	๔๗
• ประวัติวัดหัวเนิน	๔๘
• ประวัติวัดลาดน้ำเค็ม	๔๘
• ประวัติวัดแสนภูดาษ	๔๙
• ประวัติวัดศรีมงคล	๔๙
• ประวัติวัดหนองกระสังสามัคคี	๕๐
• ประวัติวัดวังอู่	๕๐

ภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อของอำเภอบ้านโพธิ์

จังหวัดฉะเชิงเทรา

๕๑

• ประเพณีแห่หลวงพ่อบุทธโสธรทางน้ำของอำเภอบ้านโพธิ์	๕๒
• ประเพณีต้อนรับขบวนแห่หลวงพ่อบุทธโสธรทางน้ำ	๕๓
• ประเพณีการต้อนรับขบวนแห่หลวงพ่อบุทธโสธร ของชุมชนตลาดบางกรูด	๕๓
• การต้อนรับขบวนแห่หลวงพ่อบุทธโสธรทางน้ำของชาวตำบลบ้านโพธิ์	๕๔
• ประเพณีการต้อนรับขบวนแห่หลวงพ่อบุทธโสธรทางน้ำของสนามกอล์ฟบางปะกงริเวอร์ไซด์ คันทรี่คลับ	๕๔
• ประเพณีการต้อนรับขบวนแห่หลวงพ่อบุทธโสธรทางเรือของชาวราชภัฏศรีรัตนารม ตำบลคลองขุด	๕๕
• งานประจำปีวัดผาณิตาราม	๕๕
• ประเพณีวันกตัญญูสายน้ำของอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา	๕๖
• ประเพณีลอยกระทงสาย ของตำบลบางกรูด อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา	๕๖
• ประเพณีชนวัว ของตำบลคลองขุด อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา	๕๗
• ประเพณีทอดผ้าป่าเลไลย์	๕๗
• ประเพณีงานวันเกษตรทำบุญกลางทุ่ง ไถ่ชีวิตควายไทย ย้อนรอยไถประเพณี ตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา	๕๗
• ประเพณีทำขวัญข้าวบูชาแม่โพสพและทำบุญลานข้าว	๖๐
• ประเพณีแข่งเรือ	๖๑
• ประเพณีลอยกระทงย้อนอดีตสายน้ำแห่งวิถีชีวิต	๖๑
• ประเพณีการโกนผมไฟ ของตำบลเกาะไร่	๖๒
• ประเพณีแต่งงานของชาวมุสลิมที่ตำบลเกาะไร่	๖๓
• ประเพณีการทำขวัญนาค	๖๓
• การละเล่นหมากกรูไทย	๖๓
• การละเล่นปีฟ้าห่มมอญ	๖๔

แหล่งเรียนรู้ของอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

๖๕

• ศูนย์เรียนรู้ปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียงเทพราช	๖๖
• แหล่งเรียนรู้ชุมชน ศูนย์วิสาหกิจชุมชนบอนสี	๖๗
• พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดเทพราช	๗๐
• ศูนย์พัฒนาการเรียนทักษะชีวิต หลักเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนพุทธจริยาสีพิบูล	๗๒
• ประวัติความเป็นมา เรื่อง ภาพเก่า ๑๐๐ ปี โรงเจคลองสวน	๗๒
• ตลาดคลองสวน ๑๐๐ ปี	๗๓

บรรณานุกรม

๗๔

ประวัติอำเภอบ้านโพธิ์

จังหวัดฉะเชิงเทรา

Banpho Chachoengsao

ประวัติอำเภอบ้านโพธิ์

อำเภอบ้านโพธิ์	อยู่ห่างจากอำเภอมืองฉะเชิงเทรา ประมาณ ๑๔ กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอและจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้
ทิศเหนือ	ติดต่อเขตอำเภอมืองฉะเชิงเทรา
ทิศใต้	ติดต่อเขตอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา อำเภอพานทอง และอำเภอพุนสนิม จังหวัดชลบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อเขตอำเภอบางคล้า
ทิศตะวันตก	ติดต่อเขตอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ

มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน จากหลักฐานการรวมกลุ่มเป็นชุมชนธรรมชาติ และการสร้างวัดประจำหมู่บ้าน บอกได้ว่า มีผู้คนเข้ามาอยู่ในดินแดนแห่งนี้ ก่อน พ.ศ. ๒๓๐๐ สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ต่อมาสมัยรัชกาลที่ ๕ ทรงปกครองประเทศระบบเทศาภิบาล จึงได้จัดตั้งเป็นอำเภอมือวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๗ และมีเหตุให้ต้องเปลี่ยนชื่ออำเภอถึง ๒ ครั้ง

ภูมิประเทศทั่วไป พื้นที่เกือบทั้งหมดเป็นที่ราบลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำนา ภูมิอากาศอยู่ในเขตร้อนชื้น ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล ปริมาณน้ำฝนวัดได้เฉลี่ย ๑.๑๕๖.๒ มิลลิเมตร/ปี อากาศไม่ร้อนจัดและไม่หนาวจัด ชาวบ้านโพธิ์มีวิถีความเป็นอยู่ที่สงบสุขตามวัฒนธรรมทางศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธส่วนใหญ่ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์บางส่วน

อำเภอบ้านโพธิ์ดินแดนแห่งสองฝั่งบางปะกง ฝั่งขวาเขตการปกครอง ๗ ตำบล ฝั่งซ้าย ๑๐ ตำบล แต่ละตำบลมีเรื่องราวที่สะท้อนให้เห็นชีวิตและวัฒนธรรมของคนรุ่นก่อน ผู้อ่านจะรู้ว่าคนไทยเชื้อสายเขมรที่ตำบลดอนทรายและแหลมประดู่มีความเป็นมาอย่างไร และมีประเพณีอะไรบ้างที่ยังหลงเหลืออยู่

ปัญหาดั้งเดิมของคนทั้งสองฝั่ง คือ ขาดแคลนน้ำจืดอุปโภคบริโภค คนแต่ก่อนแก้ปัญหาโดยการกักน้ำไว้ในลำคลอง และใช้ประโยชน์ร่วมกัน คลองจึงเป็นสมบัติอันมีค่าของชุมชน

บ้านโพธิ์ในวันนี้มีความสะดวกสบายมาก การเดินทางไม่ลำบากเหมือนเมื่อก่อน ลูกหลานจึงได้เรียนหนังสือกันทุกคน อำเภอบ้านโพธิ์มีโรงเรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ถึงระดับอาชีวศึกษา มีห้องสมุดประชาชนสำหรับค้นคว้า มีโรงพยาบาล ไฟฟ้า น้ำประปา ธนาคาร ไปรษณีย์โทรเลข ไว้บริการครบครัน

อำเภอบ้านโพธิ์มีคำขวัญประจำอำเภอ ว่า

“แดนแห่งคูคลอง สองฝั่งบางปะกง
ดงกุ้งปลาไก่ไข่ ขนมไทยเผยแพร่ แหล่งหวงพ่อน้ำ”

ซึ่งช่วยสะท้อนให้เรารู้จัก และมองเห็นภาพของอำเภอในแง่มุมต่าง ๆ ได้อย่างดี อย่างไรก็ตาม ยังมีสิ่งอื่นที่ควรศึกษาอีกมากมาย เกินกว่าคำคล้องจองข้างต้น จะพรรณนาให้ครบถ้วนได้

สนามจันทร์ – เขาติน – บ้านโพธิ์

อดีตสู่ปัจจุบัน

การตั้งชุมชนของคนในสมัยโบราณมักเลือกทำเลอยู่ใกล้แหล่งน้ำ เมื่ออพยพมาตั้งบ้านเรือนหลาย ๆ ครั้วเรือนมากขึ้น ก็เกิดเป็นหมู่บ้าน แล้วจึงสร้างวัด หรือศาสนสถานเอาไว้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ถ้าหากจะคะเนว่าชุมชนใดมีอายุเท่าใด หลักฐานที่พอจะเป็นที่เชื่อถือได้ก็คือวัด หมู่บ้านสนามจันทร์เกิดขึ้นเมื่อใดนั้น ไม่มีหลักฐานบ่งบอกได้เลย แต่ถ้าดูจากการสร้างวัดสนามจันทร์ ซึ่งตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐ บ้านสนามจันทร์มีอายุถึง ๑๕๖ ปี

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๖ ตำบลบ้านโพธิ์ในปัจจุบัน มีชื่อว่าตำบลสนามจันทร์ ดังรายงานตรวจราชการมณฑลปราจีน ของพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นมรุพงศ์สิริพัฒน์ กราบบังคมทูลพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ เรื่องการยุบอำเภอบางคล้า ไปรวมกับอำเภอบางคล้า และจัดตั้งอำเภอบ้านโพธิ์ ความว่า

“...ถ้าดูตามลำน้ำที่ว่าการอำเภอบางคล้าและอำเภอบางคล้า ห่างกันทางราว ๑ ชั่วโมง เห็นด้วยเกล้าฯ ว่าควรจะยกเลิกอำเภอบางคล้าเสีย คงย้ายไปตั้งตำบลสนามจันทร์ ซึ่งจะเรียกนามอำเภอสานามจันทร์ ได้เมืองฉะเชิงเทรา...”

และอีกข้อความหนึ่งใจความว่า อำเภอมืองฉะเชิงเทราที่มีหมู่บ้านมาก ควรแบ่งท้องที่ตั้งเป็นอำเภอขึ้นอีกหนึ่งอำเภอ ที่ว่าการอำเภอ ถ้าไปตั้งในคลองประเวศบุรีรมย์ก็ไม่อยู่กึ่งกลางท้องที่ จึงเลือกที่ได้วัดสนามจันทร์เป็นที่ตั้งอำเภอ ความกราบบังคมทูลดังนี้

“...ราษฎรที่อยู่ทางลำน้ำไปมาลำบากเห็นด้วยเกล้าฯ ว่าควรตั้งที่ลำน้ำเมืองฉะเชิงเทรา เหนือปากคลองสนามจันทร์ เพราะเป็นท้องที่มีบ้านเรือนราษฎรตั้งอยู่โดยรอบ แลเป็นทำเลโจรผู้ร้ายปล้นสะดมชุกชุม ส่วนนามอำเภอเรียกว่า อำเภอสานามจันทร์ เกล้าฯ ได้เลือกที่ได้วัดสนามจันทร์ เป็นที่ตั้งที่ว่าการอำเภอ และยกโรงตำรวจภูธร อำเภอบางคล้ามาตั้งอยู่ที่อำเภอสานามจันทร์ด้วย...”

สรุปได้ว่าพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นมรุพงศ์สิริพัฒน์ สมุหเทศาภิบาล มณฑลปราจีน เป็นผู้จัดตั้งอำเภอบ้านโพธิ์ โดยแยกออกมาจากอำเภอมืองฉะเชิงเทรา เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๗ ใช้ชื่อว่าอำเภอสานามจันทร์ ตามชื่อหมู่บ้าน และตำบลที่ตั้งอำเภอ ที่ว่าการอำเภอสานามจันทร์หลังแรก เป็นอาคารไม้ชั้นเดียว หลังคามุงด้วยจาก นายอำเภอคนแรก คือ ขุนประจักษ์จันทเขตต์ (ชวน)

เหตุที่ชื่อบ้านสนามจันทร์ มีประวัติเล่ากันว่า สมัยที่ท้องที่ยังเป็นป่าอยู่ มีเสือชุกชุม มีพระยา ๓ ท่าน ออกมาตั้งจันทกเสื่อที่หนองน้ำ ราษฎรเรียกว่า หนองสามพระยา และเรียกหมู่บ้านว่า สนามจัน เรียกขานกันนานเข้าจึงเพี้ยนเป็น บ้านสนามจันทร์ ส่วนหนองสามพระยาได้ตั้งเป็นพื้นที่นา ปัจจุบัน คือ บริเวณที่ตั้งโรงพยาบาลบ้านโพธิ์

ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๔๗ – พ.ศ. ๒๔๔๙ มีการปรับแก้ไขเขตของหมู่บ้าน และตำบล ตาม พ.ร.บ. ลักษณะการปกครองท้องที่ ร.ศ. ๑๑๖ (พ.ศ. ๒๔๔๐) มาตรา ๒๒ แนวทางการกำหนดเขตตำบล ดังนี้ “...หลายหมู่บ้านรวมกันราว ๑๐ หมู่บ้าน ให้จัดเป็นตำบล ๑ ให้ผู้ว่าราชการเมืองปักหมุดเขตตำบลนั้นให้ทราบโดยชัดเจนว่าเพียงใด ถ้าที่หมายเขตไม่มีลำห้วย หนอง คลอง บึง บาง หรือ สิ่งใด เป็นสำคัญได้ ก็ให้ผู้ว่าราชการเมืองจัดให้หลักปักหมุดเขตอันจะถาวรอยู่ไปได้ยืนนาน...”

หมายความว่ากำหนดเขตตำบลให้ใช้ ลำห้วย หนอง คลอง บึง บาง เป็นแนวเขต ตำบลสนามจันทร์เมื่อก่อนนี้เข้าใจว่ามีพื้นที่อยู่ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ จึงถูกแบ่งเขตออกจากกัน โดยมีแม่น้ำบางปะกงเป็นเส้นแบ่งเขต พื้นที่ทางฝั่งขวายังคงใช้ชื่อตำบลสนามจันทร์เหมือนเดิม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีเนื้อที่มากกว่า ส่วนทางฝั่งซ้ายซึ่งเป็นที่ตั้งที่ว่าการอำเภอดังชื่อใหม่ว่า ตำบลบ้านโพธิ์ มีหลักฐาน คือ โฉนดที่ดินที่ออกให้ราษฎร เมื่อ ร.ศ. ๑๒๕ (พ.ศ. ๒๔๔๙) เปลี่ยนชื่อเป็นตำบลบ้านโพธิ์แล้ว

เหตุที่ตั้งชื่อว่า บ้านโพธิ์ เนื่องจากถันนี้มีต้นโพธิ์ขึ้นอยู่ทั่วไป เมื่อก่อนวัดสนามจันทร์ก็มีต้นโพธิ์ใหญ่หลายต้น ชาวบ้านมีความเคารพเพราะเป็นต้นไม้ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ จึงเอาผ้าเหลืองห่มต้นโพธิ์ ถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ โปรดฯ ให้ตั้งกองเสือป่าขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ และทรงสถาปนาพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม เป็นค่ายหลวงสำหรับประชุมและซ้อมรบ แบบเสือป่า เพื่อเป็นกำลังร่วมป้องกันประเทศ และเสด็จพระราชดำเนินไปประทับแรมอยู่เนื่อง ๆ

ทางราชการได้พิจารณาเห็นว่าชื่ออำเภอไปพ้องกับชื่อพระราชวังสนามจันทร์ จึงเปลี่ยนชื่อเป็น อำเภอเขาติน ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องเปลี่ยนชื่ออำเภอ ลงวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ สมัยขุนเพ็ญใจหาญ (พงษ์ บุรุษชาติ) เป็นนายอำเภอเขาติน อยู่ชายแดนติดต่อกับอำเภอบางปะกง เป็นเนินหินแกรนิต สูงประมาณ ๑๕ เมตร เป็นที่ตั้งของวัดเขาติน ภายในวัดมีมณฑปร้างเก่าแก่มาก เข้าใจว่าเป็นที่ประดิษฐานรอยพระพุทธบาท เหตุที่เอาเขาตินมาตั้งเป็นชื่ออำเภอแทนสนามจันทร์ คงเนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ เคยเสด็จประพาสวัดเขาติน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๒ ซึ่งถือเป็นความปิติและเป็นสิริมงคล จึงเอาชื่อเขาตินมาเป็นชื่ออำเภอ

ต่อมาปรากฏว่าเขาตินอยู่ในเขตอำเภอบางปะกง จึงเปลี่ยนชื่ออำเภออีกครั้งหนึ่ง จากเขาตินมาเป็น อำเภอบ้านโพธิ์ ตามชื่อของตำบล เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ (ตามรายงานกิจการจังหวัดประจำปี ๒๔๐๑-๒๕๐๒) สมัยขุนเจนประจักษ์ (ชื่น) เป็นนายอำเภอ

อาคารที่ว่าการอำเภอหลังแรกหลังคามุงจาก หลังต่อมาปลูกสร้างเป็นอาคารไม้ ๒ ชั้น หลังคามุงกระเบื้อง หันหน้าสู่แม่น้ำบางปะกง ปัจจุบันใช้เป็นสำนักงานเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ หลังที่ ๓ ขยับเข้ามาสร้างริมถนน เป็นอาคารไม้ ๒ ชั้น แบบสมัยใหม่ ปัจจุบันได้รื้อหลังเก่า และก่อสร้างหลังใหม่ในที่เดิม ซึ่งจะทำการเปิดที่ว่าการหลังใหม่ ในวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๔๗ พร้อมทั้งเฉลิมฉลองในวันแรกที่อำเภอมีอายุครบ ๑๐๐ ปี ด้วย

ตั้งแต่ตั้งอำเภอมามีนายอำเภอปกครองรวม ๔๑ คน โจรผู้ร้ายที่เข้าชุมชุมก็หมดไป ชาวอำเภอบ้านโพธิ์มีความเป็นอยู่ที่สงบสุข เรียบง่าย แม้ในปัจจุบันการทำมาหากินเปลี่ยนไปจากเดิม สภาพสังคมเปลี่ยนไป แต่มีสิ่งหนึ่งที่ไม่เปลี่ยน คือ ความสำนึกรักบ้านเกิด และความกตัญญูต่อแผ่นดิน ซึ่งจะทำให้อำเภอบ้านโพธิ์มีความยั่งยืนตลอดไป (๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์, ๒๕๔๗ : ๑๐-๑๒)

วัดคู่บ้าน

วัดในอำเภอบ้านโพธิ์มีทั้งหมด ๒๗ วัด มีมัสยิดของชาวมุสลิมที่ตำบลเกาะไร่ ๔ แห่ง ศาสนสถานเหล่านี้มีความเป็นมาอันยาวนานคู่บ้านคู่ชุมชนมาตลอด เพราะสร้างขึ้นด้วยความศรัทธาของชาวบ้าน และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจ วัดและมัสยิดจึงเป็นศูนย์รวมของชุมชนมาแต่อดีตกาล ดังนั้นอายุของวัดและมัสยิดจึงเป็นตัวกำหนดอายุของชุมชนได้โดยอนุมาน จากบัญชีรายชื่อวัดและมัสยิด พอสรุปได้ว่า ชุมชนในตำบลที่มีอายุนับถึงปัจจุบัน เป็นเวลามากกว่า ๑๐๐ ปี มี ๑๕ ตำบล ได้แก่ ตำบลสิบเอ็ดศอก ท่าพลับ คลองบ้านโพธิ์ สนามจันทร์ เกาะไร่ บ้านโพธิ์ ลาดขวาง หนองตีนนก ดอนทราย คลองขุด เทพรราช แหลมประดู่ บางกรูด คลองประเวศ และหนองบัว ส่วนชุมชนในตำบลที่มีอายุน้อยกว่า ๑๐๐ ปี มี ๒ ตำบล ได้แก่ ตำบลบ้านซ่อน และแสนภูดาช การตั้งชุมชนมาเป็นเวลายาวนาน ย่อมชี้ให้เห็นถึงคุณค่าอันสูงส่งของท้องถิ่น และความเข้มแข็งของชุมชน เป็นสิ่งที่เราชาวบ้านโพธิ์ ภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง และจะดำรงชีวิตอยู่ในความงามความดีตามหลักธรรมทางศาสนาตลอดไป

บัญชีวัดและมัสยิด เรียงตามลำดับ พ.ศ. ที่ก่อตั้งเป็นหลักฐานประกอบความเป็นมา ของชุมชนในอำเภอบ้านโพธิ์

ลำดับที่	ชื่อวัด	ตำบล	พ.ศ. ที่ก่อตั้ง	ระยะเวลานับถึง พ.ศ. ๒๕๕๖
๑	ประชาบำรุงกิจ	สิบเอ็ดศอก	๒๓๐๐	๒๕๖
๒	ประศาสน์โสภณ (บางกรูด)	ท่าพลับ	๒๓๐๔	๒๕๒
๓	บ้านโพธิ์	คลองบ้านโพธิ์	๒๓๒๓	๒๓๓
๔	กระทุ่ม	สนามจันทร์	๒๓๘๖	๑๗๐
๕	สนามจันทร์	บ้านโพธิ์	๒๔๐๐	๑๕๖
๖	พิพิธประสาทสุนทร	ลาดขวาง	๒๔๐๐	๑๕๖
๗	อินทาราม	หนองตีนนก	๒๔๐๘	๑๔๘
๘	เกาะชัน	ท่าพลับ	๒๔๑๐	๑๔๖
๙	ดอนทราย	ดอนทราย	๒๔๑๓	๑๔๓
๑๐	ราษฎร์ศรัทธาธรรม	คลองขุด	๒๔๒๐	๑๓๖
๑๑	เทพราชปวราราม	เทพราช	๒๔๒๔	๑๓๒
๑๒	อรัญญิการาม	แหลมประดู่	๒๔๓๐	๑๒๖
๑๓	คลองสวน	เกาะไร่	๒๔๓๐	๑๒๖
๑๔	พนมพนาवास	คลองขุด	๒๔๓๔	๑๒๒
๑๕	มงคลโสภิต	บางกรูด	๒๔๓๕	๑๒๑
๑๖	ประเวศพัฒนาราม	คลองประเวศ	๒๔๔๐	๑๑๖
๑๗	ดอนสินนท	หนองบัว	๒๔๔๒	๑๑๔
๑๘	กลางราษฎร์บำรุง	เทพราช	๒๔๔๗	๑๐๙
๑๙	ผาณิตาราม	บางกรูด	๒๔๔๗	๑๐๙
๒๐	สามกอ	คลองขุด	๒๔๕๐	๑๐๖
๒๑	ลาดบัว	สิบเอ็ดศอก	๒๔๕๙	๙๗

ลำดับที่	ชื่อวัด	ตำบล	พ.ศ.ที่ก่อตั้ง	ระยะเวลานั้นถึง พ.ศ. ๒๕๕๖
๒๒	หัวเนิน	ลาดขวาง	๒๔๕๙	๙๗
๒๓	ลาดน้ำเค็ม	บางซ้อง	๒๔๖๑	๙๕
๒๔	แสนภูดาษ	แสนภูดาษ	๒๔๖๒	๙๔
๒๕	ศรีมงคล	แหลมประดู่	๒๔๖๕	๙๑
๒๖	หนองกระสังสามัคคี	แหลมประดู่	๒๕๑๑	๔๕
๒๗	วังอู่	แหลมประดู่	๒๕๒๑	๓๕

ลำดับที่	ชื่อมัสยิด	ตำบล	พ.ศ.ที่ก่อตั้ง	ระยะเวลานั้นถึง พ.ศ. ๒๕๕๖
๑	อัลวะตอ์นียะห์	เกาะไร่	๒๓๙๔	๑๖๒
๒	ยัมอีตุลอิสลาม	เกาะไร่	๒๔๒๖	๑๓๐
๓	ดาร์ลุลาบดิน	เกาะไร่	๒๔๕๔	๑๐๒
๔	อัลฮาดิ	เกาะไร่	๒๕๒๘	๒๘

ความเป็นมาของตำบลในอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

ตำบลบ้านโพธิ์

ตำบลบ้านโพธิ์ อยู่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำบางปะกง เป็นที่ตั้งว่าการอำเภอบ้านโพธิ์ มูลเหตุที่ชื่อ “บ้านโพธิ์” นั้น สันนิษฐานว่า ตั้งตามชื่อต้นไม้ในท้องถิ่น ผู้เฒ่าผู้แก่เคยเล่าว่า เดิมแถบนี้มีต้นโพธิ์ขึ้นอยู่ทั่วไป จึงนำมาเป็นชื่อตำบล โฉนดที่ดินที่ออกให้ราษฎรใน ร.ศ. ๑๒๕ (พ.ศ. ๒๔๔๙) ก็ใช้ชื่อว่า “ตำบลบ้านโพธิ์” ส่วนอำเภอซึ่งตั้งใน พ.ศ. ๒๔๔๗ ชื่อว่า **อำเภอสนามจันทร์**

ชื่ออำเภอสนามจันทร์ ซึ่งพ้องกับชื่อตำบลสนามจันทร์ มีมูลเหตุความเป็นมาเหมือนกัน คือ สมัยเมื่อยังเป็นป่าทึบถิ่นนี้มีเสือชุกชุม ได้มีพระยา ๓ ท่าน ออกมาตั้งจันทกเสื่อ ราษฎรจึงเรียกว่า “สนามจัน” เพี้ยนเป็น “สนามจันทร์” ในเวลาต่อมา สนามจันทางฝั่งขวาของแม่น้ำเป็นชื่อตำบล ส่วนทางฝั่งซ้ายเป็นชื่อบ้าน ชื่อวัด ชื่อคลอง ชื่อตลาด ได้แก่ วัดสนามจันทร์ คลองสนามจันทร์ และตลาดสนามจันทร์

ตำบลบ้านโพธิ์ นับว่าเป็นชุมชนเก่าแก่ ถ้านับจากปีที่จัดตั้งวัดสนามจันทร์ พ.ศ. ๒๔๐๐ มีอายุมากกว่า ๑๕๖ ปี ผู้คนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานส่วนใหญ่เป็นคนไทย และคนจีน นับถือศาสนาพุทธ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของคนจีน คือ ศาลเจ้าพ่อโหรา และโรงเจ ไม่มีศาสนาอื่นในตำบลนี้ ปัจจุบันเป็นคนไทยสัญชาติไทยหมดแล้ว ประชาชนในชุมชนนี้มีอาชีพทำนา ทำการประมง เพราะดินดีเหมาะแก่การเพาะปลูก ซึ่งทำนาได้เพียงปีละครั้ง ในฤดูแล้ง น้ำในแม่น้ำบางปะกงเค็ม ทำให้น้ำอุปโภคบริโภคไม่เพียงพอ และยังเป็นปัญหาย่อยจ้นทุกวันนี้ ปัจจุบันประชาชนหันมาเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ แทนการทำนา บางส่วนค้าขายเป็นตลาดชุมชนขนาดเล็ก ๆ เก่าแก่ มีมานานแล้ว

ตำบลบ้านโพธิ์แบ่งการปกครองออกเป็น ๔ หมู่บ้าน คือ บ้านสนามจันทร์ บ้านคลองหลอดยอ บ้านคลองขุดแค และบ้านตลาดทอด หมู่บ้านสนามจันทร์ อยู่ในเขตการปกครองของเทศบาลตำบลบ้านโพธิ์ ส่วนอีก ๓ หมู่บ้าน และหมู่ ๑ บางส่วนอยู่ในการปกครองดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบล ปัจจุบันตำบลบ้านโพธิ์มีความสำคัญมาก เป็นที่ตั้งว่าการอำเภอและมีส่วนราชการระดับอำเภอหลายแห่ง วัดประจำอำเภอ โรงพยาบาล ธนาคาร โรงเรียนวัดสนามจันทร์ เป็นโรงเรียนเก่าแก่ เปิดสอนระดับประถมศึกษามาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๖๕ และโรงเรียนวิทยาราชภัฏรังสรรค์ เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นต้นมา กล่าวได้ว่า ตำบลบ้านโพธิ์เป็นศูนย์กลางการบริหาร บริการ ให้กับประชาชนทุกตำบลในเขตอำเภอบ้านโพธิ์

๑๒

ตำบลคลองบ้านโพธิ์

ตำบลคลองบ้านโพธิ์ ตั้งอยู่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำบางปะกง แบ่งการปกครองออกเป็น ๔ หมู่บ้าน คือ บ้านปากคลองบ้านโพธิ์ บ้านดอนชะคราม บ้านคลองตันหมัน และบ้านท่าไฟไหม้ พื้นที่ที่เป็นที่ราบลุ่ม มีคลองชลประทาน คือ คลองบ้านโพธิ์ และคลองตันหมัน และยังมีคลองธรรมชาติอีกหลายคลอง มีเรื่องเล่าว่าคลองบ้านโพธิ์เมื่อก่อนมีต้นโพธิ์ใหญ่ขึ้นอยู่ปากคลอง ชาวบ้านจึงเรียกคลองนี้ว่า “คลองบ้านโพธิ์” และใช้เป็นชื่อตำบลด้วย

ตำบลคลองบ้านโพธิ์ เป็นชุมชนเก่าแก่มา มีอายุถึง ๒๓๓ ปี นับตั้งแต่สร้างวัดบ้านโพธิ์ พ.ศ. ๒๓๒๓ ตรงกับสมัยกรุงธนบุรี ตอนปลาย สถาปนามีศาสตรคล้ายกับตำบลบ้านโพธิ์ ขาดน้ำจัดสำหรับอุปโภคบริโภคในฤดูแล้ง สมัยก่อนชาวบ้านมีความสามัคคีช่วยกันทำท่อดักน้ำเค็ม เก็บกักน้ำจืดไว้ใช้ตามลำคลอง ประมาณเดือน ๗-๘ น้ำจืดก็จะช่วยกันเปิดท่อดักน้ำไหลเข้านา ยามใดมีข่าวลือว่าโจรจะมาปล้นบ้าน ก็จะตั้งเวรยามเฝ้าระวังภัย นับว่าเป็นชุมชนที่เข้มแข็งมากในอดีต ราษฎรมีอาชีพทำนา ปัจจุบันลดการทำนา หันไปประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา อาชีพอีกอย่างหนึ่งที่ควรอนุรักษ์ไว้ คือ การทำสวนจาก ริมแม่น้ำบางปะกง ซึ่งไม่ต้องลงทุนมาก มีมีดพริกเล็มเดียวก็ทำได้ จากมีประโยชน์มาก ใบจากใช้มุงหลังคา และใช้ห่อขนม เรียกว่า ขนมจาก ลูกจากทำเป็นของหวานได้ นอกจากนี้ยังช่วยป้องกันตลิ่งพัง และเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ เช่น ปู ปลาเล็กปลาน้อย เป็นการรักษาระบบนิเวศที่ดีอีกด้วย

การคมนาคมสมัยก่อนสัญจรกันทางน้ำ มีเรือแดงและเรือเหียวแล่นไปกลับระหว่างบางปะกงกับฉะเชิงเทรา เมื่อเปลี่ยนมาใช้รถยนต์ ถนนมีความจำเป็น พระครู ปุ่น ชาติโร ร่วมกับชาวบ้านทำถนนสายคลองบ้านโพธิ์ไปยังวัดตันหมันได้สำเร็จ คนจึงใช้รถแทน

เดิมตำบลคลองบ้านโพธิ์ มีสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ๓ แห่ง ได้แก่ โรงเรียนวัดคลองบ้านโพธิ์ โรงเรียนวัดตันหมัน และโรงเรียนบ้านท่าไฟไหม้ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ ทางราชการได้ยุบโรงเรียนบ้านท่าไฟไหม้ เนื่องจากมีนักเรียนน้อย

ตำบลคลองบ้านโพธิ์ มีประชากร ๓๙๒ ครัวเรือน จำนวน ๑,๗๗๕ คน อยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองบ้านโพธิ์ ซึ่ง อบต.คลองบ้านโพธิ์มีผลงานการพัฒนา ได้แก่ ทำถนน สร้างประปาหมู่บ้าน ขุดคูคลอง ติดตั้งไฟสาธารณะ ติดตั้งตู้โทรศัพท์สาธารณะทุกหมู่บ้าน ฯลฯ ผลงานดีเด่น คือ ก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลคลองบ้านโพธิ์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๐ มีเงินกองทุน ๗๕,๐๐๐ บาท ได้รับรางวัลชนะเลิศการพัฒนาเศรษฐกิจพึ่งตนเองดีเด่น ประจำปี ๒๕๔๕ จากกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (ที่มา : ประกาย ประสิทธิ์รัตน์, ๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์, ๒๕๔๗ หน้า ๔๒)

ตำบลบางซ่อน

ตำบลบางซ่อน ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอบ้านโพธิ์ มีพื้นที่ ๕.๙ ตารางกิโลเมตร ระยะห่างจากอำเภอบางประมาณ ๗ กิโลเมตร เป็นตำบลชายแดนทิศใต้ติดต่อกับตำบลบางหัก อำเภอบางพลี จังหวัดชลบุรี แบ่งการปกครองออกเป็น ๓ หมู่บ้าน คือ บ้านชวดลำภู บ้านคลองยายคำ และบ้านจากแดง ปัจจุบันอยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลบางซ่อน จำนวนประชากรทั้งสิ้น ๑,๒๕๙ คน ๒๙๖ ครัวเรือน ประชากรร้อยละ ๙๐ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา และทำสวนจาก ตำบลบางซ่อนริเริ่มเลี้ยงกุ้ง กล้วยดำเป็นแห่งแรกของอำเภอบ้านโพธิ์ การทำนาไม่ได้ผลเท่าที่ควร เพราะน้ำเค็มท่วมถึง ตำบลบางซ่อนไม่มีวัด เคยมีโรงเรียนประถมศึกษา ๒ โรงเรียน แต่ได้ยุบเลิกไปแล้ว เนื่องจากไม่มีนักเรียน

คำว่า “บางซ่อน” ซึ่งเป็นชื่อของตำบล จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่พอสรุปที่มาได้ ๒ ประเด็น ดังนี้

ประเด็นแรก เนื่องจากในสมัยก่อนคนในตำบลนี้ใช้ควายในการประกอบอาชีพกันทุกบ้าน เวล่านำควายไปใช้งาน ต้องเดินทางเป็นระยะไกลผ่านแนวต้นลำพูและป่าจากที่รกทึบและคดเคี้ยวมาก กล่าวกันว่าต้องใช้เวลาเดินทางนานนับชั่วโมง เดินไปเดินมานานเข้าจึงเกิดเป็นร่องน้ำลึกและคดเคี้ยว ประกอบกับต้นลำพูและต้นจากยังเป็นแนวทึบ ทำให้เสียงพูดคุยกันของเจ้าของควายฟังแล้วเหมือนอยู่ใกล้ ๆ แต่ความจริงแล้วต้องใช้เวลาเดินทางนานจึงจะไปถึงเจ้าของเสียง จึงเป็นที่มาของตำบล “บางซ่อน”

ประเด็นที่สอง เนื่องจากตำบลบางซ่อนเป็นตำบลชายแดน มีภูมิประเทศเป็นป่ารกทึบ มีคลองคดเคี้ยวไปมา เหมาะแก่การซ่อนตัวของผู้ร้าย ซึ่งหลบหนีมาจากเขตอำเภอรอบหรือจังหวัดใกล้เคียง จึงเรียกดินแดนนี้ว่า “บางซ่อน”

ร่องรอยที่ยังมีอยู่ คือ คูคลองอันคดเคี้ยว ส่วนต้นลำพู มีอยู่บ้าง ที่หมู่ ๑ บ้านชวดลำภู และต้นจากยังมีอยู่ที่หมู่ ๓ บ้านจากแดง ขอเชิญชวนให้ไปเยี่ยมชม ตำบลบางซ่อนเดี๋ยวนี้ไปมาสะดวก จากอำเภอบ้านโพธิ์ โดยสารรถยนต์ประจำทางสาย ฉะเชิงเทรา-บางพลี (ที่มา : รัชชัย ทิพนานนท์, ๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์, ๒๕๔๗ หน้า ๔๓)

ตำบลท่าพลับ

ตำบลท่าพลับ ตั้งอยู่ริมฝั่งซ้ายของแม่น้ำบางปะกง เป็นชุมชนเก่าแก่มาแห่งหนึ่ง หากนับอายุจากการตั้งวัดบางกรูด พ.ศ. ๒๓๐๔ ถึงปัจจุบัน จะมีอายุ ๒๔๓ ตรงกับสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย เคยเป็นแหล่งอุตสาหกรรมทางการเกษตร มีโรงสีบดข้าว โรงสีไฟเครื่องจักรไอน้ำขนาดใหญ่ ชาวบ้านเรียกกันว่า โรงสีกลาง แห่งหนึ่ง และโรงสีล่าง หรือโรงสีพระยาสมุทรอีกแห่งหนึ่ง ทั้งสองแห่งแปรรูปข้าวเปลือกเป็นข้าวสาร ส่งไปยังกรุงเทพฯ และต่างประเทศ โดยใช้เรือเดินสมุทรขนาดใหญ่จำนวนมาก ส่วนริมฝั่งขวาของแม่น้ำบางปะกง ที่ตำบลบางกรูด ซึ่งตรงกันข้ามก็มีโรงสีเครื่องจักรไอน้ำ และมีโรงเลื่อยอีกด้วย ฉะนั้นริมฝั่งแม่น้ำบางปะกงทั้งสองฝั่งในบริเวณนี้ จึงเป็นแหล่งอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรที่ใหญ่มาก ปัจจุบันได้เลิกล้มไปหมดแล้ว คงเหลือแต่ร่องรอยที่เป็นอิฐหักของปล่องโรงสีและคำเล่าขานกันมาเท่านั้น

ชื่อตำบลท่าพลับ สันนิษฐานว่า ตั้งตามชื่อของต้นไม้ชนิดหนึ่งคล้ายต้นตะโก ผลรับประทานได้ บางคนเรียกว่า ต้นมะพลับ ผลดิบ เอามายำอมสริง แห อวน ได้ ประกอบกับพื้นดินของตำบลนี้อยู่ริมฝั่งแม่น้ำบางปะกง มีท่าเรือใช้ในการสัญจรไปมามาก จึงเรียกตำบลนี้ว่า “ท่าพลับ” ชื่อตำบลนี้มีปรากฏในหน้าโฉนดที่ดินของวัดบางกรูด ซึ่งออกให้ เมื่อ ร.ศ.๑๒๕ ซึ่งตรงกับ พ.ศ. ๒๔๔๙ ในครั้งอำเภอบ้านโพธิ์ ชื่อว่า อำเภอสยามจันทร์

ปัจจุบัน ชุมชนท่าพลับซบเซาลงมาก ประชาชนอพยพไปหากินที่อื่น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเส้นทางคมนาคม คนนิยมใช้ทางรถยนต์ ตำบลท่าพลับแบ่งการปกครองเป็น ๔ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านบางกรูด บ้านตลาดโรงสีล่าง บ้านวัดเกาะขัน และบ้านกันกรอก มีทางรถยนต์ไปมาสะดวกทุกหมู่บ้าน อยู่ห่างจากอำเภอบ้านโพธิ์ประมาณ ๔ กิโลเมตร ประชาชนเปลี่ยนอาชีพจากการทำนาเป็นเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลาเกือบหมดแล้ว สิ่งที่ยังคงมีอยู่และปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นประจำทุกปี ได้แก่ ประเพณีต้อนรับขบวนหลวงพ่อโสธรทางน้ำ และเทศกาลกินเจของคนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต และจิตใจของคนในตำบลนี้

สำหรับชื่อบ้านบางกรูด ซึ่งมีชื่อตรงกับ ชื่อ ตำบลบางกรูดแต่อยู่กันคนละฝั่งแม่น้ำบางปะกง สันนิษฐานว่าเดิมทั้ง ๒ ฝั่ง เป็นชุมชนเดียวกัน ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้โปรดตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๖ กำหนดให้ปึกหมายเขตตำบลให้ชัดเจน โดยยึดเอาลำห้วย หนอง คลอง บึง บาง หรือสิ่งใดเป็นสำคัญ จึงเป็นเหตุให้มีการปรับปรุงเขตตำบลขึ้น บ้านบางกรูดซึ่งอยู่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำบางปะกงขึ้นอยู่กับตำบลท่าพลับ โดยชื่อบ้าน วัด หรือ ตลาดไม่มีการเปลี่ยนแปลง (ที่มา : ประสิทธิ์ ผลเจริญ, ๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์, ๒๕๔๗ หน้า ๔๔)

ตำบลหนองบัว

ตำบลหนองบัว ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอบ้านโพธิ์ แบ่งการปกครองออกเป็น ๔ หมู่บ้าน คือ บ้านหนองบัว บ้านสามขา บ้านดอนสนนธ์ และบ้านทุ่งช้าง มีพื้นที่ ๔,๒๔๕ ไร่ ประชากร ๑,๗๕๕ คน ๓๔๔ ครัวเรือน เดิมมีอาชีพทำนาเป็นหลัก สมัยนั้นใช้ควายไถนา อุปกรณ์ทำนา เช่น ไถ คราด ระหัด ซังโลง ลูกทุบ กังหัน เลื่อน ชาวบ้านทำขึ้นใช้เอง นอกจากทำนาแล้วยังเลี้ยงไก่ เป็ด หมู ไว้เป็นอาหาร และขาย ชาวหนองบัวไปซื้อขายกันที่ตลาดโรงสีล่าง ตำบลท่าพลับ โดยบรรทุกเรือพายไปตามคลองหนองบัว เมื่อการคมนาคมเปลี่ยนไป เป็นใช้รถ มีการทำถนนเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้าน ชาวบ้านจึงหันมาเลี้ยงกุ้งกุลาดำ เลี้ยงปลา แทนการทำนา อาชีพเดิมที่ยังเหลืออยู่ คือ สานตะข้อง ปลูก สุ่ม ต้ม อีजू จำหน่าย

ชื่อตำบลหนองบัว สันนิษฐานว่ามีมูลเหตุมาจากพื้นที่ราบลุ่มเป็นบึง หนอง และมีบัวต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะบัวสีแดง จึงตั้งชื่อตำบล “หนองบัว” ชุมชนหนองบัวมีอายุ ๑๐๔ ปี นับจากสร้างวัดดอนสนนธ์ พ.ศ. ๒๔๔๒ เดิมวัดนี้มีชื่อ “ดอนสนนวล” ตั้งตามนิมิต เห็นดินสนนวลของผู้สร้างวัด เรียกขานกันต่อมาเพี้ยนเป็น “ดอนสนนธ์” สมัยเจ้าอาวาสองค์ที่ ๕ ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “วัดสนนทราวม” แต่ไม่เป็นที่นิยม จึงเปลี่ยนกลับมาเป็น วัดดอนสนนธ์ เหมือนเดิม

ด้านการศึกษาของลูกหลาน ทางราชการได้จัดตั้งโรงเรียนวัดดอนสนนธ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ ประเภทนายอำเภอจัดตั้ง อาศัย ศาลาวัดเป็นที่เรียน พ.ศ. ๒๔๙๒ มีผู้อุทิศบ้านไม้ ๒ หลัง ให้สร้างอาคารเรียน ชื่อโรงเรียนจึงเต็มสร้อยซึ่งเป็นชื่อของผู้บริจาคเป็นโรงเรียน วัดดอนสนนธ์ (พายราชบุรุษบำรุง) เปิดสอนระดับประถมศึกษา

ปัจจุบันตำบลหนองบัวอยู่ในความปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว ผลการพัฒนา ได้แก่ ขุดลอกคูคลอง เพื่อรับน้ำที่ส่งมาจากอ่างเก็บน้ำสิียด และอ่างระบม จากอำเภوتاตะเกียบ และมีความหวังที่จะได้นำน้ำจืดจากเขื่อนทดน้ำบางปะกง อีกทางหนึ่ง หากมีน้ำอุดมสมบูรณ์ชาวหนองบัวก็จะมีความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ได้สร้างและซ่อมแซมถนน สร้างสะพาน และพยายาม สร้างความสามัคคีระหว่างหมู่บ้าน โดยการจัดแข่งขันกีฬาด้านยาเสพติด เพื่อรวมพลังชาวหนองบัวขจัดยาเสพติดให้หมดไป (ที่มา : บุญชู พิศภา, ๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์, ๒๕๔๗ หน้า ๔๕)

ตำบลดอนทราย

ตำบลดอนทราย เป็นชุมชนเก่าแก่แห่งหนึ่ง มีวัดดอนทรายเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๓ ในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นับถึงปัจจุบันอายุ ๑๔๓ ปี ปัจจุบันแบ่งการปกครองออกเป็น ๔ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านทางหลวง บ้านดอนสะแก บ้านดอนทราย และบ้านทด มีประชากร ๕๗๔ ครอบครัวย จำนวน ๒,๘๑๙ คน ศูนย์กลางการบริการ ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ที่ หมู่ ๔ ตำบลดอนทราย ได้แก่ วัด โรงเรียน สถานีนอนามัย ที่ทำการ องค์การบริหารส่วนตำบล ป้อมยามรักษาความปลอดภัยและร้านค้าชุมชน เดิมประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา เลี้ยงสัตว์ เนื่องจากพื้นที่เป็นที่ราบ มีน้ำเพียงพอในการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ ปัจจุบันประชาชน ลดการทำนาลง หันไปประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้ง ปลา สุกร ไก่ และทำงานโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้น อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทาง ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ตำบลดอนทรายมีการพัฒนาเรื่อยมา ในอดีตพระครูธรรมภาณิรคุณ เจ้าอาวาสวัดดอนทรายเป็นผู้นำร่วมมือกับประชาชน ในการพัฒนา สร้างถนน โรงเรียน สถานีนอนามัย การไฟฟ้า ปัจจุบันมีองค์การบริหารส่วนตำบลดอนทราย เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ซ่อมแซมถนน ขุดลอกคูคลอง ขยายเขตไฟฟ้า ก่อสร้างระบบน้ำประปา และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทำให้ดอนทรายเป็นถิ่นที่น่าอยู่ และมีแนวโน้มจะเป็นชุมชนที่มีประชาชนย้ายเข้ามาตั้งหลักแหล่งเป็นที่ยู่ออาศัยและประกอบอาชีพมากขึ้นในอนาคต

คำว่า “ดอนทราย” เป็นชื่อของหมู่บ้าน และตำบล สันนิษฐานว่า เป็นการตั้งชื่อจากธรรมชาติของพื้นที่ หมู่บ้านดอนทราย เป็นพื้นที่ดอน สูงกว่าหมู่บ้านอื่น และมีทรายสีขาวนวลอยู่ใต้ดิน เวลาทำบุญเทศกาลสงกรานต์ชาวบ้านจะขุดดินบริเวณรอบวัด ลึกประมาณ ๑ ฟุต แล้วนำทรายไปก่อพระเจดีย์ทรายรอบโบสถ์ พร้อมทั้งประดับธงสีต่าง ๆ สวยงาม เป็นประเพณีที่ปฏิบัติติดต่อกันมา ชื่อตำบลดอน ทรายมีมาช้านานตั้งแต่ตั้งชุมชนไม่มีการเปลี่ยนแปลง หลักฐานที่ปรากฏ นอกจากชื่อวัดแล้ว ยังมีชื่อตำบลดอนทราย ปรากฏอยู่ในโฉนดที่ดิน ของประชาชนชาวดอนทราย เมื่อครั้งอำเภอบ้านโพธิ์ ชื่อ อำเภอสนามจันทร์ อีกด้วย (ที่มา : เจือ พุ่มเจริญ, ๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์, ๒๕๔๗ หน้า ๔๖)

ตำบลหนองตีนนก

ตำบลหนองตีนนก ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอบ้านโพธิ์ แบ่งการปกครองออกเป็น ๕ หมู่บ้าน คือ บ้านวัดทด บ้านคูเตาอิฐ บ้านโรงหลวง บ้านขุดล่างหัวไผ่ บ้านตลาดหนองตีนนก มีพื้นที่ ๙,๒๔๕ ไร่ มีคลองส่งน้ำและใช้สัญจรไปมาหลายคลอง ประชากร ๕๕๗ ครั้วเรือน ๒,๓๓๑ คน เดิมมีอาชีพทำนาเป็นหลัก เดียวนี้หันมาประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น ปลา กุ้งกุลาดำ กุ้งก้ามกราม เป็นต้น

ชื่อตำบลหนองตีนนก สันนิษฐานว่า เดิมบริเวณนี้เป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมมีหนองน้ำใหญ่ สัตว์น้ำชุกชุม พวกนกพากันมาหาอาหาร กินเป็นจำนวนมาก ดังนั้นในฤดูแล้งจึงเห็นรอยตีนนกเต็มไปหมด ด้วยเหตุนี้ชาวบ้านจึงเรียกว่า “หนองตีนนก” และใช้เป็นชื่อตำบลหนองน้ำนี้ยังมีร่องรอยให้เห็นอยู่ทางทิศเหนือของโรงเรียนตลาดหนองตีนนก (ยุบเลิกไปแล้ว)

ประชาชนสร้างบ้านเรือนอยู่กันเป็นกลุ่มตามริมฝั่งคลอง และอยู่หนาแน่น บริเวณหนองน้ำเกิดเป็นชุมชนมีตลาด ชื่อ ตลาดหนองตีนนก ชุมชนนี้มีอายุ ๑๔๘ ปี นับจากปี ๒๔๐๘ สร้างวัดอินทารามในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ บางส่วนของบ้านคูเตาอิฐ และบ้านขุดล่างหัวไผ่ นับถือศาสนาคริสต์ มีโบสถ์คริสต์อยู่ที่ตำบลโคกขี้หนอน อำเภอฟานทอง จังหวัดชลบุรี คนในตำบลนี้มีความเชื่อเรื่องบุญกรรม และเรื่องทรงเจ้า ประเพณีดั้งเดิมที่นำขึ้นชม คือ การลงแขกเกี่ยวข้าว การไม่ใช้แรงงานกระบือในวันพระ ซึ่งทั้งสองอย่างนี้เหลือเพียงตำนานเล่าขานเท่านั้น

หลังการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้การปกครองและการพัฒนามากขึ้น ผลงานดีเด่นขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตีนนก ได้แก่ สร้างถนน กำจัดวัชพืช ขุดลอกคูคลอง สระต่าง ๆ ปลูกต้นไม้ตามพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เพื่อให้ประชาชนมีสำนึกรักต้นไม้ และส่งเสริมให้ช่วยกันดูแลสิ่งแวดล้อมให้สะอาดปลอดภัย (ที่มา : อุไร อภิสิทธิ์, ๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์, ๒๕๔๗ หน้า ๔๗)

ตำบลลิบเอ็ดศอก

ตำบลลิบเอ็ดศอก ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอบ้านโพธิ์ ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ ๕ กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ ๒๐.๘๘ ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองเป็น ๕ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหนองดับบอ บ้านสามกอ บ้านหนองหน้าบ้าน บ้านดอนควายโทน และบ้านหนองแบน มีวัด ๒ แห่ง ได้แก่ วัดสามกอ และวัดประชาบำรุงกิจ โรงเรียน ๓ โรง ได้แก่ โรงเรียนวัดสามกอ (วิรุฬราชวรานุรักษ์) โรงเรียนวัดประชาบำรุงกิจ และโรงเรียนหนองหน้าบ้าน มีทางรถยนต์ติดต่อภายในตำบลหลายสาย ทำให้การสัญจรไปมาสะดวกมาก

ความเป็นมาของชุมชน พื้นที่ของตำบลนี้มีอาณาเขตติดกับหมู่ที่ ๓ ตำบลท่าข้าม อำเภอบ้านสนธิ จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นที่ตั้งของโบราณสถานโคกพนมดี จึงเป็นหลักฐานพอสันนิษฐานได้ว่า พื้นที่แถบนี้เป็นชุมชนชายฝั่งทะเล ซึ่งมีผู้คนเคยอาศัยอยู่เมื่อประมาณ ๓,๐๐๐-๔,๐๐๐ ปี ก่อนประวัติศาสตร์

ชุมชนในปัจจุบัน เป็นคนไทยเชื้อสายจีน มอญ ลาวและเขมร จากการศึกษาประวัติศาสตร์ และสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ในท้องถิ่นสรุปได้ว่า คนที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านดับบอ สามกอ หนองหน้าบ้าน และดอนควายโทน อพยพมาจากหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น บ้านหนองบัว บ้านสามขา บ้านสนามจันทร์ คนเหล่านี้เข้ามาจับจองที่ดินไว้ครอบครองละเป็นร้อยไร่ บางครอบครัวก็หลายร้อยไร่ เนื่องจากพื้นที่เป็นป่าใหญ่ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๗ ทางราชการได้นำเครื่องจักรขุดลอกลำซวด พบดินตะกอนใหญ่ ๒ ดัน ดันหนึ่งยาวประมาณ ๗ วา อีกดันยาวประมาณ ๖ วา และได้นำไปเก็บไว้ข้างโบสถ์วัดสามกอ คนไทยเชื้อสายจีนที่เป็นชายมาจากแผ่นดินใหญ่ ได้ภรรยาเป็นไทยเชื้อสายลาว เป็นกลุ่มคนลาวที่อพยพหนีพระเจ้าอนุวงศ์ เมืองเวียงจันทน์ มาตั้งถิ่นฐานอยู่เมืองพนสนธิคมในสมัยรัชกาลที่ ๓ สำหรับผู้เขียนเป็นลูกหลานมักกะโท เพราะยายเป็นมอญ ปากเกร็ด ปากลัด

ส่วนคนที่อาศัยอยู่หมู่บ้านหนองแบน เป็นคนไทยเชื้อสายเขมร สันนิษฐานว่า เป็นกลุ่มเขมรอพยพมาจากเจ้าพระยาอภัยภูเบศร (ชุม อภัยวงศ์) ในสมัยรัชกาลที่ ๕ พ.ศ. ๒๔๕๐ ครั้งที่ไทยต้องยกดินแดนพระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณ ให้กับฝรั่งเศส เพื่อแลกกับจังหวัดตราดที่ถูกฝรั่งเศสยึดไว้ คนเขมรกลุ่มใหญ่จะตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านหัวสำโรง อำเภอแปลงยาว บ้านดงน้อย อำเภอรามราช ส่วนน้อยจะเดินทางเข้ามาอาศัยที่ตำบลแหลมประดู่ ตำบลดอนทราย และบ้านหนองแบน ตำบลลิบเอ็ดศอก คนไทยกลุ่มนี้ยังมีประเพณีการนับถือผีบรรพบุรุษและประเพณีการใช้ดอกหมากในพิธีแต่งงาน

ความเป็นมาของชื่อตำบล มีเรื่องเล่าสืบต่อกันมาว่า มีวังน้ำกว้างใหญ่แห่งหนึ่ง ชาวบ้านเรียกว่า วังตายก รอบ ๆ วังน้ำเป็นป่าจาก คนจีนมีอาชีพตัดจากขาย ได้สร้างบ้านอยู่บริเวณชายฝั่งวังน้ำนี้ อยู่มาวันหนึ่งหลังจากได้ตัดยอดจากเพียงพอแล้วก็เดินทางกลับบ้าน ขณะที่เดินทางเข้ามาใกล้บ้านพบจระเข้ตัวใหญ่นอนอ้าปากขวางทางอยู่ ด้วยอาการตกใจ จึงเอยอดจากที่ตัดมาพุ่งเข้าไปในปากจระเข้และตีเข้า จนจระเข้ตาย วัดความยาวของจระเข้ได้ ๑๑ ศอก เป็นที่เลื่องลือของคนทั่วไป และสถานที่แห่งนี้ได้ชื่อว่า “บ้านลิบเอ็ดศอก” บางคนเล่าว่าเคยเห็นศาล และมีซากหัวจระเข้วางอยู่ (ที่มา : สมชาย ศรีสุรภักษ์, ๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์, ๒๕๔๗ หน้า ๔๘)

ตำบลคลองขุด

ตำบลคลองขุด ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอบ้านโพธิ์ ห่างจากอำเภอบ้านโพธิ์ประมาณ ๑๒ กิโลเมตร การคมนาคมในสมัยโบราณถ้าเป็นระยะทางใกล้ก็ใช้การเดินเท้า หากระยะไกลใช้ม้าเป็นพาหนะ ในฤดูน้ำหลากก็ใช้เรือพายเรือแจวสัญจรไปมาค้าขายซึ่งกันและกัน เมื่อความเจริญทางวัฒนธรรมมากขึ้น ทุกอย่างก็เปลี่ยนไป มีถนนเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้าน การเดินทางใช้รถซึ่งนับว่าสะดวกขึ้นกว่าเดิมมาก แต่เดิมชาวตำบลคลองขุดมีอาชีพทำนา ทั้งนาหว่านและนาดำ เดิมนั้นหันมาประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา เลี้ยงสุกร เลี้ยงวัว อาชีพทำนอยังคงมีอยู่บ้าง

ตำบลคลองขุด แบ่งการปกครองออกเป็น ๔ หมู่บ้าน คือ บ้านวังอู่ บ้านไผ่แดง บ้านขุดสนามเถื่อน บ้านลาดบัว แต่ละหมู่บ้านมีความเป็นมาที่น่าสนใจ เหตุที่ใช้ชื่อว่าตำบลคลองขุดเนื่องจากด้านทิศเหนือติดต่อกับลำคลองที่จ้างชาวจีนขุด และให้คนที่มาเสียส่วยขุดคลองใช้แรงงานแทนเงิน จึงเรียกว่า “**คลองขุด**” และนำมาเป็นชื่อของตำบลด้วย ประชากรนับถือศาสนาพุทธ บ้านขุดสนามเถื่อนมีวัด ๒ วัด คือ วัดราษฎร์ศรัทธาธรรม ตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๒๐ ต่อมาปี พ.ศ. ๒๔๓๔ จัดตั้งวัดพนมพนาวาส มีโรงเรียนระดับประถมศึกษา ๒ โรงเรียนใช้ชื่อวัดเป็นชื่อโรงเรียน บ้านลาดบัวจัดตั้งวัดลาดบัว พ.ศ. ๒๔๕๕ และโรงเรียนวัดลาดบัวขาว อีก ๑ แห่ง ถ้าดูจากการตั้งวัด ประชาชนอยู่หนาแน่นในหมู่ที่ ๓ และหมู่ที่ ๔ หากนับตั้งแต่ปีตั้งวัดราษฎร์ศรัทธาธรรม มาถึงปัจจุบัน ชุมชนแห่งนี้มีอายุมากกว่า ๑๓๖ ปี

ประเพณีที่ชาวบ้านปฏิบัติกันมานานกว่า ๑๐๐ ปี เศษ คือ การแห่หลวงพ่อบุญ (จำลอง) ทางน้ำ ปัจจุบันแห่ทางบก ในวันขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๑๒ กรรมการและชาวบ้านจัดตกแต่งเรือขบวนให้สวยงาม ล่องไปตามลำคลองให้ประชาชนได้ชมสการ และไปสิ้นสุดโดยการทอดผ้าป่า ณ วัดโคกหนึ่งซึ่งจับสลากได้ มีการแข่งเรือพาย ลำชนะได้รางวัลเป็นเงิน ๒ สตางค์

กลางคืนมีกิจกรรมสนุกสนานมากในอดีต ประเพณีวันสงกรานต์ก็สนุกสนานไม่แพ้กัน มีการเล่นสละบ้า ไม้หิ้ง ช่างรำ และเล่นเข้าผีได้แก่ ผีควาย ผีเรือ ผีลิง เป็นต้น

ตำบลคลองขุดอยู่ในความปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองขุด มีประชากรทั้งสิ้น ๑,๔๔๔ คน ๓๔๕ ครัวเรือน มีสถานอนามัย ๑ แห่ง ตั้งอยู่ใกล้วัดพนมพนาวาส (ที่มา : มนตรี สุขประเสริฐ, ๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์, ๒๕๔๗ หน้า ๔๙)

ตำบลแหลมประดู่

ตำบลแหลมประดู่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอบ้านโพธิ์ ห่างจากอำเภอบ้านโพธิ์ประมาณ ๑๖ กิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น ๖ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านดอนศาลเจ้า บ้านเนินเรียบ บ้านหนองหอย บ้านแหลมประดู่ บ้านวังอู่ และบ้านหนองกระสัง ประชากร ๑,๙๔๔ คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา เลี้ยงวัวและรับจ้าง บางส่วนทำอาชีพค้าขาย

เมื่อประมาณ ๑๐๐ ปี ล่วงมาแล้วบริเวณนี้ยังคงเป็นป่าทึบ มีต้นไม้มากมายหลายชนิด ที่มีมากที่สุด คือ ต้นประดู่ จะขึ้นทึบและเหยียดยาวเป็นปลายแหลม ต่อมาถูกตัดโค่นลง ชาวบ้านออกไปไถนา พบตอประดู่เป็นจำนวนมาก ต้องขุดตอ เดิมนั้นไม่มีเหลือให้เห็นอีกแล้ว ด้วยเหตุผลดังกล่าวชาวบ้านจึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่า “แหลมประดู่” และตั้งชื่อตำบลว่า แหลมประดู่ เช่นเดียวกัน

ชุมชนแหลมประดู่ หากนับอายุตั้งแต่การตั้งวัดอรัญญิการาม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๐ ถึงปัจจุบัน เป็นเวลา ๑๒๖ ปี บรรพบุรุษเดิมมีเชื้อสายเขมร ภาษาที่ใช้พูดก็เป็นภาษาเขมร ผู้เขียนยังเคยได้ยินปู่ ย่า ตา ยาย พูดคุยกันเป็นภาษาเขมร

ประเพณีต่าง ๆ ของหมู่บ้านยึดแนวทำแบบเขมรซึ่งไม่เหมือนกับประเพณีไทย เช่น สารไทย มีการทำกระยาสารท และที่ขาดไม่ได้ คือ ข้าวต้มหมู (ข้าวต้มเขมร) เวลายุ่งจะมีการเซ่นไหว้บรรพบุรุษ เสร็จแล้วตอนเช้าจะทำพิธีส่งบรรพบุรุษโดยนำของที่เซ่นไหว้ใส่ลงในกระทงเรือ ซึ่งทำจากกาบกล้วย ประชาชนเชื่อเรื่องผีสง เวลาเจ็บป่วยก็ทำการบนบานศาลกล่าวต่อผีสงเทวดา ผีเชื้อ หรือผีเขมร ถ้าผู้ป่วยหายก็จะทำพิธีให้ คือ มีคนทรง คนตีกลอง ร้องเพลงเป็นภาษาเขมร ใช้เวลาในการทำพิธีนาน ๗-๘ ชั่วโมง ภาษาที่ใช้เป็นภาษาเขมร ต้องมีล่ามคอยแปลเป็นไทย ว่าผีต้องการอะไร จะได้เซ่นได้ถูกต้อง

ในช่วงเทศกาลสงกรานต์จะมีการละเล่นหลายอย่าง เช่น รำวง หมาไล่ห่าน แต่ที่ขาดไม่ได้คือต้องเล่นเรื่องผี เช่น ผีตะข่อง ผีกระดังง์ เมื่อมีของหายจะเข้าผีตะข่องเพื่อหาของนั้น

ปัจจุบันตำบลแหลมประดู่ มีคลองชลประทานไหลผ่าน ส่งน้ำมาจากอ่างเก็บน้ำระบม และอ่างสี่แยก ทำให้พื้นที่ดินอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ และทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น ประชาชนได้รับประโยชน์ร่วมกัน มีผลิตภัณฑ์เด่นอย่างหนึ่ง คือ ตะกร้า ก้านมะพร้าว เป็นผลงานระดับชาติ ได้รับโล่รางวัลเกียรติยศ ถ่ายทอดทางโทรทัศน์ มีคนจากจังหวัดอื่นมาศึกษาดูงานเป็นประจำ สร้างความภูมิใจให้แก่ชาวแหลมประดู่เป็นอย่างยิ่ง (ที่มา : สารรวม หมื่นเดช, ๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์, ๒๕๔๗ หน้า ๕๐)

ตำบลบางกรูด

ตำบลบางกรูด ตั้งอยู่ริมฝั่งขวาของแม่น้ำบางปะกง มีพื้นที่ทั้งหมด ๕.๙๕ ตารางกิโลเมตร แบ่งการปกครองออกเป็น ๓ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านอู่ตะเภา บ้านบางชายสอ และบ้านท่าถั่ว มีประชากร ๓๕๐ คน ครัวเรือน จำนวน ๑,๕๘๒ คน ส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายจีน ประกอบอาชีพทำสวน เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงไก่ เลี้ยงสุกร และค้าขาย มีวัด ๒ วัด ได้แก่ วัดผาณิตาราม และวัดมงคลโสภิต สถานศึกษามี ๓ แห่ง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียนวัดผาณิตาราม และโรงเรียนผาณิตวิทยา นอกจากนั้นยังมีสถานีนอนำมัย ที่ทำการไปรษณีย์เอกชน ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ทำการตำรวจชุมชน และสถานีระบายน้ำ มีทางรถยนต์ติดต่อภายในตำบล และนอกตำบล สะดวกมาก

ตำบลบางกรูด มีหลักฐานยืนยันได้ว่า สภาพเดิมเป็นป่า มีพันธุ์ไม้ชนิดหนึ่ง คือ ต้นมะกรูด ขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก ในอดีตมีอาณาเขตของตำบลครอบคลุมไปถึงหมู่บ้านที่เป็นที่ตั้งของวัดบางกรูดและแบ่งการปกครองเป็น ๘ หมู่บ้าน ประชาชนที่อาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำบางปะกง ทั้ง ๒ ฝั่ง ในปัจจุบันเป็นชุมชนเดียวกันมาก่อน มีวิถีชีวิตร่วมกัน เช่น การทำบุญ การจ่ายตลาด การศึกษาเล่าเรียน การถือศีลกินเจ ใช้สถานที่ ที่ตั้งอยู่บ้านบางกรูด ตำบลท่าพลับ ในปัจจุบันทั้งสิ้น การสัญจรไปมาใช้เรือเป็นพาหนะ ครั้นต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้โปรดตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ รัตนโกสินทร์ศก ๑๑๖ ตรงกับ พ.ศ. ๒๔๔๐ กำหนดให้ปึกหมายเขตตำบลให้ชัดเจน โดยยึดเอาลำห้วยหนอง คลองบึงบาง หรือสิ่งใดเป็นสำคัญ จึงเป็นเหตุให้มีการปรับปรุงเขตตำบลขึ้นเป็นแนวเขต ชื่อบ้านก็ดี หรือสิ่งปลูกสร้างที่เป็นถาวรวัตถุคงใช้ชื่อเดิม ๓ หมู่บ้าน การตั้งชื่อตำบล สันนิษฐานว่า ดังตามชื่อต้นไม้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ

ในอดีตตำบลบางกรูด โดยเฉพาะบริเวณริมฝั่งแม่น้ำ มีโรงสีเครื่องจักรไอน้ำ โรงเลื่อยแปรรูปไม้ และโรงงานประกอบบ้านทรงไทยขายเป็นหลัก ปัจจุบันได้เลิกกิจการไปหมดแล้ว ส่วนโรงสียังคงมีปล่องสูงตระหง่าน ริมฝั่งน้ำ เหนือทิวจาก ให้ลูกหลานได้ภาคภูมิใจความเจริญของท้องถิ่นที่ผ่านมา (ที่มา : ประโยชน์ เกษมวงศ์จิตต์, ๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์, ๒๕๔๗ หน้า ๕๑)

ตำบลสนามจันทร์

ตำบลสนามจันทร์ ตั้งอยู่บนฝั่งขวาของแม่น้ำบางปะกง อยู่ตรงข้ามกับที่ว่าการอำเภอบ้านโพธิ์ แบ่งการปกครองออกเป็น ๖ หมู่บ้าน พื้นที่ทั่วไปเป็นที่ราบ สมัยโบราณมีลักษณะเป็นป่าดิบ มีสัตว์ร้ายอาศัยอยู่จำนวนมากโดยเฉพาะเสือ มักออกไปลักเปิด ไก่กินเป็นอาหาร บางครั้งก็กัดคน ก่อความเดือดร้อนให้กับประชาชนเป็นอันมาก ทางราชการได้ส่งเจ้าหน้าที่ไปปราบเสือ โดยทำเป็นจันตักเสือหลายจัน ชาวบ้านจึงเรียกชื่อบริเวณนี้ว่าเป็นบริเวณ “สนามจัน” บางคนก็พูดว่า ทำจันไว้ “สามจัน” ต่อมาทางราชการได้กำหนดการปกครองหัวเมือง แบ่งมณฑลออกเป็นเมือง อำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน บริเวณที่ชาวบ้านเรียกว่า สนามจัน หรือสามจัน ก็เพี้ยนเป็น “สนามจันทร์” และเป็นชื่อเรียกตำบลตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ตำบลสนามจันทร์ เป็นชุมชนเก่าแก่ อายุประมาณ ๑๗๐ ปี นับตั้งแต่ปีที่มีการสร้างวัดกระทุ่ม พ.ศ. ๒๓๘๖ ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ประชาชนในชุมชนนี้ เคยปลูกอ้อยเป็นลำสนั ถึงกับตั้งโรงหีบอ้อยขึ้นในหมู่ที่ ๕ ปัจจุบันมีคลองสวนอ้อยปรากฏอยู่หลังจากเลิกปลูกอ้อยก็หันมาปลูกสวนผลไม้ ยังมีชื่อบ้านหมู่ที่ ๖ ว่า บ้านหัวสวน อาชีพของประชาชนเปลี่ยนแปลงมาเป็นลำดับ ทุกวันนี้ได้เปลี่ยนจากการทำนาหันมาเลี้ยงกุ้งกุลาดำ กุ้งก้ามกราม เลี้ยงปลา ไก่ไข่ และสุกร บางครอบครัวประกอบอาชีพค้าขาย และบางส่วนก็เข้าทำงานโรงงานอุตสาหกรรม

การคมนาคม ในสมัยปู่ ย่า ตา ยาย การติดต่อระหว่างบ้าน หมู่บ้าน ตำบล จะไปโดยทางเท้า เดินตามคันนา คันสวน หากจะไปจังหวัดฉะเชิงเทรา จะมีเรือยนต์โดยสาร แล่นไปตามลำน้ำ ได้แก่ เรือแดง และเรือเขียว ถ้าจะเข้ากรุงเทพฯ ก็มีเรือเมล์ชาวเป็นพาหนะออกจากประตูน้ำท่าถั่ว ไปเทียบท่าที่ประตูน้ำสระประทุม ต่อมา ได้สร้างถนนตามความต้องการของคนอย่างรวดเร็ว และมีรถยนต์เป็นพาหนะ ตำบลสนามจันทร์มีคนเกิดขึ้นมากมาย ไปไหนมาไหนสะดวก และรวดเร็วมาก การสัญจรทางน้ำก็ลดความจำเป็นลง

ส่วนวัดและโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นมาก ชาวสนามจันทร์ได้ร่วมมือกันสร้างวัด และโรงเรียนมาตั้งแต่การตั้งชุมชน กล่าวคือ สร้างวัดใน พ.ศ. ๒๓๘๖ สร้างโรงเรียนหลังแรกชื่อโรงเรียนจันทร์ประชาศึกษา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๙ และสร้างโรงเรียนวัดกระทุ่ม (โสมประชาสรรค์) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ มีการพัฒนาวัดและโรงเรียนให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนเรื่อยมา โดยเฉพาะวัด ได้สร้างอุโบสถหลังใหม่ ๒ ชั้น เป็นศิลปะไทย เขียนภาพเกี่ยวกับพุทธประวัติไว้ครบถ้วนให้บุตรหลานได้ศึกษา สำหรับอุโบสถชั้นล่างเป็นแหล่งเสริมสร้างกิจกรรมความเข้มแข็งของชุมชนทุกชนิด อาทิ การปฏิบัติวิปัสสนา การถือศีลอุโบสถ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนฌาปนกิจและการประชุมคณะกรรมการต่าง ๆ ของชุมชน อาจกล่าวได้ว่า เป็นการใช้ประโยชน์คุ้มค่ากับการทำบุญของชาวพุทธ ถือเป็นตัวอย่างที่ดียิ่งแก่ชุมชนอื่นได้ (ที่มา : สุพจน์ สุกปลั่ง, ๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์, ๒๕๔๗ หน้า ๕๒)

ตำบลแสนภูดาษ

ตำบลแสนภูดาษ ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำบางปะกง มีพื้นที่ ๗,๑๓๘ ไร่ ประชากร ๒,๕๖๔ คน แบ่งการปกครองเป็น ๓ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านด่านเก่า บ้านนอก และบ้านหมู่ใหญ่

ความเป็นมาของชุมชน ผู้เรียบเรียง และอาจารย์ประไพ พันธะวรพิน ได้สัมภาษณ์ นายถนอม หวายเจริญ อายุ ๘๒ ปี และศึกษาข้อมูลจากวัดและโรงเรียน พอจะสรุปได้ว่า ประชากรตำบลแสนภูดาษเป็นคนพื้นที่ดั้งเดิม และพวกที่อพยพมาจากถิ่นอื่นบ้าง สมัยรัชกาลที่ ๕ ได้ตั้งด่านเก็บภาษีเรือสินค้าที่ขึ้นล่องตามลำแม่น้ำบางปะกง ระหว่างเมืองชลบุรีกับเมืองฉะเชิงเทรา เสมียนทำหน้าที่จัดเก็บภาษีจะถูกส่งมาจากคลองด่านและเมืองสมุทรปราการ อยู่ไปนาน ๆ ก็มีญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง อพยพมาอยู่เป็นจำนวนมาก ต่อมาได้ยกเลิกด่านจัดเก็บภาษี ผู้คนเหล่านี้มิได้อพยพกลับ คงตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เดิม บริเวณแห่งนี้ได้ชื่อว่า หมู่บ้าน “ด่านเก่า” เพราะเป็นสถานที่ตั้งด่านเก็บภาษีทางเรือ

ส่วนชื่อของตำบล เนื่องจากตำบลนี้อยู่ริมฝั่งแม่น้ำบางปะกง เป็นที่ราบลุ่มชายเลน มีต้นลำพูขึ้นมากมาย ที่บริเวณโคนต้นจะมีหน่อลำพูแตกออกมาอยู่ใต้ดินและบนดินอย่างเนืองแน่น เวล่าน้ำขึ้นในคืนเดือนหงาย พระจันทร์เต็มดวง จะมองเห็นหน่อลำพูที่โผล่พ้นน้ำ มีสีค่อนข้างขาวตัดกับน้ำดำไปหมด นับเป็นแสน ๆ หน่อ ชาวบ้านจึงหยิบยกเอาธรรมชาติที่เป็นจุดเด่น สวยงาม ไม่มีที่ใดเหมือนตั้งเป็นชื่อตำบลว่า “ตำบลแสนภูดาษ” คำว่า “ภู” นั้น ในสมัยโบราณการเขียนหนังสือไทยไม่ค่อยเข้มงวดกวัดกันเท่าไรนัก มุ่งแต่เพียงให้อ่านออกก็พอแล้ว คำที่ถูกต้อง ต้องเขียนว่า “พู” เพราะมาจากคำว่า “ลำพู” หมายถึง ต้นไม้ชนิดหนึ่งขึ้นในน้ำกร่อย

วิถีชีวิตของคนในชุมชน ยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาตั้งแต่ต้น ทำมาหากินอาศัยธรรมชาติ ได้แก่ การทำนา การทำประมงริมฝั่งแม่น้ำ การเลี้ยงสัตว์ และอาชีพตัดหน่อลำพูขาย เพื่อนำไปทำจุกขวดน้ำปลา และขวดสุรา ฐานะโดยทั่วไปไม่ร่ำรวย แต่เป็นชีวิตที่สงบสุข ปัจจุบันมีการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ มีโรงงานอุตสาหกรรมผุดขึ้นมากมาย มีสนามกอล์ฟเป็นสถานที่ออกกำลังกาย และพักผ่อนหย่อนใจ ชุมชนเจริญก้าวหน้า เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก (ที่มา : ใหญ่ รวยสำราญ, ๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์, ๒๕๔๗ หน้า ๕๓)

ตำบลลาดขวาง

ตำบลลาดขวาง ตั้งอยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำบางปะกง แบ่งการปกครองออกเป็น ๔ หมู่บ้าน คือ บ้านจากขาด บ้านลาดขวาง บ้านหัวเนิน และบ้านตลาดแสนภูดาษ ชาวตำบลลาดขวางเป็นชุมชนดั้งเดิมไม่มีการอพยพของประชากรมาจากที่อื่น นับถือศาสนาพุทธ ถ้านับจากปีที่ตั้งวัดพิพิธประสาทสุนทร พ.ศ. ๒๔๐๐ ชุมชนนี้มีอายุมากกว่า ๑๕๖ ปี ประชากรส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณริมคลองลาดขวางทั้งสองฝั่ง ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการทำนา ซึ่งเป็นอาชีพหลัก

จากคำบอกเล่าของพระพรหมคุณาภรณ์ (หลวงปู่เจียม กุลละวณิช) สรุปได้ว่า มูลเหตุที่ชื่อลาดขวาง เพราะมีทางลาดลงมาขวางลำคลองอยู่ตอนหนึ่ง เป็นทางสำคัญให้กระปือเดินลงไปกินน้ำ ชาวบ้านจึงเรียกว่า **บ้านลาดขวาง** และนำมาเป็นชื่อของตำบล

ด้านการศึกษา ตำบลลาดขวาง มีสถานศึกษา ๔ แห่ง ได้แก่ โรงเรียนพิพิธประสาทสุนทร (ลาดขวาง) สอนระดับประถมศึกษา โรงเรียนพุทธรังสีพิบูล สอนระดับมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นโรงเรียนมัธยมแห่งแรกของอำเภอบ้านโพธิ์ โรงเรียนการศึกษาพิเศษ อยู่ที่บ้านหัวเนิน และวิทยาลัยเทคนิคจุฬาภรณ์ (ลาดขวาง) อยู่ที่บ้านลาดขวาง

ปัจจุบันการคมนาคมสะดวกขึ้นมาก มีถนนเชื่อมทุกหมู่บ้าน มีโรงงานอุตสาหกรรม จึงมีอาชีพใหม่เพิ่มขึ้น เช่น เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม อาชีพที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ การต่อเรือแข่ง ทั้งเรือสองตอน และเรือเล็กบังคับด้วยวิทยุ และการทำขนมจินสมุนไพร ภูมิปัญญาท้องถิ่นเช่นนี้ควรได้รับการดูแล และเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป

ตำบลลาดขวางอยู่ในความปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่ดูแลบำบัดทุกข์และบำรุงสุขให้แก่ประชาชนลาดขวาง (ที่มา : วิมล โชตนา, ๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์, ๒๕๔๗ หน้า ๕๔)

ตำบลคลองประเวศ

ตำบลคลองประเวศ ตั้งอยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำบางปะกง ตั้งชื่อตามคลองซึ่งขุดแยกจากคลองพระโขนง ชาวบ้านเรียกว่า คลองท่าถั่ว แต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานนามว่า “คลองประเวศบุรีรมย์” จึงใช้ชื่อคลองเป็นชื่อหมู่บ้านและชื่อตำบล

คลองประเวศบุรีรมย์ เป็นคลองสายสำคัญเชื่อมกับแม่น้ำบางปะกง และคลองต่าง ๆ ภายในตำบลเพื่อส่งน้ำไปใช้ในการอุปโภค บริโภค เมื่อก่อนทิวทัศน์สองฝั่งคลองสวยงามร่มรื่น อากาศดี ไปมาหาสู่กันโดยเรือพาย เรือแจว ประชาชนตำบลนี้นับถือศาสนาพุทธ มีวัดประเวศพัฒนาราม จัดตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และมีโรงเรียนวัดใหม่ประเวศ (ศิริประชา บำรุง) ให้ลูกหลานได้เล่าเรียนหนังสือ นับว่าชุมชนคลองประเวศเป็นชุมชนที่ตั้งมานาน มีอายุถึง ๑๑๖ ปี

เนื่องจากพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ ประชากรส่วนใหญ่จึงมีอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ เลี้ยงไก่ เพาะพันธุ์กุ้งกุลาดำ เพาะพันธุ์ปลาชนิดต่าง ๆ และทำนา

ตำบลคลองประเวศ แบ่งการปกครองออกเป็น ๓ หมู่บ้าน คือ บ้านคลองประเวศ บ้านคลองยายหรั่งและบ้านคลองขุนพิทักษ์ มีประชากร ๒,๗๓๙ คน ๔๙๔ ครัวเรือน อยู่ในความปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลประเวศ มีผลงานด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ปรับปรุง พันธุ์ข้าว ส่งเสริมการปลูกพืชสวนครัวปลอดสารพิษ การเลี้ยงไก่ไข่ การเลี้ยงสุกร การเลี้ยงกุ้ง การทำสวน และการทำนา ตั้งกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิต มีสมาชิก ๓๖๕ คน เงินทุน ๒,๔๓๓,๐๐๐ บาท งานด้านวัฒนธรรมและประเพณีจัดแข่งขันเรือพายทุกปี จัดงานสงกรานต์ และที่น่าชื่นชมยิ่ง คือ ส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติธรรมทุกวันพระ (ที่มา : อุไร ตรีเจริญ, ๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์, ๒๕๔๗ หน้า ๕๕)

ตำบลเทพราช

ตำบลเทพราช ตั้งอยู่สองฝั่งคลองประเวศบุรีรมย์ ประกอบด้วย ๖ หมู่บ้าน แบ่งเป็น ๒ เขตการปกครอง ติดต่อกับภายนอกได้ ๒ ทาง คือ ทางบกและทางน้ำ มีพื้นที่ทั้งหมด ๑๙.๗๖ ตารางกิโลเมตร ๙๘๗ ครัวเรือน ประชากร ๔,๗๘๓ คน ชาย ๒,๒๘๗ คน หญิง ๒,๔๙๖ คน ประชากรประกอบอาชีพทำนามาตั้งแต่โบราณ ปัจจุบันนับเป็นแหล่งเศรษฐกิจทางการเกษตรที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย มีการประกอบอาชีพหลากหลาย เป็นแหล่งเลี้ยงไก่ไข่และเพาะพันธุ์กุ้งกุลาดำที่สำคัญ ส่งไข่ไก่ กุ้งกุลาดำไปจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ มีการเลี้ยง ปลานานาพันธุ์ เป็นการสร้างงานและเพิ่มพูนรายได้ให้กับประชาชนโดยทั่วถึงกัน

สิ่งสำคัญยิ่งที่ประชาชนทุกคนในตำบลต้องจดจำมิรู้ลืม คือ พระพุทธเจ้าหลวงเสด็จประพาสตำบลเทพราช เจ้าจอมมารดาเลื่อน เสด็จลี้ภัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ มาพักอาศัยอยู่ที่บ้านประชาชนตำบลเทพราช และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จยกขบวนเรือใบสกลวัดเทพราช นับเป็นเกียรติประวัติและเป็นพระมหากรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้ ตรารตรึงอยู่ในมโนสำนึกของลูกหลานชาว เทพรราชตราบนานเท่านาน

ตำบลเทพราชไม่ปรากฏว่ามีมาแต่สมัยใด ทั้งสาเหตุที่ได้ชื่อ “เทพราช” คนชราเล่าสืบต่อกันมาว่า ก่อนปี พ.ศ. ๒๔๒๐ พระยาประเวศบุรีรมย์ได้รับมอบหมายให้เป็นแม่กองคุมคนจีนขุดคลองเชื่อมแม่น้ำสองสาย คือ แม่น้ำเจ้าพระยาตรงพระโขนงกับ แม่น้ำบางปะกงตรงท่าถั่ว เพื่อใช้เป็นเส้นทางคมนาคมทางเรือและการชลประทานช่วยในการเกษตร คลองที่ขุดมีขนาดกว้าง ๔ วา ขุดตาม วิถีกระแสน้ำใหญ่ที่ยังไป สองฝั่งคลองมีประชากรอาศัยอยู่เบาบาง น้ำไหลเซาะดินริมฝั่งคลองพังทลาย หล้า ขาม ขึ้นปกคลุม สร้างความ เดือดร้อนกับผู้สัญจรไปมา ในปี พ.ศ. ๒๔๒๐ พระยาราชโกษา เมื่อยังมีบรรดาศักดิ์เป็น “คุณพระ” ได้รับมอบหมายให้เป็นแม่กองคุมคนจีน ขุดคลองสายนี้อีกครั้งหนึ่ง และได้ชื่อต่อมาว่า “คลองประเวศบุรีรมย์” ตามบรรดาศักดิ์ของพระยาประเวศบุรีรมย์

เมื่อทางราชการขุดคลองประเวศบุรีรมย์เสร็จได้ ๔ ปี แขวงกลัน มีบรรดาศักดิ์เป็นหมื่นบุรีรักษา (ต้นสกุลกลันเจริญ) ซึ่งตั้ง บ้านเรือนอยู่บ้านใหญ่บางปรัง คลองบางพระ อำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ย้ายครอบครัวมาอยู่ในนาของตนริมฝั่งคลองประเวศบุรีรมย์ บริเวณปากคลองแขวงกลัน (หมู่ ๒ ในปัจจุบัน)

ขณะนั้นขุนเทพราช ซึ่งเป็นผู้ดูแลอยู่ในเขตนี้ ร่วมกันชักชวนชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงสองฝั่งคลองสร้างวัดขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๒๔ เพื่อใช้เป็นบำเพ็ญกุศลโดยทั่วไป (ยังไม่มีนามสกุลใช้) อุทิศถวายที่ดิน พื้นที่บริเวณที่สร้างวัดมีลักษณะตลาด และผู้ดูแลท้องที่มีบรรดาศักดิ์ เป็นขุนเทพราช เมื่อสร้างวัดเสร็จให้ชื่อว่า “วัดเทพราช” แขวงกลันได้อาราธนาพระอาจารย์อนุเทศแห่งวัดบางปรังมาเป็นเจ้าอาวาสองค์แรก ต่อมาหมู่บ้านมากขึ้น ขยายเป็นตำบล ให้ชื่อว่า “ตำบลเทพราช” ตามชื่อวัดดังที่ปรากฏในปัจจุบัน (ที่มา : ไพเราะ อนุสิทธิ์, ๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์, ๒๕๔๗ หน้า ๕๖)

ตำบลเกาะไร่

ตำบลเกาะไร่ ตั้งอยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำบางปะกง มีพื้นที่ ๗,๕๐๖ ไร่ ล้อมรอบด้วยคลอง ได้แก่ คลองแขวงกลั่น จะเร้น้อย แพรกนกเอี้ยง บางเรือน ประเวศบุรีรัมย์ หลอดหวังปึง และหลอดตาเกด พื้นที่เป็นที่ราบ น้ำท่าบริบูรณ์ ประชาชนมีอาชีพทำนาเป็นหลัก จึงมองดูเหมือนเกาะกลางน้ำ ด้วยเหตุนี้ชาวบ้านจึงตั้งชื่อว่า “เกาะไร่” ตำบลเกาะไร่แบ่งการปกครองออกเป็น ๕ หมู่บ้าน คือ หมู่ ๑ แล้ว หมู่ ๒ หมู่ ๓ บ้านคลองแขวงกลั่น หมู่ ๔ บ้านคลองสวน หมู่ ๕ บ้านคลองเกาะไร่ จำนวนประชากร ๒,๐๖๗ คน ๕๙๒ ครัวเรือน ชาวไทยมุสลิมตั้งถิ่นฐานอยู่ที่หมู่ ๑ และหมู่ ๕ ตามประวัติอพยพมาจากภาคใต้ของประเทศไทย หลังจากชุดคลองประเวศบุรีรัมย์แล้ว ประมาณ พ.ศ. ๒๔๒๓ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีมัสยิดรวม ๔ แห่ง อยู่ที่หมู่ ๑ และหมู่ ๕ หมู่ละ ๒ แห่ง ชาวมุสลิมที่นับถือศาสนาอย่างเคร่งครัด หลังจากเลิกเรียนแล้วเด็ก ๆ จะต้องไปเรียนศาสนาที่มีสยิด สอนโดย โต๊ะอิหม่ามทุกวัน ชาวไทยพุทธเข้ามาสร้างชุมชนในสมัยรัชกาลที่ ๕ เช่นกัน ถ้านับอายุตั้งแต่สร้างวัดคลองสวน พ.ศ. ๒๔๓๐ เป็นต้นมา ชุมชนนี้ตั้งมานานถึง ๑๒๖ ปีแล้ว ตำบลเกาะไร่มีโรงเรียนเปิดสอนระดับประถมศึกษา จำนวน ๓ โรง คือ โรงเรียนสุเหร่าเกาะไร่ โรงเรียนสุเหร่าจะเร้น้อย และโรงเรียนวัดคลองสวน

วันสำคัญทางศาสนาของชาวไทยมุสลิม คือ วันตรุษอีดิลฟิตรี วันตรุษอีดิลอัฎฮา พิธีกรรมทั้งสองวันนี้สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ และฝึกนิสัยให้รู้จักแบ่งปัน มีเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ประเพณีถือศีลอด ก็เป็นกิจกรรมที่ชาวมุสลิมตำบลเกาะไร่ปฏิบัติต่อกันอย่างเคร่งครัด

ปัจจุบันการคมนาคมสะดวก ประชาชนใช้รถแทนเรือ มีถนนเชื่อมต่อกันทุกหมู่บ้าน การประกอบอาชีพนอกจากทำนาแล้ว บางบ้านยังเลี้ยงกุ้ง และทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ถ้าคิดว่าแม่น้ำลำคลองคือชีวิต ชาวตำบลเกาะไร่ต้องร่วมมือกันองค์การบริหารส่วนตำบลช่วยกันดูแลคลองให้สะอาด เพื่อจะได้มีน้ำที่มีคุณภาพใช้บริโภคและทำการเกษตรให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนต่อไป (ที่มา : ประภา เทียนขาว, ๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์, ๒๕๔๗ หน้า ๕๗)

โบราณสถานอำเภอบ้านโพธิ์

จังหวัดฉะเชิงเทรา

Banpho Chachoengsao

๒๑

โบราณสถานของอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

บัญชีวัดและมัสยิด เรียงตามลำดับ พ.ศ. ที่ก่อตั้งเป็นหลักฐานประกอบความเป็นมาของชุมชนในอำเภอบ้านโพธิ์

ลำดับที่	ชื่อวัด	ตำบล	พ.ศ.ที่ก่อตั้ง	ระยะเวลานับถึง พ.ศ. ๒๕๕๖
๑	ประชาบำรุงกิจ	สืบเอ็ดศอก	๒๓๐๐	๒๕๖
๒	ประศาสน์โสภณ (บางกรูด)	ท่าพลับ	๒๓๐๔	๒๕๒
๓	บ้านโพธิ์	คลองบ้านโพธิ์	๒๓๒๓	๒๓๓
๔	กระทุ่ม	สนามจันทร์	๒๓๘๖	๑๗๐
๕	สนามจันทร์	บ้านโพธิ์	๒๔๐๐	๑๕๖
๖	พิพิธประสาทสุนทร	ลาดขวาง	๒๔๐๐	๑๕๖
๗	อินทาราม	หนองตีนนก	๒๔๐๘	๑๔๘
๘	เกาะชัน	ท่าพลับ	๒๔๑๐	๑๔๖
๙	ดอนทราย	ดอนทราย	๒๔๑๓	๑๔๓
๑๐	ราษฎร์ศรัทธาธรรม	คลองขุด	๒๔๒๐	๑๓๖
๑๑	เทพราชปวราราม	เทพราช	๒๔๒๔	๑๓๒
๑๒	อรัญญิการาม	แหลมประดู่	๒๔๓๐	๑๒๖
๑๓	คลองสวน	เกาะไร่	๒๔๓๐	๑๒๖
๑๔	พนมพนาवास	คลองขุด	๒๔๓๔	๑๒๒
๑๕	มงคลโสภิต	บางกรูด	๒๔๓๕	๑๒๑
๑๖	ประเวศพัฒนาราม	คลองประเวศ	๒๔๔๐	๑๑๖
๑๗	ดอนสินนท์	หนองบัว	๒๔๔๒	๑๑๔
๑๘	กลางราษฎร์บำรุง	เทพราช	๒๔๔๗	๑๐๙
๑๙	ผาณิตาราม	บางกรูด	๒๔๔๗	๑๐๙
๒๐	สามกอ	สืบเอ็ดศอก	๒๔๕๐	๑๐๖
๒๑	ลาดบัว	คลองขุด	๒๔๕๙	๙๗
๒๒	หัวเนิน	ลาดขวาง	๒๔๕๙	๙๗
๒๓	ลาดน้ำเค็ม	บางซื่อน	๒๔๖๑	๙๕
๒๔	แสนภูดาษ	แสนภูดาษ	๒๔๖๒	๙๔
๒๕	ศรีมงคล	แหลมประดู่	๒๔๖๕	๙๑
๒๖	หนองกระสังสามัคคี	แหลมประดู่	๒๕๑๑	๔๕
๒๗	วังอู่	แหลมประดู่	๒๕๒๑	๓๕

ประวัติวัดประชาบำรุงกิจ (วัดหนองแบน)

วัดประชาบำรุงกิจ ตั้งอยู่เลขที่ ๑๔๔ บ้านหนองแบน หมู่ที่ ๕ ตำบลสับเอ็ดศอก อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๑๘ ไร่ ๒ งาน มีที่ธรณีสงฆ์ จำนวน ๒ แปลง เนื้อที่ ๑๘๐ ไร่ ๑ งาน โฉนดที่ดิน น.ส.๓ ก ส.ค. ๑ เลขที่ ๙๙๕, ๑๐๐๘

อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย อุโบสถ กว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๑๘ เมตร เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาการเปรียญ กว้าง ๑๓ เมตร ยาว ๓๐ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๒ เป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ หอสวดมนต์ กว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๒๐ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นอาคารไม้ กุฏิสงฆ์ จำนวน ๔ หลัง เป็นอาคารไม้ ๒ หลัง ครึ่งตึกครึ่งไม้ ๒ หลัง ศาลาอเนกประสงค์ กว้าง ๑๓ เมตร ยาว ๓๐ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๒ เป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ ศาลาบำเพ็ญกุศล จำนวน ๑ หลัง สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก

ปูชนียวัตถุ มีพระประธานประจำอุโบสถ พระพุทธรูปนั่งสมาธิ ขนาดหน้าตักกว้าง ๖๙ นิ้ว และ ๔๙ นิ้ว ๒ องค์ หน้าตักกว้าง ๑๐ นิ้ว ๒ องค์ เป็นพระโมคคัลลา พระสารีบุตร มีพระพุทธรูปที่ศาลาการเปรียญ ๕ องค์ เป็นพระปางสมาธิ มีพระพุทธรูปที่หอสวดมนต์ ๔ องค์ หน้าตักกว้าง ๑๙ นิ้ว

วัดประชาบำรุงกิจ ตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๐ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๑๘ เมตร

การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม คือ รูปที่ ๑ พระครูสัมฤทธิ์ สีสสุทโธ พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๓๔ รูปที่ ๒ พระเทียน สีสปัญญา พ.ศ. ๒๕๓๕-๒๕๓๖ รูปที่ ๓ พระยอด พ.ศ. ๒๕๓๖-๒๕๔๐ รูปที่ ๔ พระสุรเดช พ.ศ. ๒๕๔๐-ปัจจุบัน

การศึกษา มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เปิดสอนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๑

ทางวัดได้มีงานประจำปีทุกต้นเดือนเมษายน นอกจากนั้นแล้วทางวัดได้สร้างศาลาประดิษฐานพระ คือ หลวงพ่อพุทธรินมิต หลวงพ่อสมเด็จพะพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) หลวงพ่อชวน สุจิตโต (พระครูชวน เสงี่ยมจิตร) ให้ประชาชนกราบสักการะ (สัมภาษณ์ เจ้าอาวาสวัดประชาบำรุงกิจ วันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๖)

ประวัติวัดประศาสน์โสภณ (บางกรุด)

วัดประศาสน์โสภณ เป็นวัดราษฎร์ชนิดสามัญ ตั้งอยู่ในท้องถนน ตำบลท่าพลับ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

เนื้อที่เขตของวัด

เขตของวัดนี้ ทิศตะวันตกจรดลำแม่น้ำบางปะกง ทิศเหนือจรดคลองบางกรุด ทางทิศตะวันออกมีทางรถยนต์เป็นเขต ทิศใต้มีคูเป็นเขต เนื้อที่ของวัดด้านตะวันตก ยาว ๑๒๐ เมตร ตะวันออก ๒๐๒ เมตร ทิศเหนือ ระยะยาว ๒๕๐ เมตร ทิศใต้ยาว ๒๑๒ เมตร เนื้อที่ ๒๗ ไร่ ๒ งาน

ผู้สร้างวัดนี้ไม่ทราบได้ว่าตั้งขึ้นแต่เมื่อไร ใครเป็นผู้สร้าง คงได้ความว่าเป็นวัดเก่าโบราณกาลวัดหนึ่ง ซึ่งได้ตั้งมานานแล้วไม่น้อยกว่า ๒๕๐ ปี ทั้งนี้โดยอาศัยได้ยื่นได้ฟังจากบรรพบุรุษ ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าให้ฟังว่าตั้งแต่เกิดมาจำความได้ก็เห็นวัดนี้มีอยู่เก่าแล้ว ถามถึงว่าใครเป็นผู้สร้าง ก็ได้รับคำตอบว่า ไม่เคยได้รู้มาก่อนเลย เมื่อเป็นเช่นนี้อายุของวัดที่ว่าไม่น้อยกว่า ๒๕๐ ปี นั้นก็จะไม่ผิดมากวัดนี้เรียกกันว่า “วัดบางกรุด” นานแล้ว แต่ไม่ทราบว่าด้วยเหตุใดจึงได้ชื่อว่าเช่นนั้น เพราะคำว่าบางกรุดเป็นชื่อตำบล ๆ หนึ่ง ซึ่งตั้งอยู่คนละฝั่งของลำแม่น้ำบางปะกง ตรงกันข้ามกับที่ตั้งวัด ส่วนตำบลที่ตั้งอยู่นั้น ชื่อว่าตำบลท่าพลับ ชื่อวัดกับชื่อตำบลเป็นคนละอย่าง จึงเดาไม่ได้ว่าอาศัยหลักอะไรจึงได้เรียกชื่อเช่นนั้น ทางที่ดีชื่อวัดเรียกตามตำบลก็เข้าใจง่ายดี จะอย่างไรก็ตามประชาชนส่วนมากได้เรียกวัดนี้ว่า “วัดบางกรุด” มานานแล้วเช่นเดียวกัน

แต่มาสันนิษฐานอีกครั้ง ตามทศนะของเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน คือว่าวัดที่ตั้งอยู่นี้ลำคลองติดเขตวัดทางทิศเหนืออยู่ข้างโบสถ์ ลำคลองนี้ชื่อว่าคลองบางกรุด สมัยโน้นเขวากันว่าคลองนี้ใหญ่มาก ขนาดเรือลำโต ๆ หรือเรือใบแข็งแล่นเข้าไปได้อย่างสะดวก แต่ว่าบัดนี้คลองนั้นได้ตื้นเขินกลายเป็นคลองเล็ก ๆ หรืออีกอย่างหนึ่งเรียกว่าคูก็ได้ เรียกว่ายังทิ้งแนวทางเอาไว้ให้คนรุ่นหลัง ๆ ได้พิจารณา ด้วยเหตุนี้ จึงได้ชื่อว่า “วัดบางกรุด”

มาสมัย พระใบฎีกาชุ่มฮวด เป็นเจ้าอาวาส ท่านจึงได้เปลี่ยนนามของท่านจาก ชุ่มฮวด มาเป็นโสภณ แล้วก็ได้สมณศักดิ์ว่า พระครูโสภณญาณวิจิตร เป็นพระอุปฌาย์ เป็นเจ้าคณะอำเภอบ้านโพธิ์ ฉะเชิงเทรา ท่านเลยได้เปลี่ยนนาม

ของวัด จากวัดบางกรุดมาเป็นวัดประศาสน์โสภณ จะอย่างไรก็ตามประชาชนส่วนมากได้เรียกวัดนี้ว่า “วัดบางกรุด” มานานแล้วเช่นเดียวกัน (งานฉลองสิ่งก่อสร้างและปฏิสังขรณ์วัดประศาสน์โสภณ บางกรุด, ๒๕๒๙ : ๑-๒๑)

สมบัติของวัดประศาสน์โสภณ

มีที่ธรณีสงฆ์อยู่ ๒ แปลง แปลงที่ ๑ มีเนื้อที่อยู่ ๑๗ ไร่ ๒ งาน ๑ ตารางวา เป็นเนื้อที่ทำนา แปลงที่ ๒ มีเนื้อที่อีก ๔ ไร่ ๑ ตารางวา เป็นเนื้อที่ทำสวน อยู่ในเขตของตำบลท่าพลับ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

ปูชนียวัตถุ โบราณวัตถุ

ในพระอุโบสถ มีพระประธานหน้าตัก ๒๐๐ เซนติเมตร ลงรักปิดทองคำเปลว เป็นปางมารวิชัย สวยงามมาก มีพระโมคคัลลานะ พระสารีบุตรนั่งคุกเข่าซ้าย ขวา รองพระประธานอีก ๒ องค์ ปางมารวิชัย หน้าตัก ๗๕ เซนติเมตร ๖๐ เซนติเมตร อีก ๑ องค์ ปางมารวิชัยหน้าตัก ๕๐ เซนติเมตร ลงรักปิดทอง หน้าพระอุโบสถ มีพระนอนทอดพระไสยาสน์ยาว ๕ เมตร ๑ องค์ อยู่ในกุฏิ ที่ศาลาการเปรียญมีพระลงรักปิดทอง ปางมารวิชัยหน้าตัก ๖๕ เซนติเมตร ๑ องค์ วิหารหลวงพ่อบุญรอด มีหลวงพ่อบุญรอดหน้าตัก ๘๐ เซนติเมตร ๑ องค์ พระปางมารวิชัยจิ๋วรอดอกพิกล หน้าตัก ๗๐ เซนติเมตร ๑ องค์ พระทรมานกายหน้าตัก ๗๕ เซนติเมตร ๑ องค์ ที่กุฏิเจ้าอาวาสมีพระพุทธรูป ปางมารวิชัยปางสมาธิหน้าตัก ๕๕ เซนติเมตร ๑ องค์

ปางมารวิชัยจิวรดอกพิกุล ๒ องค์ หน้าตัก ๔๕ เซนติเมตร ๔๐ เซนติเมตร เป็นพระขัดอีก ๒ องค์ หน้าตัก ๔๐ เซนติเมตร และพระยืน ประจำวันสูง ๑ เมตร ๕ องค์ มีโต๊ะรับแขกไม้สักแกะ พร้อมเก้าอี้ ๕ ตัว สวยงามมาก ๑ ชุด

ระฆังแขวนอยู่หระซัง วัดปากกว้าง ๕๕ เซนติเมตร สูง ๑๐๕ เซนติเมตรแขวนอยู่ที่กุฏิ ๒ ลูก วัดปากกว้าง ๓๘ เซนติเมตร สูง ๘๕ เซนติเมตร โองเชิงวไข่กา ๑๐ ลูก อยู่หอดฉัน มีโองเกา-ใหม่ ประมาณ ๑๐๐ กว่าลูก พ.ศ. ๒๕๑๕ กุฏิที่เป็นหมู่คณะนี้มีกุฏิ ๕ ห้อง อยู่ ๒ หลัง พ.ศ. ๒๕๑๙ กุฏิ ๓ ห้อง อยู่ ๔ หลัง กุฏิเจ้าอาวาส ๓ ห้อง

โดยในปัจจุบันทางวัดได้สร้างหลวงพ่พระพุทธรูปเกตุอุดม ซึ่งมีขึ้นในการแสดงนิทรรศการประวัติทางพระพุทธศาสนาอยู่จำนวน ๘ ชั้น และมีตลาดโบราณ ๑๐๐ ปี ให้นักท่องเที่ยวได้ชม (สัมภาษณ์พระครูใบฎีกา สมยศ ปิยธมโม เจ้าอาวาสวัดประศาสนโสภณ วันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๖)

ศูนย์ศิลป: วัดนบธรรมแล้งทองทัน มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

ประวัติวัดบ้านโพธิ์

วัดบ้านโพธิ์ ตั้งอยู่เลขที่ ๙๕ บ้านโพธิ์ หมู่ที่ ๑ ตำบลคลองบ้านโพธิ์ หมู่ที่ ๑ ตำบลคลองบ้านโพธิ์ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดคณะสงฆ์ มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๒๖ ไร่ ๑ งาน ๖๔ ตารางวา โฉนดที่ดิน เลขที่ ๑๙๔๐ , ๓๓๔ , ๓๗๙๒

อาณาเขต ทิศเหนือ จรดแม่น้ำบางปะกง ทิศใต้และทิศตะวันออก จรดที่ดินเอกชน ทิศตะวันตก จรดโรงเรียนประถม และที่ดินเอกชน มีที่ธรณีสงฆ์ จำนวน ๑๑ แปลง เนื้อที่ ๒๘ ไร่ ๓๑ ตารางวา โฉนดที่ดินเลขที่ ๘๒๗๐, ๘๓๘๕

อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย อุโบสถ กว้าง ๘ เมตร ยาว ๑๖.๕๐ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาการเปรียญ กว้าง ๑๓ เมตร ยาว ๑๓.๕๐ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก กุฏิสงฆ์ จำนวน ๗ หลัง เป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ ศาลาอเนกประสงค์ กว้าง ๑๗ เมตร ยาว ๑๕ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นอาคารไม้ ศาลาบำเพ็ญกุศล จำนวน ๑ หลัง สร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก

ปูชนียวัตถุ มีพระประธานประจำอุโบสถ ๑ องค์ ขนาดหน้าตักกว้าง ๓๙ นิ้ว พระปางสมาธิ ๖ องค์ ปางมารวิชัย ๑ องค์ หน้าตักกว้าง ๓๐ นิ้ว และปางมารวิชัย หน้าตักกว้าง ๖๐ นิ้ว ๑ องค์

วัดบ้านโพธิ์ ตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๓ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๔๐ เมตร ยาว ๘๐ เมตร

การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม คือ รูปที่ ๑ พระอธิการมี รูปที่ ๒ พระอธิการเลื่อน รูปที่ ๓ พระครูทิม รูปที่ ๔ พระครูชิน รูปที่ ๕ พระครูหวด รูปที่ ๖ พระอธิการเพชร รูปที่ ๗ พระครูวิสุทโธกิจ พ.ศ. ๒๕๓๐ – ปัจจุบัน

ปัจจุบันทางวัดกำลังก่อสร้างอุทยานหลวงปู่ทวด โดยมีความสูงทั้งหมด ๒๕ เมตร หน้าตักกว้าง ๑๖ เมตร ๙ นิ้ว รวมทั้งกำลังก่อสร้างเขื่อน ความยาวประมาณ ๒๒๕ เมตร ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน (สัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดบ้านโพธิ์ วันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๖)

ประวัติวัดกระทุ่ม

วัดกระทุ่ม ตั้งอยู่เลขที่ ๔๐ บ้านปากคลองท่าถั่ว หมู่ที่ ๑ ตำบลสนามจันทร์ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๑๔ ไร่ ๑ งาน ๙๕ ตารางวา อาณาเขตทิศเหนือ ประมาณ ๕ เส้น ๕ วา จรดคลองประเวศ ทิศใต้ประมาณ ๕ เส้น ๑๕ วา จรดคลองประเวศ ทิศตะวันออกประมาณ ๒ เส้น จรดที่ดินเอกชน ทิศตะวันตกประมาณ ๓ เส้น ๑ วา จรดที่ดินเอกชน

อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย อุโบสถ กว้าง ๗ เมตร ยาว ๒๖ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาการเปรียญ กว้าง ๑๘.๕๐ เมตร ยาว ๓๘ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๓ กุฏิสงฆ์ จำนวน ๑ หลัง เป็นอาคารตึก ศาลาอเนกประสงค์ กว้าง ๑๓ เมตร ยาว ๓๐ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๘ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาบำเพ็ญกุศล ๑ หลัง สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก

นอกจากนี้ยังมีมณฑป และหอระฆัง ปูชนียวัตถุ มีพระประธาน ปางมารวิชัย ประจำพระอุโบสถ ขนาดหน้าตัก กว้าง ๖๙ นิ้ว สูง ๙๖ นิ้ว เป็นพระพุทธรูปเก่า ตั้งแต่เริ่มตั้งวัด

วัดกระทุ่ม ตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๐ เดิมชื่อ วัดมหันตสหัสสุภาราม ในการสร้างวัดเล่าต่อกันมาว่า ในครั้งแรกมีพระธุดงค์จาริกมาปักกลดบริเวณนี้ ชาวบ้านศรัทธาเลื่อมใส จึงได้พร้อมใจกันสร้างวัดขึ้น นายโต นายทอง และนายเงิน ร่วมกันบริจาคที่ดินในครั้งแรก และต่อมามีผู้บริจาคที่ดินเพิ่มขึ้น และช่วยกันบำรุงรักษาพัฒนาเรื่อยมาจนปัจจุบัน ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๔๐ เมตร ยาว ๘๐ เมตร

การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาส เท่าที่ทราบนาม คือ รูปที่ ๑ พระโถม ถึง พ.ศ. ๒๔๔๕ รูปที่ ๒ พระหนู พ.ศ. ๒๔๔๗-๒๔๗๘ รูปที่ ๓ พระครูวรโพธิคุณ พ.ศ. ๒๔๘๐-๒๕๑๒ รูปที่ ๔ พระครูแฉล้ม ธมมธโร พ.ศ. ๒๕๑๒-๒๕๒๓ รูปที่ ๕ พระครูโสภณจันทโรภาส พ.ศ. ๒๕๒๓ ถึงปัจจุบัน

การศึกษา มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เปิดสอนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๘

ประวัติวัดสนามจันทร์

วัดสนามจันทร์ สร้างเมื่อปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา เดิมอยู่ทางฝั่งตำบลสนามจันทร์ ต่อมาไม่สะดวกในการติดต่อกันทางเรือ เพราะอยู่ทางฝั่งแผ่นดินงอก จึงได้ย้ายมาอยู่ทางฝั่งตำบลบ้านโพธิ์ ฉะนั้นจึงชื่อว่า วัดสนามจันทร์ ตามชื่อตำบลที่ตั้งอยู่ก่อน ซึ่งตำบลนั้นเดิมชื่อว่า ตำบลสนามจันทร์ เพราะเป็นที่ที่พรานป่าใช้จับดักเสื่อ ช้าง เป็นต้น ในสมัยของเจ้าสามพระยา ต่อมาเพี้ยนเป็นสนามจันทร์ ส่วนวัดสนามจันทร์นั้น เท่าที่จำได้เป็นที่รู้จักของคนเก่าคนแก่ ก็ในสมัยอาจารย์ภู และอาจารย์หลี่เป็นพระอุปัชฌาย์ ประมาณ พ.ศ. ๒๔๔๓ ซึ่งในสมัยนั้น สมเด็จพระยาวชิรญาณวโรรสเคยเสด็จมาตรวจวัดต่าง ๆ ตามชนบทได้ถามหลวงพ่อก่อนว่า บวชพระมากี่องค์แล้ว อาศัยที่ท่านประหม่า มิได้โต้ตอบ ท่านจึงถูกถอดออกจากอุปัชฌาย์ และตั้งหลวงพ่อกำ เป็นอุปัชฌาย์แทน ต่อมาหลวงพ่อกำ พรหมสุวรรณ เป็นเจ้าอาวาส และเจ้าคณะแขวง หลังจากหลวงพ่อกำแล้ว ก็มีอาจารย์เทียน เป็นเจ้าคณะแขวงและเป็นอุปัชฌาย์ ต่อมาหลวงพ่อดอนม หรือพระครูวิบูลยติกิจเป็นเจ้าอาวาส และเจ้าคณะตำบลบ้านโพธิ์ ปัจจุบัน พระครูโสภิตสุตคุณ (มหาวิยา ญาณวโร) เป็นเจ้าอาวาส และเจ้าคณะอำเภอบ้านโพธิ์ (ที่มา : ประวัติพระครูโสภิตสุตคุณ และของดีวัดสนามจันทร์. (๒๕๕๖).อำเภอบ้านโพธิ์ : จังหวัดฉะเชิงเทรา)

ประวัติหลวงพ่พุทธโสธรจำลองวัดสนามจันทร์

พระครูโสภิตสุตคุณ ได้ไปเสี่ยงทาย ไม่คว่ำหางย ขอต่อหลวงพ่พุทธโสธร ถ้านุญาตขอให้หางย ๑ คว่ำ ๑ เสี่ยงทายครั้งที่ ๑ คว่ำ ๒ เสี่ยงทายครั้งที่ ๒ หางย ๒ เสี่ยงทายครั้งที่ ๓ คว่ำ ๑ หางย ๑ เป็นอันว่าทรงอนุญาต จึงได้สร้างขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘ และสร้างวิหารคลุมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕

ธรรมดาที่ตรึงนี้ เรียกว่าที่ทุกตุคือไม่อาจที่จะเจริญเหมือนวัดหลวงพ่โสธรได้ เพราะฉะนั้นเมื่อสร้างเสร็จแล้วจึงเป็นที่อยู่ของตาเปะยากจน มาอาศัยนอนอยู่ใต้ฐาน อีกทั้งยังใช้เป็นที่พักเศษเหล็ก เศษไม้อีกด้วย หากมีนิมิตที่จะเจริญรุ่งเรืองได้ไม่ แต่เมื่อกาลเปลี่ยนไปก็ค่อยๆ เจริญขึ้น จนมีวิหารคลุม ก็ด้วยน้ำพักน้ำแรงของภิกษุ สามเณรและสาธุชนทั้งหลาย

ประวัติหลวงพ่

สมเด็จพระพุทธเจ้าเหยียบโลก

เย็นวันหนึ่ง เมื่อพระครูโสภิตสุตคุณ กำลังเดินจงกรมอยู่นั้น ได้มีเทพเจ้าองค์หนึ่งเข้ามาสิงสู่ในเชิงไข่อ่านาจิตบันดาล ได้กล่าวขึ้นว่า “มิ่งสร้างพระปางนี้ให้กูได้ไหม” โดยสะกดให้ยืนขาเดียว มือหนึ่งชูขึ้น เท้าข้างหนึ่งยกขึ้น ในท่าจะเหาะ หรือย่างขึ้นสู่บันได และหัวเราะเสียงดัง ในใจของพระครูโสภิตสุตคุณนั้นรับว่า “ได้ซิพ่อ” แล้วท่านก็ออกจากร่างไปพร้อมกับบอกว่า “ถ้ามิ่งสร้างได้กูให้มิ่ง ๑๐๐ ล้านบาท” จากวันนั้นจึงได้หาที่จะสร้าง แต่ก็ไม่เห็นมีที่เหมาะสม

วันหนึ่งได้ไปดูชายแม่น้ำ เห็นตลิ่งพังลงไปเป็นแถบ จึงคิดว่า ถ้าตลิ่งพังหลวงพ่โสธรต้องลงน้ำแน่ จึงพิจารณาว่า น่ากลัวหลวงพ่โสธรจะมาเหยียบตลิ่งพัง เพื่อต้องการให้สร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ป้องกันไว้ จึงได้คิดว่า พระยืนก้าวเท้าขึ้นจากน้ำ ควรจะสร้างตรงนี้แหละ จึงได้สร้างขึ้นตรงนั้น

ในใจก็คิดนึกตรึกตรองอยู่เสมอว่า เทวดาองค์ใดให้สร้างขึ้น เมื่อสร้างแล้ว ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๐ ก็ยังไม่เห็นวี่แววแห่งความมหัศจรรย์อะไรเลย แต่ทว่าเมื่อนั่งก็มีภูมิต้านทาน จิตได้สั่งพรหมอยู่เสมอกว่า เป็นรัชกาลที่ ๔ จนมาถึงปีนี้จึงทราบชัดว่า เป็นรัชกาลที่ ๔ แน่นนอน เพราะให้สร้างลูกโลกไว้ใต้ฝ่าพระบาท เป็นพระเจ้าเหยียบโลกขึ้นสู่ดาวดึงส์ เป็นปางยมกปาฏิหาริย์ และต้องการจะให้เป็นที่ศูนย์รวมแห่งธรรมยุติ และมหานิกายด้วย (ซึ่งพระครูโสภิตสุตคุณ ก็สร้างไปในที่เล่นที่จริงเท่านั้น หาได้เชื่อว่าจะเป็นไปได้จริงไม่ ก็จะต้องพิสูจน์กันต่อไป) (ที่มา : เจ้าอาวาสวัดสนามจันทร์ อ.บ้านโพธิ์ จ.ฉะเชิงเทรา, ๒๕๕๕)

ประวัติพระสังกัจจายนะ

พระสังกัจจายนะ วัดสนามจันทร์ สร้างเป็นเกียรติแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่เคยเสด็จเยี่ยมวัดสนามจันทร์และเคยไปพักแรมที่บ้านนายชาน ประเสริฐศิลป์ ซึ่งเป็นภคพบดีผู้มั่งคั่งในสมัยนั้น ประมาณ พ.ศ. ๒๔๔๗ ขณะนั้นพระองค์มีพระชนมพรรษาได้ ๔๘ พรรษา พระสังกัจจายนะนี้ พระครูโสภิตสุตคุณเป็นผู้ปั้นเอง โดยมีนายวิเชียร ประเสริฐศิลป์ (บุตรนายชาน) เป็นผู้ออกปัจจัยให้ ตั้งพระนามว่า “พุทธเทวบุตรพุทธโสธรบวรพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” หมายถึง ท้าวมหาพรหม กับหลวงพ่โสธร และพระปิยมหาราช จะช่วยกันจรรโลงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองไปในวันข้างหน้า ณ วัดสนามจันทร์นี้เอง

ประวัติพระมหาโมคคัลลานะ

พระรูปพระมหาโมคคัลลานะ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖ โดยขณะนั้น คอมมิวนิสต์รุ่งเรืองมาก กำลังจะครอบครองราชอาณาจักรไทย ได้เกิดการจลาจล ในกรุงเทพมหานคร โดยนักศึกษากลุ่มหนึ่ง พระครูโสภิตสตุคุณ ขณะนั้นเป็นเพียง พระมหาวิทยา จึงได้สร้างพระมหาโมคคัลลานะขึ้น ฝั่งอาถรรพ์ ด้วยเข็ม ๗ เล่ม และไม้มงคล ๗ อย่าง ตามพระบัญชาของครูเทวดาเพื่อให้คอมมิวนิสต์ล่มสลาย โดยให้พระมหาโมคคัลลานะเหยียบโลกตามแผนที่ประเทศที่นับถือ พระพุทธศาสนา ปรากฏว่ามาบัดนี้คอมมิวนิสต์ไม่มีต่อไปอีกแล้ว เคยนำเหรียญ พระมหาโมคคัลลานะไปมอบมิวนิสต์ไปแจกทหารที่จังหวัดน่าน เรียกว่า รุ่งปราบคอมมิวนิสต์ บัดนี้หาไม่ได้แล้ว

ประวัติวิหารพระอังคีรส

พุทธวิหารพระอังคีรส สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๓ เพื่อเป็นสถานที่ สะเดาะเคราะห์ ตามแนวพระพุทธศาสนา แต่ก่อนเคยทำแบบพราหมณ์ ปรากฏว่า ครูเทวดา มีพระจุลจอมเกล้า เป็นเบื้องต้น ให้เปลี่ยนใหม่เป็นแบบพุทธ โดยอาศัยबारมีพระพุทธรูปเจ้าเป็นใหญ่ โดยอาศัยความเป็นอุปมาโนของ พระพุทธรูปเจ้า ปรากฏว่าได้ผลดีเท่ากันกับของแบบพราหมณ์ แต่ตำราเวท กียังคงต้องใช้ของพราหมณ์อยู่นั่นเอง เพราะว่าพุทธกับพราหมณ์จะต้อง ไปด้วยกันเสมอโลกจึงจะเป็นไปได้อย่างราบรื่น พระพุทธศาสนาจึงจะไม่เสื่อมไป โดยเร็ว

ประวัติพระสมเด็จ ๙ รุ่ง

พระสมเด็จ ๙ รุ่ง ที่สร้างแจกในงานฉลองพัทธยศเจ้าคณะอำเภอลำสนธิ์ ความจริงหาได้ทำแจกในงานนี้ไม่ เป็นการทำขึ้นด้วยความปรารถนาของครูเทวดา มีพระปิยมหาราช เป็นเบื้องต้น เพื่อสอดคล้องกับราชวงศ์ของพระองค์ที่มี นามตามเทวดาตามพระเคราะห์ เพื่อที่จะหาทุนสร้างเขื่อนให้สาธุชนบูชา ชุดละ ๙๙ บาท และเป็นองค์ ๆ ละ ๙๙ บาท คือ

พระพุทธรูปยอฟ้าจุฬาลงก์ หมายถึง พระอาทิตย์ ที่เป็นจุฬาลงก์ของโลก คือ ยอดโลก นามเต็มว่า “สมเด็จพระพุทธพระสุริยเทวบุตรพุทธโสธรบวร พระพุทธรูปยอฟ้าจุฬาลงก์” ดิทางยศสูง เมตตาแรง อำนาจกล้า จึงเรียกว่า รุ่ง ๑

พระพุทธรูปเลิศล้ำนภลัย หมายถึง พระจันทร์ ที่แจ่มจรัสอยู่บนฟ้า นามเต็มว่า “สมเด็จพระพุทธพระจันทร์เทวบุตรพุทธโสธรบวรพระพุทธรูปเลิศล้ำ นภลัย” ดิทางช่างประดิษฐ์ ช่างคิด มหาลาภ มหาผล มหามงคล จึงเรียกว่า รุ่ง ๒

พระนั่งเกล้า หมายถึง พระอังคาร ที่ถูกพระพุทธรูปเจ้าทรมาน จนมานั่ง หลงเกล้าถวายอารักขา นามเต็มว่า “สมเด็จพระพุทธพระอังคารเทวบุตรพุทธโสธร บวรพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว” ดิทางนักรบ นักเลง อยู่ยงคงกระพัน เป็นสิริมงคล แก่ทหาร ตำรวจ นักบวชก็ใช้ได้ จึงเรียกว่า รุ่ง ๓

พระจอมเกล้า หมายถึง พระพุทธ คือผู้ชำระราชศัตรู ผู้เป็นใหม่แห่งเกล้า คือบ่าวไพร่ทั้งปวง นามเต็มว่า “สมเด็จพระพุทธพระวรุณเทวบุตรพุทธโสธรบวร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” ดิทางนักปราชญ์ นักพูด การศึกษา เทคโนโลยี ปัญญาดี ทรัพย์เจริญ ยศเจริญ จึงเรียกว่า รุ่ง ๔

พระจุลจอมเกล้า หมายถึง พระพลหัทธ คือ ผู้เป็นใหญ่แห่งจักรวาล หรือราชอาณาจักร นามเต็มว่า “สมเด็จพระพุทธพระพลหัทธเทวบุตรพุทธโสธรบวร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” ดิทางเมตตา ปัญญา แคล้วคลาด อธิฐานสำเร็จ คำขาย นักปกครอง ยศสูง จึงเรียกว่า รุ่ง ๕

พระมงกุฎเกล้า หมายถึง พระศุภร์ คือ ผู้เป็น มงกุฎแห่งจันทรา เป็นมงกุฎแห่งท้องฟ้า นามเต็มว่า “สมเด็จพระพุทธพระศุภร์เทวบุตรพุทธโสธรบวร พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” ดิทางเมตตา ผสมผสาน คำขาย ลาภลอย ลาภยศ ศิลปะ ปัญญาดี พุด เขียน เรียนดี จึงเรียกว่า รุ่ง ๖

พระปกเกล้า หมายถึง พระเสาร์ คือ ผู้กล้า ในการปกป้องคุ้มครองจุมจรินทรนาคราช ที่กล้าหาญ ปกป้องคุ้มครองพระพุทธรูปเจ้า ผู้เสียสละเพื่อนรชน เพื่อให้ชนได้เป็นใหญ่ นามเต็มว่า “สมเด็จพระพุทธพระเสาร์ เทวบุตรพุทธโสธรบวรพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว” ดิทางอุตสาหกรรม เกษตรกรรม พาณิชยกรรม เมตตา มหานิยม แคล้วคลาด จึงเรียกว่า รุ่ง ๗

พระอานันทมหิตล หมายถึง พระราหู คือผู้ให้ ความยินดีแก่แผ่นดิน ดึงดูดสัตว์ให้ยินดีอย่างยิ่ง นามเต็มว่า “สมเด็จพระพุทธพระราหูเทวบุตรพุทธโสธรบวร พระอานันทมหิตล” ดิทางเมตตา คำขาย ศัตรูพ่าย ผู้ที่ราหูเสวยอายุ จะไม่มีภัยอันตราย ร้ายจะกลายเป็นดี ผิดจะไม่เข้า บริวารที่ต่อต้านจะกลับมาคืนดี บริวารที่ดี จะยอมสละชีพให้เมื่อมีภัย ให้อภัย ทวงหนี้ทวงสินดี มีลาภเนื่อง ๆ จึงเรียกว่า รุ่ง ๘

พระยมกปาฏิหาริย์ หมายถึง พระเกตุ คือ ยอดแห่งนรชน ยอดแห่งอิทธิฤทธิ์ ยอดแห่งปัญญานามเต็มว่า “สมเด็จพระพุทธพระเจ้าเหยียบโลก สหะเทวบุตรพุทธโสธรบวรพระภูมิพล” ดิทางเมตตา เทวดารักใคร่ แคล้วคลาด ชนะศัตรู มหาลาภ มหามงคล ปฏิบัติธรรมไฝธรรมประจําใจ สิริรวมเรียกว่า สมเด็จ ๙ รุ่ง หรือ ของดี ๙ รัชกาล ผู้ใดมีไว้ครอบครอง ขอให้ผู้นั้นจงอธิษฐานเอาแต่ที่ดี ๆ เทอญ

ประวัติวัดพิพิธประสาทสุนทร (วัดลาดขวาง)

วัดพิพิธประสาทสุนทร ตั้งอยู่หมู่ที่ ๒ ตำบลลาดขวาง อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๑๔ ไร่ ๓ งาน ๔๙ ตารางวา

อาณาเขต

ทิศเหนือ และทิศใต้	จรดหมู่บ้าน
ทิศตะวันออก	จรดโรงเรียนเทคนิคจุฬารามณ์
ทิศตะวันตก	จรดทุ่งนาของราษฎร

อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย อุโบสถ กว้าง ๙ เมตร ยาว ๒๗ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๗ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาการเปรียญกว้าง ๒๐ เมตร ยาว ๓๑ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒ เป็นอาคารไม้ ภูมิสงฆ์ จำนวน ๕ หลัง เป็นอาคารตึก ๕ หลัง วิหาร กว้าง ๒๐ เมตร ยาว ๒๐ เมตร เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๙ ศาลาอเนกประสงค์ กว้าง ๗ เมตร ยาว ๑๒ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นอาคารคอนกรีตผสมไม้ ศาลาบำเพ็ญกุศล จำนวน ๑ หลัง สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก

นอกจากนี้มีอาคารเสนาสนะต่าง ๆ ดังนี้ คือ โรงเรียนพระปริยัติธรรม ๑ หลัง และมณฑป ๑ หลัง ปุชนิยัตถุ มีพระประธานประจำอุโบสถ ๑ องค์ มีเจดีย์ ๒ หลัง และรูปหล่อหลวงพ่อดำ (จื่อ)

วัดพิพิธประสาทสุนทร ตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐ มีนายวัด นางจัน ได้มีจิตศรัทธาบริจาคที่ดินจำนวน ๔ ไร่ และได้ปลูกกุฏิ ๓ หลัง และตั้งชื่อว่า “วัดลาดขวาง” ตามชื่อตำบล ต่อมาได้เปลี่ยนเป็น “วัดพิพิธประสาทสุนทร” เนื่องจากวัดนี้มีพระครูนามนี้คล้ายกัน ๒ รูป ซึ่งเป็นอดีตเจ้าอาวาส จึงเปลี่ยนชื่อให้เป็นเกียรติแก่นามดังกล่าว ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๒ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๑๕ เมตร ยาว ๓๔ เมตร

การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาส เท่าที่ทราบนาม คือ รูปที่ ๑ พระพิพิธสุตสุนทร พ.ศ. ๒๔๔๒-๒๔๘๘ รูปที่ ๒ พระพรหมคุณาภรณ์ พ.ศ. ๒๔๘๘-๒๕๐๘ รูปที่ ๓ พระครูอาทรพิพิธกิจ พ.ศ. ๒๕๐๘-๒๕๓๔ รูปที่ ๔ พระครูสุนทรพัชรธรรม พ.ศ. ๒๕๓๔-๒๕๓๕ รูปที่ ๕ พระครูปลัดสุวัฒนพรหมคุณ พ.ศ. ๒๕๓๕ – ปัจจุบัน

การศึกษา มีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เปิดสอนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒

ประวัติวัดอินทาราม (วัดทต)

วัดอินทาราม ตั้งอยู่เลขที่ ๓ บ้านคลองนาสาบ หมู่ที่ ๑ ตำบลหนองตื้นนง อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๑๔ ไร่ ๒ งาน ๓๔ ตารางวา

อาณาเขต ทิศเหนือ และทิศใต้ จรดคลองสาธารณะ ทิศตะวันออกและทิศตะวันตก จรดที่ดินเอกชน มีที่ธรณีสงฆ์ จำนวน ๑ แปลง เนื้อที่ ๒๒ ไร่ ๔๔ ตารางวา ใบจองเลขที่ ๔๑๖๑

อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย อุโบสถ กว้าง ๔ เมตร ยาว ๑๘ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๖ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาการเปรียญ กว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๒๖ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๑ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก กุฏิสงฆ์ จำนวน ๑ หลัง เป็นอาคารไม้ ศาลาอเนกประสงค์ กว้าง ๑๔ เมตร ยาว ๔๐ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ เป็นอาคารไม้ ปุชนิยวัตถุ มีพระประธานประจำอุโบสถ ๑ องค์ มณฑป ๑ หลัง และรอยพระพุทธรูปจำลอง

วัดอินทาราม ตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๘ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๖ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๔๐ เมตร ยาว ๘๐ เมตร

การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม คือ รูปที่ ๑ พระครูมา รูปที่ ๒ พระครูเชิด ปสาทิโก รูปที่ ๓ พระวัน จันทสโร พ.ศ. ๒๕๑๗ - ๒๕๒๔ รูปที่ ๔ พระครูอินทพัฒน์ประสุต พ.ศ. ๒๕๒๕ ถึงปัจจุบัน

การศึกษา มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เปิดสอนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓

วัดอินทาราม ได้สร้างโบสถ์ มีหลวงพ่อมะลิ ที่เป็นพระศักดิ์สิทธิ์ เป็นพระประธาน โดยสร้างตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๙ มีหน้าตัก ๕๐ นิ้ว รวมทั้งได้ประดิษฐานพระพุทธรูปชินราชไว้ด้วย ซึ่งโบสถ์วัดเป็นโบสถ์แบบจัตุรมุข

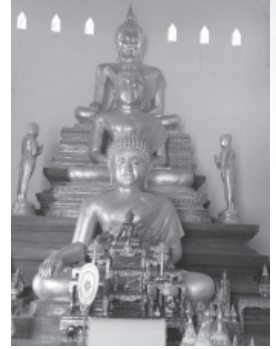
นอกจากนี้ยังมีอุโบสถที่สร้างโดยประดิษฐานหลวงพ่อมา ดิสสุโขติ พระครูเชิด ปสาทิโก หลวงพ่อสมใจ หลวงพ่อโสธรแกะด้วยไม้ตะเคียนทอง โดยได้ช่างจากจังหวัดลำพูนแกะสลักให้ รอยพระพุทธรูปจำลองทำด้วยไม้ขนุน ไม้พยอม โดยไม้ที่จำลองรอยพระพุทธรูปได้ช่างจากหมู่บ้านถวายเป็นที่เชียงใหม่ จัดทำให้ ส่วนชั้น ๒ ได้มีพระพุทธรูปหยกและพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งพระครู

อินทพัฒน์ประสุต (อาจารย์สำเร็จ) และคณะสงฆ์ ญาติโยม อุบาสก อุบาสิกา เข้ารับพระราชทานพระบรมสารีริกธาตุจากสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ ทั้งนี้ทางวัดได้จัดงานประจำปีปิดทองพระพุทธรูปจำลอง พระหยกทุกต้นเดือนมีนาคมของทุกปี ซึ่งได้มีการแสดงลิเก การละเล่นพื้นบ้าน จัดแสดงในงาน ๒ วัน ๒ คืน ด้วย (สัมภาษณ์พระครูอินทพัฒน์ประสุต เจ้าคณะตำบลบ้านโพธิ์ และเจ้าอาวาสวัดอินทาราม วันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๖)

ประวัติวัดเกาะชัน

วัดเกาะชัน ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าพลับ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๐ ปัจจุบันมีการสร้างโบสถ์กาญจนาภิเษก ซึ่งสร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๙ และสร้างเสร็จเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๙ โดยมีพระประธานอยู่ในโบสถ์ ในสมัยเชียงแสน สมัยสุโขทัย และสมัยอยุธยา เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน คือ พระปลัดสำราญ อธิปัญญา โดยดำรงตำแหน่งเป็นเลขานุการเจ้าคณะอำเภอบ้านโพธิ์

ในอนาคตกาลท่านมีแนวคิดในการทำศูนย์วิจัยอาชีพให้แก่ชาวบ้านได้เรียนรู้ รวมทั้งใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ (สัมภาษณ์ พระปลัดสำราญ อธิปัญญา เจ้าอาวาสวัดเกาะชันและเลขานุการเจ้าคณะอำเภอบ้านโพธิ์ วันที่ ๑๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๖)

ประวัติวัดดอนทราย

วัดดอนทราย ตั้งอยู่เลขที่ ๘๙ บ้านดอนทราย หมู่ที่ ๔ ตำบลดอนทราย อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๓๙ ไร่ ๘๑ งาน

อาณาเขต ทิศเหนือ จรดถนนสายดอนทราย-บางไผ่ ทิศใต้ จรดคลองชลประทาน ทิศตะวันออก จรดที่ดินเอกชน ทิศตะวันตก จรดคลองชลประทาน มีที่ธรณีสงฆ์ จำนวน ๕ แปลง เนื้อที่ ๑๘๔ ไร่ ๒ งาน ๖๔ ตารางวา โฉนดที่ดิน เลขที่ ๑๒๓ , ๑๔๙ , ๘๖๙ , ๘๗๗ และ ๘๗๙

อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย อุโบสถ กว้าง ๑๘ เมตร ยาว ๓๔ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ ศาลาการเปรียญ กว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๒๒ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ กุฏิสงฆ์ จำนวน ๓ หลัง เป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ ๓ หลัง วิหาร กว้าง ๑๔ เมตร ยาว ๒๐ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑ ศาลาอเนกประสงค์ กว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๓๖ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ ศาลาบำเพ็ญกุศล จำนวน ๒ หลัง สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก

ปูชนียวัตถุ มีพระพุทธรูปปูนปั้น ๑ องค์ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ พระพุทธรูปทองเหลือง ๑ องค์ รูปเหมือนหลวงพ่อดุสิต ๑ องค์ นอกจากนี้มีศิลปวัตถุอันมีค่า เช่น พญาหงส์ ๑ ตัว โองมั่งกรเก่า ๔๐ ใบ โองมั่งเขียว ๔ ใบ ห้อยใหญ่ ๑ ใบ ห้อยเล็ก ๑ ใบ ตาชั่งยา ๑ คัน นาฬิกาไม้สักตั้งพื้น ๑ เรือน

ศูนย์ศิลป: วัดบวรสถานเกื้อก้น บัณฑิตวิทยาลัยฐานกัฏฐานนคณกร

วัดดอนทราย ตั้งเมื่อวันที่ ๑๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๑๓ ชาวบ้านเรียกว่า วัดใหม่บ้านดอนทราย ผู้ริเริ่มในการสร้างวัดนี้ คือ นายจ้อย นางเอม นายเกาะ นายเกว โดยในครั้งแรกสร้างเป็นที่พักสงฆ์ขึ้น มีกุฏิไม้ไผ่ หลังคามุงจาก ๓ หลัง นิมนต์พระสงฆ์มาอยู่จำพรรษา จนถึง ปี พ.ศ. ๒๔๓๔ นายซู้ นางบุญจันทร์ ได้อาราธนา พระอาจารย์สุข สุทธิสโร จากวัดท่าไข่ อำเภอเมือง ฉะเชิงเทรา มาอยู่จำพรรษา ต่อมาได้รับการแต่งตั้ง เป็นเจ้าอาวาส จึงได้ร่วมกับชาวบ้านก่อสร้างเสนาสนะเพิ่มขึ้น สร้างอุโบสถ ศาลาการเปรียญ ชาวบ้านร่วมกัน ทำนุบำรุงวัดมาจนปัจจุบัน ได้รับพระราชทาน วิสุคามสีมา เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๓ เขตวิสสุคามสีมา กว้าง ๙ เมตร ยาว ๑๗ เมตร

การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม คือ รูปที่ ๑ พระสาย พ.ศ. ๒๔๑๓ รูปที่ ๒ พระเก็ง พ.ศ. ๒๔๓๔ รูปที่ ๓ พระอธิการสุข สุทธิสโร พ.ศ. ๒๔๓๔-๒๔๖๔ รูปที่ ๔ พระไฉ่ รักษาการ พ.ศ. ๒๔๖๔-๒๔๖๖ รูปที่ ๕ พระครูภูมิสุนัน บุญญวนโณ พ.ศ. ๒๔๖๖-๒๔๘๐ รูปที่ ๖ พระครูธรรมภาณีวรคุณ พ.ศ. ๒๔๘๐-๒๕๔๐ รูปที่ ๗ พระอธิการบัญชา ปิยธมโม พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๑ รูปที่ ๘ พระอธิการสำราญ อาจารย์สุโก พ.ศ. ๒๕๔๑-ปัจจุบัน

การศึกษา มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เปิดสอนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ เปิดสอนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ ศูนย์อบรมเด็ก ก่อนเกณฑ์ในวัด เปิดสอนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ โรงเรียนผู้ใหญ่ วัดเปิดสอนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๘

ประวัติวัดราษฎร์ศรัทธาธรรม

วัดราษฎร์ศรัทธาธรรม ตั้งอยู่ หมู่ที่ ๓ ตำบลคลองขุด อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๑๘ ไร่ ๒ งาน ๘๖ ตารางวา

อาณาเขต

ทิศเหนือ	จรดคลองบางไผ่
ทิศใต้	จรดที่ดินนางสุวรรณ หาญณรงค์
ทิศตะวันออก	จรดที่ดินนางถนอม เอี่ยมเจริญ
ทิศตะวันตก	จรดลำหนองซอน

อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย อุโบสถ กว้าง ๖ เมตร ยาว ๒๑ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาการเปรียญ กว้าง ๒๐ เมตร ยาว ๒๔ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก หอสวดมนต์ กว้าง ๑๔.๗๐ เมตร ยาว ๒๔.๗๐ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นอาคารไม้ กุฏิสงฆ์ จำนวน ๑๑ หลัง เป็นอาคารไม้ ๖ หลัง ครึ่งตึกครึ่งไม้ ๕ หลัง วิหาร กว้าง ๓ เมตร ยาว ๔ เมตร เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ ศาลาอเนกประสงค์ กว้าง ๑๗ เมตร ยาว ๒๐ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาบำเพ็ญกุศล จำนวน ๑ หลัง สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ปุชนิยัตถุ มีพระประธานประจำอุโบสถปางมารวิชัย สมัยรัตนโกสินทร์

วัดราษฎร์ศรัทธาธรรม ตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๐ ผู้ดำเนินการก่อสร้างวัด คือ นายฉำ และนางเจียม พร้อมกับชาวบ้านที่มีจิตศรัทธา โดยมีพระเสา ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสรูปแรก ได้ก่อสร้างกุฏิสงฆ์ ๑ หลัง ต่อมาสมัยพระชม ได้ก่อสร้างกุฏิเพิ่มเติม และได้สร้างศาลาการเปรียญทรงไทย ๑ หลัง ต่อมาให้สร้างอุโบสถ ๑ หลัง ในสมัยพระห้วงดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสและทำการผูกพัทธสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๙ พระครูสัทธาภิรมย์ (พระครูขึ้น) ได้ก่อสร้างศาลาการเปรียญหลังใหม่แทนหลังที่ชำรุดทรุดโทรม สร้างหอสวดมนต์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ สร้างกุฏิสงฆ์ ๘ หลัง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑ สร้างพระอุโบสถหลังใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙ และได้ทำการขุดบ่อน้ำสาธารณะ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ และได้ต่อกระแสไฟฟ้าเข้าวัดเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖ และได้ทำการบูรณะและพัฒนาวัดมาโดยตลอด นอกจากนั้นได้จัดถมดินในบริเวณพื้นที่ของวัดเพื่อความสวยงาม ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๒ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๖ เมตร ยาว ๑๘ เมตร

การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม คือ รูปที่ ๑ พระเสา พ.ศ. ๒๔๒๐ - ๒๔๒๒ รูปที่ ๒ พระชม พ.ศ. ๒๔๒๒ - ๒๔๓๑ รูปที่ ๓ พระคล้าย พ.ศ. ๒๔๓๑ - ๒๔๓๙ รูปที่ ๔ พระเทียน พ.ศ. ๒๔๓๙ - ๒๔๕๔ รูปที่ ๕ พระห้วง พ.ศ. ๒๔๕๔ - ๒๔๗๒ รูปที่ ๖ พระแฉ่ง พ.ศ. ๒๔๗๒ - ๒๔๗๖ รูปที่ ๗ พระใช้ พ.ศ. ๒๔๗๖ - ๒๔๘๒ รูปที่ ๘ พระสมหวัง พ.ศ. ๒๔๘๒ - ๒๔๘๗ รูปที่ ๙ พระครูสัทธาภิรมย์ (ขึ้น อินทสโร) พ.ศ. ๒๔๘๗ - ๒๕๒๙ รูปที่ ๑๐ พระอเนก เดชธมโม พ.ศ. ๒๕๓๔-๒๕๔๑ รูปที่ ๑๑ พระสุนทร ปิยสีโล พ.ศ. ๒๕๔๑ - ปัจจุบัน

ประวัติวัดเทพราชปวราราม

วัดเทพราชได้สร้างขึ้นภายหลังที่ทางราชการได้ทำการขุดคลองประเวศบุรีรมย์แล้ว คือ ได้สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๔ ปัจจุบันตั้งอยู่คลองประเวศบุรีรมย์ ฝั่งเหนือ เลขที่ ๕๙ หมู่ที่ ๒ ตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ปัจจุบันมีพื้นที่ ๒๐ ไร่ ๒ งาน ๒๒ ตารางวา ห่างจากกรุงเทพฯ ตามถนนอ่อนนุช ๑๕ กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๔ กิโลเมตร

ทิศตะวันออก	จรดที่ดินของนายฉัตร เนียมพิทักษ์ และนายทองอยู่ มณีโชติ
ทิศตะวันตก	จรดที่ดินของนายบุญช่วย พรพานิชย์
ทิศเหนือ	จรดที่ดินของนายสาธิต ชูทับทิม
ทิศใต้	จรดคลองประเวศบุรีรมย์

การสร้างวัดเทพราชปวราราม

พ.ศ. ๒๔๒๐ พระยาราชโกษา เมื่อยังมีบรรดาศักดิ์เป็นคุณพระ ได้รับมอบหมายให้เป็นแม่กองดำเนินการขุดคลอง ชื่อว่า คลองประเวศบุรีรมย์ เพื่อเชื่อมแม่น้ำสองสาย คือ แม่น้ำเจ้าพระยาตรงพระโขนง กับแม่น้ำบางปะกง ตรงท่าถั่ว เพื่อการคมนาคมทางเรือ และการชลประทานช่วยในการเกษตร การทำนาของราษฎรในท้องถื่นสองฟากฝั่ง เมื่อแม่กองได้รับพระราชทานเลื่อนบรรดาศักดิ์ขึ้นเป็น พระยาราชโกษา จึงสร้างวัดขึ้นวัดหนึ่ง คือ วัดราชโกษา ตั้งอยู่ริมคลองประเวศบุรีรมย์ ฝั่งใต้ ตำบลทับยาว อำเภอลาดกระบัง จังหวัดพระนคร กรุงเทพมหานครปัจจุบันนี้

การขุดคลองประเวศบุรีรมย์ คนงานขุดคลองส่วนใหญ่เป็นกรรมกรจีน ไ่ว้มเปี้ยยาว เมื่อทางราชการได้ขุดคลองประเวศบุรีรมย์ขึ้นแล้ว แขวงกลั่น มีบรรดาศักดิ์เป็นหมื่นบุรีรักษา (ตันสกุล กลั่นเจริญ) ตั้งบ้านเรือนอยู่ในบ้านบางปรอง คลองบางพระ ด้านทิศตะวันตกของวัดบางปรอง ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้ย้ายครอบครัวมาอยู่ในนาของตน ริมคลองประเวศบุรีรมย์ ฝั่งเหนือด้านทิศตะวันออก ปัจจุบันคือหมู่ที่ ๒ ตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา จึงดำริสร้างวัดขึ้นเพื่อเป็นที่สำหรับบำเพ็ญกุศล รักษาศีลและถวายอาหารบิณฑบาตแด่พระสงฆ์ ในฐานที่ชาวบ้านตำบลนี้เป็นพุทธศาสนิกชน จึงได้ประชุมชี้แจงชักชวนญาติมิตรและราษฎรในเขตตำบลเทพราชให้ร่วมกัน

สร้างวัด ประชาชนจำนวนมากให้การสนับสนุนเพราะ แขวงกลั่นเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองราษฎร เทียบเท่ากับนายอำเภอในปัจจุบันนี้

ในสมัยนั้นยังไม่มีผู้ปกครองในตำบลและอำเภอ ต่อมาเมื่อพระราชบัญญัติปกครองท้องถิ่นได้ออกประกาศใช้เป็นครั้งแรก แล้วจึงมีหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ในระยะแรก กำนัน เรียกว่า “พน” เช่น พนสวน พนสิน เป็นต้น พนมมีอำนาจปกครองพันครัวเรือน ผู้ใหญ่บ้าน เรียกว่า “สิบ” เช่น สิบบุญ สิบทิม เป็นต้น สิบมีอำนาจปกครองเพียงสิบครัวเรือน ต่อมาอีกระยะหนึ่ง ทางราชการจึงออกประกาศเปลี่ยนชื่อเรียก ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และนายอำเภอ “แขวง” คนสุดท้าย คือ หลวงเจริญบุรีรักษ์ (พริ้ง วรรณะภัก) กำนันคนแรก ในเขตเทพราช คือ แขวงเปลื้อง วรรณะภัก เป็นบุตรของ หลวงเจริญบุรีรักษ์ กำนันคนต่อมา คือ แขวงจู แขวงลิ (มีบรรดาศักดิ์เป็นขุนเทพราช)

เมื่อขุดคลองประเวศบุรีรมย์ได้ ๔ ปี ก็ได้เริ่มสร้างวัดเทพราช พ.ศ. ๒๔๒๔ โดยมีตาวันได้อุทิศถวายที่ดินเป็นคนแรก และตานุ่ม ยายหิม ได้ร่วมมือกันก่อสร้าง กุฏิและเสนาสนะ พร้อมกับตาฟูก ยายน่วม พิมเสน พร้อมทั้งผู้มีจิตศรัทธา เป็นจำนวนมาก

เมื่อสร้างวัดเทพราชแล้ว แขวงกลั่น ก็อาราธนา พระอาจารย์อนุเทศ แห่งวัดบางปรองมาเป็นเจ้าอาวาสองค์แรกของวัดเทพราช เวลานั้นเป็นฤดูแล้ว จึงนิมนต์ พระอาจารย์อนุเทศขึ้นนั่งเก้าอี้แล้วจัดขบวนแห่ ช่วยกันแบกขึ้นคานหามาตามท้องทุ่งอย่างสมเกียรติยศ เจ้าอาวาสองค์แรกแห่งวัดเทพราช

ต่อมาแขวงกลั่นได้สร้างพระอุโบสถ เสร็จแล้วหาไม้มาสร้างกุฏิให้เพียงพอแก่พระสงฆ์โดยการเดินทางเข้าป่าอำเภอพนมสารคามด้วยตนเอง พักแรมค้างคืนอยู่ที่ตำบลเกาะขนุนกับแม่เตี้ย แม่ดำ ผู้มีศักดิ์เป็นน้องสาว เมื่อแขวงกลั่นกลับมาถึงบ้านก็ได้ป่วยเพราะเป็นไข้ป่ามาจากป่าแล้วถึงแก่กรรม

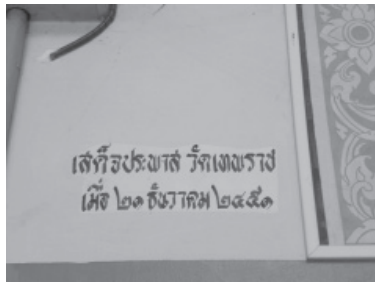

กุฏิเก่าวัดเทพราชในอดีต

การสร้างคณะตะวันออก

เมื่อพระอาจารย์เทศ มรณภาพแล้ว พระอุปัชฌาย์หล้า ได้เป็นเจ้าอาวาส วัดเทพราช องค์ที่ ๒ แขวงเปลื้อง วรรณะภักดิ์ กำนันตำบลเทพราชคนแรกได้มี ศรัทธา ยกที่ดินทิศตะวันออกให้วัดเทพราช กว้าง ๑ เส้น ยาว ๔ เส้น ๑๐ วา คิดเป็นเนื้อที่ดิน ๔ ไร่ ๒ งาน และได้สร้างกุฏิขึ้น ๑ หลัง หอฉันหรือหอประชุมสงฆ์ ๑ หลัง แขวงเปลื้อง วรรณะภักดิ์ ได้อาราธนาพระอุปัชฌาย์หล้า เจ้าอาวาส มาอยู่ที่คณะด้านตะวันออก เป็นองค์แรก

พระพุทธรูปเจ้าหลวงเสด็จประพาสต้นวัดเทพราช

เมื่อพระอุปัชฌาย์หล้า ลาสิกขาแล้ว พระอาจารย์บุญมี รุ่งเรือง จึงได้เป็น เจ้าอาวาส องค์ที่ ๓ พระในวัดประพาศติเรียบร้อย นำเลื่อมใส ทั้งนี้เพราะ ท่านอาจารย์บุญมี รุ่งเรือง เป็นพระเจ้าระเบียบ มีแบบแผน เครื่องครัดในพระธรรม วินัยดีมาก

พ.ศ. ๒๔๕๑ (ร.ศ. ๑๒๗) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้เสด็จประพาสมณฑลปราจีนบุรีตามคลองรังสิต เสด็จประพาส จังหวัดนครนายก ปราจีนบุรี อำเภอสคริมหาโพธิ์ และจังหวัดฉะเชิงเทรา เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๔๕๑ ครั้นถึงวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๔๕๑ (ตรงกับวันจันทร์ แรม ๑๓ ค่ำ เดือนอ้าย ปีมะโรง) เวลาเช้า พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ได้ทรงเสด็จออกจากท่าอิฐ ไปตามลำคลองประเวศบุรีรมย์ จนถึงหน้าวัดเทพราช แล้วจึงเสด็จขึ้นบนศาลาการเปรียญ (หลังเก่าที่รื้อแล้ว) ในเวลานั้นเป็นเวลาเพล พระสงฆ์ที่วัดฉันภัตตาหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว พระพุทธเจ้าหลวงได้ทรงประทับ พักผ่อนพระราชอิริยาบถอยู่บนอาสนะสงฆ์ศาลานั้น ผู้ที่ติดตามเสด็จได้ช่วยกัน หุงข้าว ต้มแกง ประชุมอาหารบนศาลาการเปรียญ เมื่ออาหารสำเร็จแล้วพระองค์ ได้ทรงประทับบนตั่ง ทรงเสวยพระกระยาหารบนโต๊ะกลมขนาดเล็ก ๆ ซึ่ง เจ้าพนักงานตามเสด็จจัดถวายไว้ตรงกลางศาลา พระองค์ได้ทรงมีพระราช ปฏิสันถารแก่พระอาจารย์บั้น รองเจ้าอาวาส ซึ่งโปรดให้เข้าเฝ้าได้ตามที่รับสั่ง ทรงทอดพระเนตรเห็นพระปรารักษ์ทางด้านใต้พระอุโบสถ ซึ่งมีสีเหลืองอร่าม งามดี จึงทรงยกพระหัตถ์ชี้ไปทางพระปรารักษ์นั้น พลาทรวงพระราชดำรัสด้วย พระสุรเสียงอันดังกังวานแจ่มใสว่า “สวย สวย” ด้วยความพอพระราชหฤทัยยิ่ง แล้วจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานเงิน ๑ ชั่ง (๘๐ บาท) ซึ่งเป็นเงินเหรียญ ทั้งนั้น ถวายไปไว้ที่วัดเทพราช เพื่อบูรณปฏิสังขรณ์พระอารามต่อไป โดยมีพระอาจารย์บั้น รองเจ้าอาวาสเป็นผู้รับมอบและได้มีพระราชปฏิสันถารแก่ พสกนิกรที่มาเข้าเฝ้าชมพระบารมี ผู้ใหญ่เปี่ยม พิมเสน ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ มอบตลับสี่ฝั่้งด้านบนเป็นพิมพ์เหรียญเปลือย ทำด้วยเงิน ๑ ตลับ พระองค์ ปฏิสันถารกับพสกนิกรด้วยอาการที่ไม่ได้ถือพระองค์เลย จึงเป็นที่ซาบซึ้งพินิจใจ ตลอดจนจนตราប់เท่าถึงทุกวันนี้ ทั้งทางวัดเทพราชและราษฎรชาวตำบลเทพราช ต่างก็รู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างสุดที่จะประมาณได้ (ที่ระลึกงานฉลอง

วัดเทพราชปวราราม ครบ ๑๐ รอบ ๑๒๐ ปี, ๒๕๕๕ : ๒๘-๒๙)

ในการเสด็จประพาสในครั้งนั้นได้ลงหัตถเลขาไว้ ดังนี้ “วันที่ ๒๑ เช้าลงเรือล่องไปคลองท่าอิฐ ซึ่ง ตั้งชื่อว่า คลองประเวศบุรีรมย์ ทางตั้งบ้านเทศบาลไป ประมาณชั่วโมงหนึ่ง ล้อมที่คลองนี้ น้ำไม่สู้แรงเหมือน คลองขนาบ ดูเป็นคลองที่บริบูรณ์ดี มีบ้านเรือนเรียงราย สองฟาก มีเรือนฝากระดานก็มาก ลักษณะเดียวกันกับ คลองแสนแสบ นาที่เสียไปคราวหนึ่งเดี๋ยวนี้กำลังกลับดี แต่ได้ทราบว่ามีผักตบชวาปิดทางเสียที่สี่แยกเรือเดิน เข้าออกไม่ได้ เตรียมไว้จะไปเตือนเจ้าพระยายมราช เรื่องผักชวานี้ร้ายกาจมาก ตามลำน้ำบางปะกงหน้าจ่อยๆ เพราะถูกน้ำกร่อย แต่ก็ไม่ได้ไหลลงไปในทะเลได้หมด เพราะน้ำไหลขึ้นก็กลับลอยขึ้น ข้อที่ว่ากระบือกินได้นั้น เป็นความจริง แต่กลับมีอันตรายมากด้วยเหตุกระบือ กินแต่ใบ ต้น รากแห้งติดอยู่กับดิน ครั้นถึงเวลาบ่ายกว่า ชั่วโมง น้ำพอน้ำมาผักตบชวาจำเริญเร็วก่อนต้นข้าว เบียดเสียดแทรกต้นข้าวลึบไปหมด โทษถึงจะต้อง ประหารให้หายขาดแต่ต้องเป็นการพร้อมกันทั้งหัวเมือง และในกรุง เวลานี้การจะคิดทำลายผักชวาในกรุงยังไม่ได้ จักคิดอ่านให้เป็นการทำทั่วไป

กินข้าวที่วัดเทพราช ซึ่งตั้งอยู่ในตำบลเดียวกัน กลับมาแวะวัดโสธร ซึ่งกรมหลวงดำรงคิดจะแปลว่า ยโสธร จะให้เกี่ยวข้องกับแการที่ได้สร้างเมื่อเสด็จกลับไปตี เมืองเขมร แผ่นดินพระบรมไตรโลกนาถหรือเมื่อใดรานั้น แต่เป็นที่น่าสงสัยด้วยเห็นใหม่นัก พระพุทธรูปว่า ทำด้วยศิลาแลงทั้งองค์ องค์ที่สำคัญว่าเป็นหมอดินนั้น คือ องค์ที่อยู่กลาง ดุรูปดักและเอวงาม เป็นทำนองเดียวกัน กับพระพุทธเทวปฏิมากรแต่ตอนบนกลายเป็น เป็นด้วย ฝีมือผู้ที่ไปปั้น ว่าลอยน้ำมาก็เป็นความจริงเพราะเป็นศิลา คงจะไม่ได้ทำในที่นี้ ความนิยมนับถือในความเจ็บไข้อยู่ ข้างจะมาก มีคนไปมาเสมอไม่ขาดจนถึงมีราษฎรบูชเทียน ประจำอยู่ได้ทั้งสี่สะพานและที่ประตูกำแพงแก้วกว่า ๒๐ คน ถามดูว่าชายได้อยู่ในวันละถึงตำลึง มีทอดตัว พวกจีนเข้ารักษา เจ้าศรีไสยถวายกำปั่นเหล็กเจาะช่องไว้ สำหรับเรียไรโบหนึ่ง ไม่มีอะไรจะดูเลยในวัดนั้น วันนี้ เจ้าศรีไสยแจกเป็นการทั่วถึงทั้งทหารและพลเรือน”

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จประพาสต้นที่วัดเทพราชในคราวนั้นแล้ว ก็ได้ เสด็จกลับโดยทางชลมารคผ่านทางบางปะกง และ อ่าวไทยสู่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดสมุทรปราการ เสด็จถึงพระนครในวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๔๕๑ (พระครู ธรรมธะคักตานันต์ สิริธมโม. ประวัติวัดเทพราช วัดสระเกศราชมหาวีหาร, ๒๕๑๐. (อัดสำเนา)

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๕๒ พระอาจารย์บุญมี เจ้าอาวาสวัดเพรชได้รับ
ฎีกาอาราธนาให้เข้าไปรับพระราชทานเครื่องสังเค็ด เนื่องในงานพระเมรุพระศพ
พระองค์เจ้าอรุณงษ์รัชสมโภช พระราชโอรสองค์สุดท้ายของพระบาทสมเด็จพระ
พุทธเจ้าหลวง ซึ่งมีเจ้าจอมมารดาเลื่อนเป็นพระมารดา ณ พระเมรุหลวง
วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม จังหวัดพระนคร โดยได้รับสิ่งของพระราชทาน
คือ พัดรอง บาตรเหล็กใหญ่ ปิ่นโตอลูมิเนียมเถาใหญ่ ๔ ชั้น เรือสำปั้น และพรหม
บุเรอ (ชำรุดเสียหาย) กล่องไม้เขียนหมาก ชันน้ำพานรอง กระโถน กล่องใส่ยาสูบ
กล่องใส่ยารักษาโรค

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จยกช่อฟ้าอุโบสถวัดเทพราช

๓๘

หลังจากการเสด็จประพาสต้นวัดเทพราชของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๑ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๙ ได้มีเหตุการณ์อันเป็นที่น่าปลาบปลื้มใจแก่พสกนิกรชาวตำบลเทพราชคือ เนื่องจากคณะกรรมการวัดเทพราช และศิษยานุศิษย์ได้ร่วมกันซ่อมแซมอุโบสถที่ชำรุดทรุดโทรมลง ทั้งนี้เนื่องจากสร้างมาแล้ว ๔๘ ปี (พ.ศ. ๒๔๘๐ - ๒๕๒๘) เมื่อซ่อมเสร็จเรียบร้อยแล้ว ท่านสุหะถนอมสิงห์ ซึ่งเป็นศิษย์เก่าวัดเทพราช ขณะนั้นดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมชลประทาน นายสุจินต์ กิตยารักษ์ อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดฉะเชิงเทรา พล.ต.ต.สัญญา ขวาลวิวัฒน์ กำนันประสิทธิ์ เจริญพร นายกมล ชูทับทิม และนายขวัญชัย รักษาพันธ์ ได้ร่วมกันประสานงานกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง โดยมอบให้ผู้ว่าราชการจังหวัดฉะเชิงเทรา (นายฉลอง วงษา) เป็นเจ้าของเรื่องกราบบังคมทูลเสด็จสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ด้วยการกราบบังคมทูลดังกล่าว จึงได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม เสด็จมาทรงเป็นประธานพิธียกช่อฟ้าอุโบสถวัดเทพราช ในวันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๙ เวลา ๑๕.๐๐ น. เสด็จโดยรถยนต์พระที่นั่ง ยังความปลาบปลื้มปิติยินดีเป็นอย่างยิ่งของชาวเทพราชอีกครั้งหนึ่ง

จุลกฐินสามัคคี วัดเทพราช พ.ศ. ๒๕๑๐

งานทอดกฐินสามัคคี จัดขึ้นเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๐ (ตรงกับวันขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๑๒) นายวัฒนา เจริญศรี และนายสิงโต เจริญศรี เป็นหัวหน้าผู้ริเริ่มโดยมีคุณแม่บาง เจริญศรี และญาติมิตร พ่อค้า ประชาชน ชาวตำบลเทพราชและตำบลใกล้เคียงให้ความร่วมมือกันอย่างแข็งขัน โดยมี คณะทอดผ้าจากบ้านหาดเสี้ยว อำเภอสรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย มาทอดผ้าไตรจีวร และมีการตีบาตร จากคณะชาวบ้านบาตร กรุงเทพฯ

ผ้าไตรที่จัดทำในจุลกฐินนี้เป็นผ้าไตรที่ครบบริบูรณ์ทั้งไตร และเครื่องบริวารทั้งหลาย ที่ชาวคณะร่วมแรงสามัคคีกันทำตั้งแต่เช้าตรู่ สำเร็จเรียบร้อยเมื่อเวลา ๒๑.๐๐ น. พระภิกษุผู้ครองผ้าจุลกฐินคือ พระอธิการประเทือง สอนจิตโต (พระครูสุเทพสันตคุณ) เจ้าอาวาสวัดเทพราชในขณะนั้น และปัจจัยจากการทอดจุลกฐินได้มอบถวายเป็นทุนในการสร้างกำแพงแก้วอุโบสถวัดเทพราช

งานบุญจุลกฐินสามัคคี วัดเทพราช พ.ศ. ๒๕๕๒

ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ชาวเทพราชทุกฝ่ายล้วนมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสเป็นเจ้าภาพร่วมสืบสานงานบุญจุลกฐินสามัคคีขึ้นอีกครั้งหนึ่ง โดยมี คุณขวัญชัย รักษาพันธ์ เป็นผู้ริเริ่มจัดขึ้นอีกครั้ง งานจัดขึ้นเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๒ โดยมีคณะทอดผ้าจากวัดดอนสมบุญณ์ อำเภอหนองม่วง จังหวัดลพบุรี ในระหว่างขั้นตอนการทอดผ้าไตรนั้นมีการตีบาตรจากคณะชาวบ้านบาตร กรุงเทพฯ มีการทอเสื่ออก เสื่อคล้า จากคณะบ้านค่าย จังหวัดระยอง และมีการแข่งเรือแจว

ครั้นเมื่อการทอดผ้า ไ้บจีวร ตีบาตร ถักรัดประคด รวมถึงเครื่องอัฐบริวารอื่นๆ เสร็จเรียบร้อยแล้ว หลังจากนั้นนำมาจัดตั้งบนศาลาการเปรียญวัดเทพราช และถวายผ้ากฐินในเวลา ๑๙.๕๙ น. พระภิกษุผู้ครองผ้าจุลกฐินคือ พระปลัดพงษ์ศักดิ์ อาภาทโร (พระครูสุเทพประภาธร) เจ้าอาวาสวัดเทพราช ส่วนบริวารกฐินที่ได้จากครั้งนี้นำมาสร้างพระสิวลีประดิษฐานหน้าอุโบสถวัดเทพราช และสมทบทุนสร้างพิพิธภัณฑสถานบ้านวัดเทพราช

ศูนย์ศิลป: วัฒนธรรมและท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

โบราณสถานวัดเทพราช

คนไทยที่นับถือศาสนาพุทธ ไม่ว่าในอดีตหรือปัจจุบันนิยมสร้างถาวรวัตถุถวายวัด เพราะมีความเชื่อว่าเมื่อสร้างถาวรวัตถุแล้วได้บุญ ขึ้นสวรรค์ ชาวเทพราชก็เช่นกันได้ดำเนินการตามความเชื่อตามแบบบรรพบุรุษทั่ว ๆ ไป จึงได้สร้างถาวรวัตถุถวายวัดเทพราช ดังมีหลักฐานดังนี้

พระปรารักษ์และหมู่เจดีย์เก่าที่ตั้งอยู่บริเวณด้านทิศใต้ของอุโบสถวัดเทพราช

๑. พระปรารักษ์ ตั้งอยู่ทิศใต้ของอุโบสถสร้างขึ้นหลังจากการสร้างอุโบสถหลังเก่า พ.ศ. ๒๔๓๐ เสร็จเรียบร้อยแล้วมีวัตถุประสงค์ที่เหลือจากการสร้างอุโบสถมาก่อสร้างพระปรารักษ์สมัยอาจารย์อุเทศ เจ้าอาวาสองค์ที่ ๑

๒. มณฑป ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกของศาลาการเปรียญ อยู่ตรงกลางของคณะตะวันตกกับตะวันออก สร้าง พ.ศ. ๒๔๕๕ สมัยพระอาจารย์หลง จันทสุริยา (พ.ศ. ๒๔๕๕-๒๔๖๗) ภายในมีรอยพระพุทธรูปจำลอง

๓. บ่อน้ำฝนคอนกรีต ตั้งอยู่ด้านทิศตะวันตกของศาลาการเปรียญหลังเก่าที่ใช้เป็นสถานที่เล่าเรียนเป็นโรงเรียนชั่วคราว เมื่อลงจากศาลาก็ถึงบ่อน้ำฝนผู้มีจิตศรัทธาสร้างถวายพระอาจารย์หลง จันทสุริยา อดีตเจ้าอาวาสองค์ที่ ๔ (พ.ศ. ๒๔๕๕ - ๒๔๖๗)

๔. หอไตร ตั้งอยู่หน้าคณะตะวันตกเดิมสร้างเมื่อสมัยพระอาจารย์หลง จันทสุริยา อดีตเจ้าอาวาสองค์ที่ ๔ (พ.ศ. ๒๔๕๕ - ๒๔๖๗)

๕. หอระฆัง ตั้งอยู่ติดกับบ่อน้ำฝนคอนกรีตสร้างสมัยพระอาจารย์หลง จันทสุริยา อดีตเจ้าอาวาสองค์ที่ ๔ (พ.ศ. ๒๔๕๕ - ๒๔๖๗)

๖. อุโบสถ ตั้งอยู่เหนือศาลาการเปรียญหลังเดิมสร้าง พ.ศ. ๒๔๓๐ สมัยพระอาจารย์อุเทศและได้หล่อพระประธานประจำอุโบสถวัดเทพราช มีขนาดหน้าตักกว้าง ๓ ศอก นับว่าเป็นพระที่เก่าแก่ของวัดเทพราช

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๐ - ๒๔๔๕ รวม ๑๕ ปี อุโบสถหลังใหม่ สร้างปี พ.ศ. ๒๔๘๐ - ๒๔๘๓ สมัยอดีตพระอุปัชฌาย์บุญเหลือ โสภโณ

“หลวงพ่อวัดเทพราช” พระประธานภายในอุโบสถหลังใหม่ของวัดเทพราช

อุโบสถหลังใหม่วัดเทพราช สร้าง พ.ศ. ๒๔๘๐ - ๒๔๘๓
(ภาพนี้ถ่ายก่อน พ.ศ. ๒๕๑๐)

โบราณสถานวัดดังกล่าวนี้นับว่าเป็นมรดกอันล้ำค่าที่บ่งบอกถึงการตั้งพงศเผ่าเหล่ากอคนเทพราชมาเป็นเวลายาวนานเสมือนของโบราณคู่กับวัดเทพราชคู่กับคนเทพราชสืบต่อไป

นอกจากนี้ยังมีเสนาสนะ ถาวรวัตถุอื่น ๆ ที่ชาวเทพราชและศิษยานุศิษย์ได้ก่อสร้างถวายไว้ เช่น

๑. ศาลาทำน้ำ ริมคลองบริเวณหลังกุฏิเจ้าอาวาส แม่ยิ้ม แม่ทองย้อย พระอุปัชฌาย์บุญเหลือ โสภโณ

๒. ศาลาทำน้ำ หลังที่ ๒ ตั้งอยู่ตรงหน้าศาลาการเปรียญ พ่อเปี้ยว แม่ผัน กิตยารักษ์ สร้างถวายสมัยพระอธิการทองปลิว เตชปัญโญ อดีตเจ้าอาวาสองค์ที่ ๘

๓. ศาลาทำน้ำ หลังที่ ๓ ศาลาล่ามกิจจา ตั้งอยู่ตรงถนนทางไปอุโบสถ นายสวัสดิ์ ล่ามกิจจา สร้างถวาย พ.ศ. ๒๕๑๐ ในสมัยพระอธิการประเทือง สมนจิตโต

๔. ฼าปนกิจสถาน สร้าง พ.ศ. ๒๕๐๗ นายสาย นางหลี่ รอดทอง นายไข่ นางครอบ ศรวิโรศาตร์ ได้บริจาคเงินริเริ่มการก่อสร้างร่วมกับชาวเทพราช และศิษยานุศิษย์ ในสมัยพระอธิการประเทือง สมนจิตโต

นอกจากนี้ยังมีถาวรวัตถุสถานอีกจำนวนมาก ดังรายละเอียดประวัติวัดเทพราช

ทำเนียบเจ้าอาวาสวัดเทพราชปวราราม

๑. พระอาจารย์อนูเทศ นิมนต์มาจากวัดบางปรอง พ.ศ. ๒๔๒๔
๒. พระอุปัชฌาย์หล้า พ.ศ. - ๒๔๕๐
๓. พระอาจารย์บุญมี รุ่งเรือง พ.ศ. ๒๔๕๑ - ๒๔๕๘
๔. พระอาจารย์บุญหลง จันทสุริยา พ.ศ. ๒๔๕๘ - ๒๔๖๗
๕. พระอาจารย์บุญหลง สุรโก (นามขำ) พ.ศ. ๒๔๖๗ - ๒๔๗๕
๖. พระอุปัชฌาย์บุญเหลือ โสภโณ (สมบุรณ์สุข) พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๔๙๐
๗. พระอธิการสินธุ์ สีลจิตโต พ.ศ. ๒๔๙๐ - ๒๔๙๙
๘. พระอธิการทองปลิว เตชปัญโญ (สายหยุด) พ.ศ. ๒๔๙๙ - ๒๕๐๒
๙. พระครูสุเทพสันติคุณ ประเทือง สมนจิตโต (พุ่มพวง) พ.ศ. ๒๕๐๒ - ๒๕๔๖
๑๐. พระครูสุเทพประภากร พงศ์ศักดิ์ อาภาธโร พ.ศ. ๒๕๔๖ - ปัจจุบัน

ประวัติวัดอรัญญิการาม

วัดอรัญญิการาม ตั้งอยู่เลขที่ ๒๙ บ้านดอนศาลเจ้า หมู่ที่ ๑ ตำบลแหลมประดู่ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๑๒ ไร่ ๓ งาน ๒๕ ตารางวา โฉนดที่ดินเลขที่ ๖๐๗๘

อาณาเขตทั้งสี่ทิศ จรดที่ดินเอกชน มีที่ธรณีสงฆ์ จำนวน ๑ แปลง เนื้อที่ ๓ ไร่ ๑ งาน ๘๐ ตารางวา

อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วยอุโบสถ กว้าง ๗ เมตร ยาว ๑๕ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาการเปรียญ กว้าง ๗ เมตร ยาว ๑๕ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก หอสวดมนต์ กว้าง ๕ เมตร ยาว ๖ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก กุฏิสงฆ์ จำนวน ๓ หลัง เป็นอาคารไม้ ๓ หลัง สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๖ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาบำเพ็ญกุศล จำนวน ๑ หลัง สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก

ปูชนียวัตถุ มีพระประธานประจำอุโบสถปางสมาธิ ๑ องค์ ขนาดหน้าตักกว้าง ๓๐ นิ้ว พระประธานประจำศาลาการเปรียญปางนาคปรก ขนาดหน้าตักกว้าง ๓๙ นิ้ว ๑ องค์ พระพุทธรูปปางประทานพร ๑ องค์ และปางมารวิชัย ๕ องค์

วัดอรัญญิการาม ตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๐ เดิมชื่อ วัดดอนศาลเจ้า ผู้บริจาคที่ดินให้สร้างวัด คือ นายพิมพ์ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๔ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๔๐ เมตร ยาว ๘๐ เมตร

การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม คือ รูปที่ ๑ พระครูมั่น ธรรมภักขิโต รูปที่ ๒ พระครูประสิทธิ์ ธรรมโมโสโก รูปที่ ๓ พระครูปลอด รูปที่ ๔ พระครูปลื้ม สิริวัฒน พ.ศ. ๒๕๓๖-ปัจจุบัน

ประวัติวัดคลองสวน

วัดคลองสวน ตั้งอยู่เลขที่ ๗๑ บ้านคลองสวน หมู่ที่ ๔ ตำบลเกาะไร่ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๘ ไร่ ๓ งาน ๘๘ ตารางวา

อาณาเขต ทิศเหนือจรดโรงเรียน ทิศใต้จรดคลองประเวศบุรีรมย์ ทิศตะวันออกและทิศตะวันตก จรดหมู่บ้าน มีที่ธรณีสงฆ์ จำนวน ๒ แปลง เนื้อที่ ๕๐ ไร่ ๑ งาน ๘๔ ตารางวา

อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย อุโบสถ กว้าง ๗ เมตร ยาว ๒๐ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๐ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาการเปรียญ กว้าง ๑๔ เมตร ยาว ๒๔ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ เป็นอาคารไม้ หอสวดมนต์ กว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๑๘ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๓ กุฏิสงฆ์ จำนวน ๑๐ หลัง เป็นตึก ศาลาเอนกประสงค์ กว้าง ๑๔ เมตร ยาว ๒๘ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๓ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาบำเพ็ญกุศล จำนวน ๓ หลัง สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ๓ หลัง

นอกจากนี้ยังมีอาคารเสนาสนะต่าง ๆ ดังนี้ คือ ศาลาลอย ๒ หลัง ศาลาพักผ่อน ๓ หลัง ศาลาปรก ๑ หลัง และโรงเรียนพระปริยัติธรรม ๑ หลัง

วัดคลองสวน ตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๐ นายจ้อย นางจันทร์ ถนอมทรัพย์ เป็นผู้นำในการสร้างวัด และเป็นผู้บริจาคที่ดิน ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๑๕ เมตร ยาว ๓๐ เมตร

การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม คือ รูปที่ ๑ พระอธิการคำ พ.ศ. ๒๔๓๐ รูปที่ ๒ พระอธิการหวัง รูปที่ ๓ พระอธิการบุญมา รูปที่ ๔ พระอธิการเลี้ยง รูปที่ ๕ พระครูพิบูลธรรมขันธ พ.ศ. ๒๔๙๐ - ๒๕๓๓ และพระครูปิยภิตติคุณ พ.ศ. ๒๕๓๓-ปัจจุบัน

การศึกษา มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เปิดสอนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐

ประวัติวัดพนมพนาวาส

วัดพนมพนาวาส ตั้งอยู่เลขที่ ๗๕ หมู่ ๓ ตำบลคลองขุด อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย เริ่มสร้างวัดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗ โดยหมื่นวิเศษ (วาส บุญเขียน) และอำแดงเปี่ยม ภรรยา ผู้มีศรัทธาถวายที่ดินสร้างวัด เนื้อที่ ๑๖ ไร่ ๓ งาน ๘๒ ตารางวา โฉนดที่ดินเลขที่ ๖๕๐๑ ร่วมกับศรัทธาสาธุชนอื่น ๆ บริจาคทรัพย์สร้างสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เป็นลำดับ ชาวบ้านคนเก่าคนแก่มักจะเรียกว่า “วัดดาวาส” เพราะหมื่นวิเศษ (วาส) ได้เริ่มสร้างไว้ยังมีที่ธรณีสงฆ์อีก ๑ แปลง ที่ถวายโดยคุณยาไล่ แหลมเขาทอง เนื้อที่ ๒๓ ไร่ ๒ งาน โฉนดที่ดิน เลขที่ ๑๖๑ ตั้งอยู่ตำบลวังคู ปัจจุบันลูกหลานของคุณยาไล่ ใช้ประโยชน์อยู่

ได้รับแต่งตั้งจากกระทรวงศึกษาธิการ ให้เป็นศูนย์พัฒนาจิตเฉลิมพระเกียรติ ประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา เนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาพรต ทรงเจริญพระชนมายุ ครบ ๖ รอบ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ (ที่มา : วัดพนมพนาวาส. คู่มือสวดมนต์ ทำวัตร แปลศูนย์วิปัสสนาเคลื่อนที่แห่งประเทศไทย)

การบริหารการปกครอง มีเจ้าอาวาสดังนี้

๑. ขวี่ตาเกร็ง
๒. พระอาจารย์ เอี้ยง
๓. พระอาจารย์ เล็ก
๔. พระอาจารย์ เส็ง
๕. พระอาจารย์ แพร เขมธมโม (บุญสม)
๖. พระอาจารย์ ไล่ (ฮกปี)
๗. พระครูวัชรสังวรคุณ (หลวงพ่อไข่ วิจิโร) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๒ - ๒๕๒๘
๘. พระอาจารย์ เกษม วิวัฒน์ รักษาการ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๘ - ๒๕๓๐
๙. พระอาจารย์ เทียง ปัญญาโร รักษาการ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๐ - ๒๕๓๑
๑๐. พระปลัดปรีชา วีระมโม เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๑ - ๒๕๓๙
๑๑. พระครูไกรสร (ภัทรกร เดชวโร นิลสว่าง) เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๐ - ปัจจุบัน

สิ่งก่อสร้างภายในวัด

๑. อุโบสถหลังเก่า มีอายุคราวเดียวกับการสร้างวัด ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา จากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ ใช้ประโยชน์มาจนอุโบสถหลังใหม่สร้างแล้วเสร็จ ปัจจุบันทำการรื้อถอนไปแล้ว

๒. อุโบสถหลังใหม่ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗ โดยพระครูวัชรสังวรคุณ (ไข่ วิจิโร) ได้รับการสนับสนุนทุนการก่อสร้างและแนวความคิดจากพระเดชพระคุณ พระเทพคุณาธาร (ด.เจียม กุลละวณิชย์) เจ้าคณะจังหวัด และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๐

๓. ศาลาการเปรียญ เป็นอาคารไม้ ๒ ชั้น สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒ สร้างโดยพระครูวัชรสังวรคุณ (ไข่ วิจิโร) เพื่อเป็นที่บำเพ็ญกุศลวันสำคัญ สถานที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ทำวัตรสวดมนต์ (แรก ๆ ใช้เป็นที่เรียนของเด็ก ๆ) ชั้นล่างเป็นที่พักของแม่ชี และเก็บสัมภาระบางประการ พระครูไกรสรวิลาส

(ภัทรกร เดชวโร นิลสว่าง) ทำการบูรณะเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๓ โดยยกสูงขึ้น ปรับเปลี่ยนเครื่องบน กระเบื้อง ฝ้าเพดาน และลวดลายปูนปั้น

๔. ศาลาอเนกประสงค์หอฉัน เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ชั้นเดียว ด้านล่างเป็นที่เก็บน้ำสำรองสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ โดยพระครูวัชรสังวรคุณ (ไข่ วิจิโร) เพื่อเป็นอาคารอเนกประสงค์ และหอฉัน

๕. อาคารโรงครัว สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕ เป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ เพื่อเก็บเครื่องอุปโภค บริโภค และจัดทำอาหารถวายพระภิกษุ สามเณร แม่ชี และผู้ปฏิบัติธรรม บูรณปฏิสังขรณ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๗ เปลี่ยนเป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก หลังคามุงกระเบื้อง กว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๑๕ เมตร สิ้นค่าใช้จ่ายในการบูรณะทั้งสิ้น ๒๐๐,๐๐๐ บาท

๖. กุฏิสงฆ์ เป็นอาคารที่พัก หลายแบบหลายทรง จำนวน ๑๕ หลัง ที่พักแม่ชี-อุบาสิกา ผู้ถือศีลสตรี จำนวน ๒๒ หลัง

๗. กุฏิรับรองและสำนักงาน สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔ โดยพระปลัดปรีชา วีระมโม เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้น ชั้นล่างเป็นที่รับรองพระ เณร สำนักงานเลขานุการและมุขนิเทศและเป็นที่พักของเจ้าอาวาส ชั้นบนเป็นที่พักอาศัยของเจ้าอาวาส และพระอาคันตุกะ

๘. ศาลาภักทธรรม สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๔ ลักษณะคอนกรีตเสริมเหล็ก ทรงไทย ๒ ชั้น หลังคามุงกระเบื้อง กว้าง ๑๒.๕๐ เมตร ยาว ๒๕ เมตร หนับบนบันลายนปิดกระจกสี ค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างทั้งสิ้น ๗,๙๒๔,๒๖๙ บาท สร้างเชื่อมต่อกับศาลาการเปรียญ ทำให้พื้นที่การใช้สอยเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นที่บำเพ็ญกุศลวันสำคัญ สถานที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ทำวัตรสวดมนต์

๙. ศาลาธรรมนิม สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๘ ลักษณะคอนกรีตเสริมเหล็ก ทรงปั้นหยาลักษณะหลังคา มุงกระเบื้อง กว้าง ๑๐.๒๐ เมตร ยาว ๒๐.๕๐ เมตร สิ้นเงินค่าก่อสร้างทั้งสิ้น ๑,๘๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อเป็นที่บำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรม ทักขิณาทาน ฌาปนกุศล และกิจกรรมอื่น ๆ

ปัจจุบันทางวัดได้สร้างบ่อพญานาคขึ้นมา เนื่องจากคนที่มาปฏิบัติธรรมที่วัดได้เล่าให้เจ้าอาวาส ฟังว่า มีพญานาคอยู่ในวัด เนื่องจากเป็นแหล่งปฏิบัติธรรมทางวัดจึงได้สร้างบ่อดังกล่าวขึ้นมา

ประวัติวัดมงคลโสภิต (วัดต้นสน)

วัดมงคลโสภิต ตั้งอยู่เลขที่ ๔๐ ถนนท่าถั่ว หมู่ที่ ๓ ตำบลบางกรูด อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๑๓ ไร่ ๑๐ ตารางวา โฉนดที่ดินเลขที่ ๖๐๐๘ มีที่ธรณีสงฆ์จำนวน ๑ แปลง เนื้อที่ ๒๐ ไร่ โฉนดที่ดินเลขที่ ๒๙๔๖

อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย อุโบสถ กว้าง ๔๐ เมตร ยาว ๘๐ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาการเปรียญ กว้าง ๑๔.๗ เมตร ยาว ๓๑.๒ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๒ หอสวดมนต์ กว้าง ๒๒ เมตร ยาว ๑๘ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ เป็นอาคารไม้ กุฏิสงฆ์ จำนวน ๕ หลัง ครึ่งตึกครึ่งไม้ ๒ หลัง และตึก ๓ หลัง วิหาร กว้าง ๒๕ เมตร ยาว ๓๐ เมตร เป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ ศาลาอเนกประสงค์ กว้าง ๒๕ เมตร ยาว ๓๕ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาบำเพ็ญกุศล จำนวน ๑ หลัง สร้างด้วยไม้

นอกจากนี้มีอาคารเสนาสนะต่าง ๆ ดังนี้ คือ เมรุ ๑ หลัง และหอรบ ๑ หลัง มีพระพุทธรูป ๖ องค์ ประจำอุโบสถ พระพุทธรูปประจำศาลาการเปรียญ และพระสังกัจจายน์ ๑ องค์

วัดมงคลโสภิต ตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ เดิมชื่อวัดสามัคคีธรรม ผู้บริจาคที่ดินให้สร้างวัด คือ นายเปรม เสนอคง ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๔๐ เมตร ยาว ๘๐ เมตร

การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม คือ รูปที่ ๑ พระเนียม รูปที่ ๒ พระโถม รูปที่ ๓ พระให้ รูปที่ ๔ พระเยห์ รูปที่ ๕ พระเปรม รูปที่ ๖ พระครูโสภิตธรรมคุณ พ.ศ. ๒๔๙๑-๒๕๑๑ รูปที่ ๗ พระครูโสภิตมงคลการ พ.ศ. ๒๕๑๒ - ปัจจุบัน

การศึกษา มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เปิดสอนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖

ประวัติวัดประเวศพัฒนาราม

วัดประเวศพัฒนาราม (หรือวัดใหม่ประเวศ) ตั้งอยู่เลขที่ ๔๗ หมู่ที่ ๓ บ้านคลองประเวศ ตำบลคลองประเวศ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา สร้างวัดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๐ โดยมีนายเหนี่ยง ดิขสงวน ซึ่งอยู่ตำบลคลองประเวศ อำเภอบ้านโพธิ์ เป็นผู้บริจาคที่ดินถวายเพื่อสร้างวัด จำนวน ๗ ไร่ ๒ งาน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๙ นายเพียร ดิขสงวน นายพร้อม แดงสำราญ ซึ่งอยู่ตำบลคลองประเวศ อำเภอบ้านโพธิ์ เป็นผู้มอบที่ดินถวายวัดอีก จำนวน ๔ ไร่ จากนั้น เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๐ พุทธศาสนิกชน บริจาคซื้อที่ดินถวายอีก จำนวน ๒ ไร่ ๓ งาน จำนวนที่ดินทั้งหมดรวม ๑๔ ไร่ ๒ งาน เป็นที่ดินมีโฉนด เลขที่ ๖๕๑๕ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา พ.ศ. ๒๕๐๐

มีอาคารเสนาสนะประกอบด้วยอุโบสถ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๘ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาการเปรียญสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ เป็นอาคารไม้ (หลังเก่า) ปัจจุบันสร้างศาลาการเปรียญหลังใหม่ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้น ซึ่งสร้างเมื่อวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๒ เสร็จเรียบร้อยและพร้อมใช้งานได้แล้ว กุฏิสงฆ์เป็นตึก จำนวน ๒ หลัง ศาลาบำเพ็ญกุศล จำนวน ๑ หลัง สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ความเป็นมาของวัดประเวศพัฒนารามเดิมตั้งอยู่ทางด้านตะวันออกของคลองประเวศบุรีรมย์ ซึ่งมีชื่อเดิมว่า “วัดสุคนธา”

ตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๐ มีเนื้อที่ประมาณ ๗ ไร่ และมีผู้มีจิตศรัทธา ยกที่ดินฝั่งตะวันตกของคลองประเวศบุรีรมย์ให้ จึงได้ย้ายวัดสุคนธามาและเปลี่ยนชื่อเป็น “วัดประเวศพัฒนาราม” พ.ศ. ๒๔๔๐ เป็นต้นมา ปุชนิยวัตถุที่สำคัญของวัดประกอบด้วย พระประธานประจำอุโบสถจำนวน ๑ องค์คือ พระพุทธชินราช มีขนาดหน้าตักกว้าง ๕๕ นิ้ว ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวคลองประเวศ

เนื่องจากวัดมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุนงานวันสำคัญทางศาสนาของชาติ และพระมหากษัตริย์เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเพณีการแข่งขันเรือพายซึ่งจัดงานในวันทอดกฐินสามัคคีของวัดเป็นประจำทุกปี เจ้าอาวาสวัดรูปปัจจุบัน คือ พระครูประเวศพัฒนกิจ

ประวัติวัดดอนสินนท์

วัดดอนสินนท์ ตั้งอยู่เลขที่ ๗๐ บ้านดอนสินนท์ หมู่ที่ ๓ ตำบลหนองบัว อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๑๙ ไร่ ๒ งาน ๙๖ ตารางวา

อาณาเขต

ทิศเหนือ	จรดถนนสายอำเภอบ้านโพธิ์
ทิศใต้	จรดคลองชลประทาน
ทิศตะวันออก	จรดหมู่บ้านดอนสินนท์
ทิศตะวันตก	จรดที่ดินเอกชน

มีที่ธรณีสงฆ์ จำนวน ๑ แปลง เนื้อที่ ๑๗ ไร่ ๒ งาน ๕๐ ตารางวา

อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย อุโบสถ กว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๒๐ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาการเปรียญ กว้าง ๑๘ เมตร ยาว ๓๒ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก หอสวดมนต์ กว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๑๔ เมตร กุฏิสงฆ์ จำนวน ๖ หลัง เป็นอาคารไม้ ๒ หลัง และตึก ๔ หลัง ศาลาอเนกประสงค์ กว้าง ๗ เมตร ยาว ๑๕ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๑ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาบำเพ็ญกุศล จำนวน ๓ หลัง สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ๓ หลัง

วัดดอนสินนท์ ตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒ นายพร เข้มศิริ ถวายที่ดินในการสร้างวัด แรกเริ่มได้สร้างเป็นที่พักสงฆ์ เมื่อมีพระสงฆ์เข้ามาอยู่จำพรรษามากขึ้น จึงได้ตั้งเป็นสำนักสงฆ์ เรียกว่า สำนักสงฆ์สินวล เนื่องจากบริเวณพื้นที่ตั้งวัดเป็นดินปนทรายสินวล ภายหลังจึงได้ขออนุญาตตั้งวัดขึ้น ตั้งชื่อวัดตามชื่อของหมู่บ้าน ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๒๐ เมตร

การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม คือ รูปที่ ๑ พระอธิการเหลียม จันทสโร รูปที่ ๒ พระอธิการเสริม สดายุจิตโต รูปที่ ๓ พระอธิการช่วง สายทอง รูปที่ ๔ พระครูอุทัยคณานุกุล พ.ศ. ๒๔๘๐ – ปัจจุบัน

การศึกษา มีศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เปิดสอนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๐

ประวัติวัดกลางราษฎร์บำรุง

วัดกลางราษฎร์บำรุง ตั้งอยู่เลขที่ ๓ หมู่ที่ ๓ ตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินที่ตั้งวัดมีเนื้อที่ ๑๒ ไร่ ๒ งาน

อาณาเขต ทิศเหนือประมาณ ๒ เส้น ๑๐ วา ทิศใต้ประมาณ ๒ เส้น ๑๐ วา ทิศตะวันออกประมาณ ๓ เส้น ๑๐ วา ทิศตะวันตกประมาณ ๓ เส้น ๑๐ วา

อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย อุโบสถ กว้าง ๘ เมตร ยาว ๑๘ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาการเปรียญ กว้าง ๒๒ เมตร ยาว ๔๔ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก หอสวดมนต์ กว้าง ๓.๕๐ เมตร ยาว ๑๒ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ เป็นอาคารไม้ กุฏิสงฆ์ จำนวน ๓ หลัง วิหารกว้าง ๓.๕๐ ยาว ๓๖ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาอเนกประสงค์ กว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๒๕ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาบำเพ็ญกุศล ๑ หลัง สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก

วัดกลางราษฎร์บำรุง ตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๗ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๒๐ เมตร ยาว ๓๐ เมตร

ประวัติวัดผาณิตาราม

วัดผาณิตาราม ตั้งอยู่ริมฝั่งขวาของแม่น้ำบางปะกง ตรงคั้งน้ำบ้านบางเพื่อ หมู่ที่ ๒ ตำบลบางกรูด อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา (วัดผาณิตาราม (๒๕๔๓). ๑๐๐ ปี วัดผาณิตาราม.จังหวัดฉะเชิงเทรา)

ที่ตั้งวัดเดิม เป็นที่นาของนายเสือ นางปิ่น นางผึ่งซึ่งเป็นหัวหน้าในการริเริ่มสร้างวัดกับน้องสาวคือ น.ส.พุ่ม ได้ไปเจรจาขอซื้อที่นาจากนายเสือ นางปิ่น

ประมาณ ๕-๖ ไร่ เพื่อสร้างวัดในราคา ๓ ชั่ง (๒๔๐ บาท) นายเสือกกับนางปิ่นก็ขายด้วยความเต็มใจเพราะอยากสร้างสาธารณกุศลร่วมด้วย วัดผานิตารามจึงเริ่มตั้งรากฐาน ณ ที่ตรงนี้เป็นต้นมา

วัดสร้างเมื่อใด ใครเป็นผู้สร้าง

วัดผานิตารามสร้างเมื่อปีมะโรง เดือนยี่ ขึ้น ๙ ค่ำ ร.ศ. ๑๒๓ (ในสมัยรัชกาลที่ ๕) ตรงกับวันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๓

ผู้ที่ริเริ่มเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการสร้างมีอย่างน้อย ๖ คน ซึ่งเป็นพี่น้องและบุตรของนางผิง ได้แก่

๑. นางผิง วัฒนสินธุ์ เป็นบุตรของนางกลีน นายเชียงบูน (เป็นพี่คนโต)
๒. นางหวาน กัญญา เป็นน้องสาวคนที่ ๒ ของนางผิง
๓. นายแพ พงษ์สุวรรณ เป็นน้องชายคนที่ ๔ ของนางผิง

๔. น.ส.พุ่ม พุ่มตระกูล เป็นน้องสาวคนที่ ๗ ของนางผิง

๕. น.ส.เก๊า วัฒนสินธุ์ เป็นบุตรสาวของนางผิง

๖. นางพิม (ไม่ทราบนามสกุลของท่าน และไม่สามารถสืบค้นได้ว่าท่านเป็นอะไรกับนางผิง)

สิ่งก่อสร้างที่สามารถทำได้ในตอนสร้างวัดใหม่ ๆ นั้น มีเพียงกุฏิ ๒ หลัง และหอสวดมนต์ ๑ หลังเท่านั้น (ปัจจุบันกุฏิและหอสวดมนต์หลังแรกได้รื้อถอนไปหมดแล้วเนื่องจากผุพังทรุดโทรมมาก) และชาวบ้านก็ได้เรียกชื่อวัดว่า วัดผานิตาราม แต่เรียกกันตามชื่อหมู่บ้านที่ตั้งวัด เช่น เรียก วัดบางเพ็ญ บ้าง วัดใหม่บางเพ็ญ บ้าง ทั้งนี้เนื่องจากวัดนี้ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านบางเพ็ญ หมู่ ๔ ตำบลบางกรูด (ในขณะนั้นตำบลบางกรูดมีประมาณ ๘ หมู่บ้าน ปัจจุบันยุบรวมเหลือเพียง ๓ หมู่บ้านเท่านั้น)

การตั้งชื่อวัด

ความปรากฏต่อมาว่า มีอยู่วันหนึ่ง ท่านเจ้าคุณทักษิณฯ จำพรรษาอยู่ที่วัดใต้คลองบางหลวง ท่านมีตำแหน่งเทียบเท่าเจ้าคณะมณฑล ท่านมีหน้าที่ดูแลวัดในจังหวัดฉะเชิงเทราและจังหวัดปราจีนบุรี ท่านล่องเรือผ่านวัด เห็นคนกำลังก่อสร้างศาลาการเปรียญก่นอยู่ (ศาลาหลังแรกนี้สร้างหลังจากสร้างวัดได้ประมาณ ๕ ปี) ท่านได้แวะขึ้นมาเยี่ยม และให้คนไปตามคนที่ริเริ่มสร้างวัดมาพบ เมื่อนางผิงมาพบท่านแล้ว ท่านถามว่าตั้งชื่อวัดหรือยัง นางผิงตอบว่า ยังไม่ได้ตั้ง ท่านถามอีกว่าใครเป็นหัวหน้าในการริเริ่มสร้าง นางผิงบอกว่า ผู้คิดริเริ่มสร้างวัดนี้ล้วนเป็นเครือญาติกันทั้งสิ้น โดยมีตนเองเป็นหัวหน้า ท่านเจ้าคุณท่านจึงเอาคำว่า “ผิง” หมายถึงความหวาน เช่น น้ำอ้อย น้ำตาล น้ำผึ้ง ตรงกับ

คำในบาลีว่า “ผานิต” แล้วท่านได้เอาสนธิกับคำว่า “อาราม” (ผานิต+อาราม) เป็น ผานิตาราม

ท่านเจ้าคุณท่านจึงประทานชื่อให้ว่า “วัดผานิตาราม” อันเป็นนามมงคล ที่เรียกกันมาจนทุกวันนี้

แม้ว่าวัดจะได้ชื่อใหม่ที่ไพเราะแล้วก็ตาม ตอนแรก ๆ ชาวบ้านก็ยังนิยมเอาชื่อใหม่และเก่ามาเรียงกันเป็นคำคล้องจองและบ่งบอกสถานที่ตั้งวัดด้วย เช่น พูดกันเล่น ๆ ว่า “วัดผาที่นาตาเสือ อยู่บ้านบางเพ็ญ อีลือกทอกแท็ก” หรือ “วัดผาที่นาตาเสือ กินข้าวกับเกลือ ตะลึงตั่งแซ่” เป็นต้น ปัจจุบันคำพูดเหล่านี้ไม่มีให้ได้อินอีกแล้ว

ก่อน พ.ศ. ๒๕๐๕ การเดินทางมาวัดนั้นได้ทางเดียว คือทางน้ำ โดยใช้เรือหรือเดินด้วยเท้า คณะกรรมการวัดประชาชน ร่วมด้วยท่านนายอำเภอบ้านโพธิ์ (นายยุทธ แก้วสัมฤทธิ์) ร่วมใจกันสร้างถนนจากวัดไปสู่ถนนทางหลวงสายฉะเชิงเทรา-บางปะกง โดยใช้ภาษีบำรุงท้องที่และเงินบริจาค จำนวน ๒๓๒,๓๖๗ บาท สร้างเสร็จใช้การได้ปี พ.ศ. ๒๕๐๗

เมื่อมีถนนนอกจากจะทำให้การคมนาคมสะดวกดีขึ้นแล้ว ยังส่งผลให้ชาวบ้านตำบลบางกรูดได้ใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๓ เมื่อมีถนนทำให้สามารถไปมาติดต่อกับท้องถิ่นอื่นได้ทั้งทางบกและทางน้ำ ทำให้หมู่บ้านและวัดผานิตารามเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว

ปัจจุบันท่านสามารถเดินทางมาวัดผานิตารามทางรถยนต์ได้ ๒ ทาง คือ จากเส้นทางถนนฉะเชิงเทรา - บางปะกง ตรงทางแยก กม.๑๐ จากตัวเมืองฉะเชิงเทรา หรือถ้าท่านมาจากวัดหลวงพ่อโสธร เข้าทางถนนสายโสธร - วัดบางพระ มีถนนแยกจากวัดบางพระผ่านวัดไชยภูมิธาราม (วัดท่าอิฐ) มาวัดผานิตารามได้อีกทางหนึ่ง

สิ่งก่อสร้างภายในวัด

๑. กำแพงพระอุโบสถหลังเก่า ต้องขอเรียนว่าตอนสร้างพระอุโบสถหลังแรกนั้นได้สร้างเป็นเรือนไม้กันผาไม้ชั่วคราวไปก่อน จนในปีวอก วันศุกร์ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือน ๗ พ.ศ. ๒๔๖๓ ได้ทำพิธียกเครื่องบนพระอุโบสถเป็นไม้จริงถาวร แล้วค่อย ๆ ต่อเติม (ตอนนั้นเรียกว่า ก่อกำแพง) เป็นก่ออิฐถือปูนโดยรักษารูปแบบเดิมไว้

๒. หอระฆัง สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๔ เป็นไม้สักทั้งหลัง โดยมีนายยง วัฒนสินธุ์ และญาติพี่น้องเป็นผู้ออกเงินให้สร้าง เดิมมีความสวยงาม ปัจจุบันชำรุด ท่านเจ้าอาวาสท่านจึงได้ย้ายไปไว้ริมศาลาด่านใต้ติดกับแม่น้ำ เพื่อเตรียมบูรณะซ่อมแซมให้เหมือนเดิม

๓. กุฏิ พระอาจารย์ละมัยได้สร้างกุฏิทั้งหมด ๔ ครั้ง จำนวน ๔ หลัง เป็นกุฏิไม้ทั้งหมด แต่มีอยู่

หลังหนึ่งที่ชื่อกุฎิคาถาพัน สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๑ ยาว ๘ วา ๓ ศอก กว้าง ๘ ศอก ฝ่าไม้สัก เป็นกุฎิที่สวยงามที่สุด เพราะกุฎิหลังอื่น ๆ นั้น ช่องลม เป็นไม้ธรรมดา ส่วนช่องลมของกุฎิคาถาพันเป็นไม้แกะสลักกลดลาย ดอกไม้ลงสี สวยงาม ปัจจุบันได้รื้อถอนไปเพื่อใช้สร้างศาลาพัฒนาจิตเฉลิมพระเกียรติ

๔. ศาลาท่าน้ำ เครื่องปรุงเป็นไม้สัก มีข้อฟ้าใบระกาประดับกระจกลี สวยงามมาก สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๘ คู่กับศาลาท่าน้ำที่นายสอน นางหลาย สร้างถวายไว้เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ปัจจุบันศาลาท่าน้ำทั้ง ๒ หลังนี้ชำรุดมาก ทางวัดจึงได้เคลื่อนย้ายไปไว้ทางเข้าวัดด้านทิศตะวันตกติดกับโรงเรียน วัดผาณิตาราม

๕. ศาลาการเปรียญ หลังเดิมที่สร้างหลังจากสร้างวัดได้ประมาณ ๕ ปี เป็นศาลาชั้นเดียวพื้นเตี้ยติดดิน และชำรุดมากในปี พ.ศ. ๒๔๙๐ จึงสร้างขึ้นใหม่ ๑ หลัง ยาว ๑๒ วา กว้าง ๖ วา สูง ๓ วา ๒ ศอก ออกแบบโดยช่างศิลป์ของกรม ศิลปากร ชั้นล่างเป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ชั้นบนไม้ตะเคียน พื้นไม้ตะแบก ฝ่าไม้สัก มีข้อฟ้าใบระกา ที่หน้าบันทั้ง ๒ เป็นไม้แกะสลักรูปพระพุทธรูปปางเสด็จ ลงมาจากดาวดึงส์ประทับอยู่ตรงกลางวิมานและมีรูปเทพนมทั้งชายและขวา เป็นสง่าสวยงาม ศาลาหลังนี้สร้างในสมัยนายกิจจา วัฒนสินธุ์ เป็นรัฐมนตรี สังกัดการกระทรวงเกษตร ได้เฉลิมฉลองศาลาเมื่อวันเพ็ญ เดือน ๖ พ.ศ. ๒๔๙๒ และต่อมาทางคณะกรรมการวัดได้ยึดถือเป็นประเพณีของการจัดงานประจำปี ของวัดต่อ ๆ มาจนบัดนี้ แต่เปลี่ยนเป็นทุกกลางเดือน ๓ ของปี และจากการ จัดงานประจำปีมาตลอดทำให้ทางวัดมีเงินพอที่จะดำเนินการก่อสร้างอื่น ๆ อีกมากมาย

๖. การก่อสร้างพระอุโบสถหลังใหม่ ขนาดกว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๒๑ เมตร สูงจากพื้นถึงอกไก่ ๑๗.๕๐ เมตร ลักษณะทรงไทย โครงสร้างทำด้วย คอนกรีตเสริมเหล็กทั้งหลัง กำแพงทำเป็น ๒ ชั้น เพื่อการระบายอากาศตาม ธรรมชาติ หลังคาพระอุโบสถหลังนี้จะแตกต่างจากพระอุโบสถทั่ว ๆ ไป คือจะ แบนกว่า เนื่องจากผู้ออกแบบ (นายสมเจตน์ วัฒนสินธุ์) มีความปรารถนารักษารู ปทรงของพระอุโบสถเดิมเอาไว้เพื่อให้มีเนื้อที่ใช้สอยภายใน พระอุโบสถให้มาก ที่สุด จึงมีหลังคาแผ่กว้าง ส่วนประตูหน้าต่างเอาอย่างมาจากพระอุโบสถ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กทม. ทำพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๑ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จทรงประกอบพิธี ยกข้อฟ้า เมื่อวันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๓

๗. การขยายพื้นที่วัด โดยซื้อที่ดินเพิ่มเติมอีก ๒ ครั้ง คือ ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๓๓ ได้ซื้อที่ดินข้างวัดริมแม่น้ำทางทิศตะวันตก จำนวน ๒ ไร่ และ ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้ซื้อที่ดินทางวัดด้านทิศเหนือของวัดอีก ๑๐ ไร่

๘. สร้างห้องน้ำห้องสุขา ในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ลักษณะทรงจั่วคอนกรีต เสริมเหล็ก ก่ออิฐ ฉาบปูนผนังและพื้นปูด้วยกระเบื้องอย่างดี กว้าง ๗ เมตร ยาว ๒๗ เมตร จำนวน ๓๓ ห้อง

๙. สร้างศาลาพัฒนาจิตเฉลิมพระเกียรติ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ถวายเป็น พระราชกุศลแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสที่ทรงครองราชย์ ครบ ๕๐ ปี และทรงมีพระชนมายุครบ ๖ รอบ ๗๒ พรรษา โดยทำพิธี วางศิลาฤกษ์ เมื่อ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นลักษณะทรงไทย คอนกรีตเสริมเหล็ก ๒ ชั้น กว้าง ๒๔ เมตร ยาว ๔๖ เมตร ได้ดินเป็นถ้ำน้ำฝน กว้าง ๒๐ เมตร ยาว ๔๐ เมตร ลึก ๓ เมตร มีหน้าบัน ๔ หน้าบัน ที่หน้าบัน ทั้ง ๔ ได้ขออนุญาตอัญเชิญตราสัญลักษณ์เฉลิมพระเกียรติพระดิษฐานทุกหน้าบัน ค่าก่อสร้าง ประมาณ ๒๗,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๑๐. สร้างศาลาท่าน้ำ แทนของเดิมที่ชำรุดมาก ในปี พ.ศ. ๒๕๔๓ โดยเมื่อนายวิทยา นางวรรณพรณี น้อยใจบุญ และพี่ ๆ น้อง ๆ เป็นเจ้าภาพในการก่อสร้างลักษณะทรงไทย คอนกรีตเสริมเหล็ก กว้าง ๔ เมตร ยาว ๖ เมตร หน้าบัน ปั้นลายไทยติดข้อฟ้าใบระกา จำนวน ๒ หลัง

ประวัติวัดสามกอ

วัดสามกอ ตั้งอยู่เลขที่ ๗๒ บ้านสามกอ หมู่ที่ ๒ ตำบลลิบเอ็ดศอก อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๒๓ ไร่ ๑ งาน ๖๐ ตารางวา

อาณาเขต ทิศทิศ จรดที่ดินเอกชน

อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย อุโบสถ กว้าง ๑๖ เมตร ยาว ๒๔ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒ เป็นอาคาร คอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาการเปรียญ กว้าง ๑๘ เมตร ยาว ๓๘ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๖ เป็นอาคาร คอนกรีตเสริมเหล็ก กุฏิสงฆ์ จำนวน ๒ หลัง เป็นอาคาร ครึ่งตึกครึ่งไม้ ๒ หลัง วิหาร กว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๑๐ เมตร เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กทรงไทยจัตุรมุข

วัดสามกอ ตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ ผู้บริจาคที่ดินให้ สร้างวัด คือ นายอยู่ นางคล้อย โพธิ์สุวรรณ และนายอึ้ง โพธิ์สุวรรณ ได้รับคัดเลือกเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างของ กรมการศาสนา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ ได้รับพระราชทาน วิสุคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๖๑ เขตวิสสุคามสีมา กว้าง ๔๐ เมตร ยาว ๘๐ เมตร

การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาส เท่าที่ทราบนาม คือ รูปที่ ๑ พระครูเสือ วิรุฬหโก พ.ศ. ๒๔๕๐ - ๒๔๙๘ รูปที่ ๒ พระครูเผย สีสราโร พ.ศ. ๒๔๙๙ - ๒๕๐๖ รูปที่ ๓ พระครูอาจารย์สัมพันธ์ (ชม) พ.ศ. ๒๕๐๗ - ๒๕๓๔ รูปที่ ๔ พระครูประทีปธรรมาทร (ธนินทร์) พ.ศ. ๒๕๓๕ - ปัจจุบัน

การศึกษา มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เปิดสอน พ.ศ. ๒๕๐๐ นอกจากนี้มีสำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลลิบเอ็ดศอก

ประวัติวัดลาดบัว

วัดลาดบัว ตั้งอยู่เลขที่ ๘๘ บ้านลาดบัว หมู่ที่ ๔ ตำบลคลองขุด อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัด คณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๑๒ ไร่ ๒ งาน ๔๐ ตารางวา

อาณาเขต ทิศเหนือ จรดคลองสาธารณะ ทิศใต้ จรดที่ดินเอกชน ทิศตะวันออก จรดโรงเรียนประถมศึกษา ทิศตะวันตก จรดที่ดินเอกชน มีที่ธรณีสงฆ์ จำนวน ๑ แปลง เนื้อที่ ๒๔ ไร่

อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย อุโบสถ กว้าง ๖ เมตร ยาว ๒๐ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาการเปรียญ กว้าง ๑๓ เมตร ยาว ๒๔ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๗ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก หอระฆัง กว้าง ๑๑.๕๐ เมตร ยาว ๓๕.๔๐ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔ เป็นอาคารไม้ทรงไทย กุฏิสงฆ์ จำนวน ๓ หลัง เป็นอาคารไม้ ๓ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก กว้าง ๑๓ เมตร ยาว ๒๔ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก นอกจากนี้มี หอระฆัง ๑ หลัง ปุชนียวัตถุ มีพระประธานประจำอุโบสถ ๑ องค์ ขนาดหน้าตักกว้าง ๙๐ นิ้ว และพระพุทธรูป ๘ องค์ ขนาดหน้าตักกว้าง ๖๐ นิ้ว ๔ องค์ ขนาดหน้าตักกว้าง ๓๐ นิ้ว ๔ องค์

วัดลาดบัว ตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ ผู้บริจาคที่ดินให้สร้างวัด คือ พระภิกษุแถม จันทวงศ์ และนายดำ บุญพุ่ม ผู้ดำเนินการก่อสร้างวัด คือ นายศักดิ์ นางสนธิ์ อินทโชติ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๔๐ เมตร ยาว ๘๐ เมตร

๔๘

การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาส เท่าที่ทราบนาม คือ รูปที่ ๑ พระเทียน รูปที่ ๒ พระฤทธิ์ รูปที่ ๓ พระฟู รูปที่ ๔ พระเคี่ยม รูปที่ ๕ พระทอง รูปที่ ๖ พระบุญชู รูปที่ ๗ พระครูเกษมธรรมภูษิต รูปที่ ๘ พระเที่ยง ปญญาโร พ.ศ. ๒๕๓๘ - ปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนประถมศึกษา

ประวัติวัดหัวเนิน

วัดหัวเนิน ตั้งอยู่เลขที่ ๑๐๐ หมู่ที่ ๓ ตำบลลาดขวาง อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๑๘ ไร่ ๓ งาน

อาณาเขต ทิศเหนือ จรดที่ธรณีสงฆ์ ทิศใต้ จรดแม่น้ำบางปะกง ทิศตะวันออก จรดคลองบางกรวด ทิศตะวันตก จรดที่สาธารณะ มีที่ธรณีสงฆ์ จำนวน ๖ แปลง เนื้อที่ ๑๒๘ ไร่ ๓ งาน ๖๘ ตารางวา โฉนดที่ดินเลขที่ ๔๐๐๙, ๑๗๓๙, ๑๗๓๗ ๓๘๖๑, ๓๘๗๓

อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย อุโบสถ กว้าง ๑๑ เมตร ยาว ๑๙ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาการเปรียญ กว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๒๔ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ เป็นอาคารไม้ กุฏิสงฆ์ จำนวน ๒ หลัง เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาบำเพ็ญกุศล จำนวน ๑ หลัง สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก นอกจากนี้มีโรงครัว ๒ หลัง

ปูชนียวัตถุ มีพระประธานประจำอุโบสถปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๖๐ นิ้ว สูง ๗๕ นิ้ว สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ พระศรีอารยเมตไตรย์ ๑ องค์ พระนาคปรก ๑ องค์ ศิลปะวัดถุมิธรรมมาสน์บุษบก สร้างด้วยไม้สัก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ และตู้ไม้สักแกะลาย ๑ ตู้ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖

วัดหัวเนิน ตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๑๑ เมตร ยาว ๑๙ เมตร

การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม คือ รูปที่ ๑ พระชุ่ม อนุทโชโต พ.ศ. ๒๔๖๐ - ๒๔๗๕ รูปที่ ๒ พระนิม พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๔๘๐ รูปที่ ๓ พระเชื้อ ธมมโรโส พ.ศ. ๒๔๘๑ - ๒๔๘๑ รูปที่ ๔ พระไปร้ ชุนทโก พ.ศ. ๒๔๘๒ - ๒๔๘๖ รูปที่ ๕ พระฉิ่ง พ.ศ. ๒๔๘๗ - ๒๔๙๐ รูปที่ ๖ พระปลัดจรรย์ สุขุมาลัย พ.ศ. ๒๕๐๓ - ๒๕๐๘ รูปที่ ๗ พระครูไธ กนตสีโล พ.ศ. ๒๕๐๙ - ๒๕๑๗ รูปที่ ๘ พระหนู ฐิตธมโม พ.ศ. ๒๕๑๘ - ๒๕๓๐ รูปที่ ๙ พระมหาวัน มหาวณโณ พ.ศ. ๒๕๓๑ - ๒๕๔๑ รูปที่ ๑๐ พระมณี กวีวิโส พ.ศ. ๒๕๔๒ - ปัจจุบัน

ประวัติวัดลาดน้ำเค็ม

วัดลาดน้ำเค็ม ตั้งอยู่เลขที่ ๔๐ บ้านลาดน้ำเค็ม หมู่ที่ ๓ ตำบลคลองบ้านโพธิ์ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินที่ตั้งวัดมีเนื้อที่ ๑๖ ไร่

อาณาเขต ทิศเหนือ จรดที่ดินนายสน นางกลิ่น ทิศใต้จรดคลองต้นหมัน ทิศตะวันออก จรดที่ดินเอกชน ทิศตะวันตก จรดคลองต้นหมัน

อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย อุโบสถ กว้าง ๑๔ เมตร ยาว ๒๘ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ ศาลาการเปรียญ กว้าง ๒๐ เมตร ยาว ๕๖ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑ เป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ ศาลาอเนกประสงค์ กว้าง ๗ เมตร ยาว ๑๐ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ เป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ ศาลาบำเพ็ญกุศล จำนวน ๒ หลัง สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ๑ หลัง สร้างด้วยไม้ ๑ หลัง

วัดลาดน้ำเค็ม ตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๑ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๒

การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม คือ รูปที่ ๑ พระมหาเสถียร รูปที่ ๒ พระโพธิ์ รูปที่ ๓ พระครูพิศาลบุญวัฒน์ รูปที่ ๔ พระครูโสภิตธรรมรักษ์

ประวัติวัดแสนภูดาษ

วัดแสนภูดาษ ตั้งอยู่เลขที่ ๓๖ บ้านนอก หมู่ที่ ๒ ตำบลแสนภูดาษ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินที่ตั้งวัด เมื่อเนื้อที่ ๑๐ ไร่ ๒ งาน ๘๖ ตารางวา โฉนดที่ดินเลขที่ ๔๖๓๙ ตั้งวัดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๒ วัดแสนภูดาษตั้งอยู่ติดกับริมฝั่งแม่น้ำบางปะกง

มีอาณาเขต	ทิศเหนือ	จรดลำประโดง
	ทิศใต้	จรดที่ดินเอกชน
	ทิศตะวันออก	จรดแม่น้ำบางปะกง
	ทิศตะวันตก	จรดที่ดินเอกชน

มีที่ธรณีสงฆ์ จำนวน ๓ แปลง เนื้อที่ ๓๖ ไร่ ๒ งาน ๕๓ ตารางวา

อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย อุโบสถ กว้าง ๘ เมตร ยาว ๒๔ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕ ศาลาการเปรียญ กว้าง ๑๔ เมตร ยาว ๓๐ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ หอสวดมนต์ กว้าง ๘ เมตร ยาว ๑๖ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๖ กุฏิสงฆ์ จำนวน ๗ หลัง เป็นอาคารไม้ ๑ หลัง ครึ่งตึกครึ่งไม้ ๔ หลัง และตึก ๒ หลัง วิหาร กว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๒๕ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๒ ศาลาบำเพ็ญกุศล จำนวน ๒ หลัง

วัดแสนภูดาษ ตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๒ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๒๖ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๔ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๔๐ เมตร ยาว ๘๐ เมตร

วัดแสนภูดาษ มีพระพุทธรูปเก่าแก่ปางสมาธิที่ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งประดิษฐานอยู่ในอุโบสถหลังเก่า เป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในตำบลแสนภูดาษ และตำบลใกล้เคียง คือหลวงพ่อดาวัดแสนภูดาษ

การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม คือ รูปที่ ๑ พระแหยม รูปที่ ๒ พระกอย มหาสุวณโณ รูปที่ ๓ พระพินิจ วิรุฬหกโร พ.ศ. ๒๔๗๓-๒๔๘๖ รูปที่ ๔ พระครูนนทโสภณ พ.ศ. ๒๔๘๖-๒๕๒๒ รูปที่ ๕ พระครูพิพิธพัฒน์พินาน พ.ศ. ๒๕๒๒-ปัจจุบัน

การศึกษา มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เปิดสอนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๙

ศูนย์ศิลป: วัดบนธรรมแล้งงัน มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

ประวัติวัดศรีมงคล

วัดศรีมงคล ตั้งอยู่เลขที่ ๗๒ บ้านแหลมประดู่ หมู่ที่ ๔ ตำบลแหลมประดู่ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๑๕ ไร่ ๓ งาน ๒๑ ตารางวา โฉนดที่ดินเลขที่ ๑๒๐

อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย อุโบสถ กว้าง ๖ เมตร ยาว ๑๔ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๖ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาการเปรียญกว้าง ๑๘ เมตร ยาว ๓๒ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก กุฏิสงฆ์ จำนวน ๙ หลัง เป็นอาคารไม้ ๖ หลัง ครึ่งตึกครึ่งไม้ ๓ หลัง

นอกจากนี้มีอาคารเสนาสนะต่าง ๆ ดังนี้ คือ เมรุ ๑ หลัง และศาลาบำเพ็ญกุศล ๑ หลัง ปุณนิยัตถุ มีพระประธานประจำอุโบสถ ๑ องค์

วัดศรีมงคล ตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ เดิมชื่อวัดใหม่หนองมะกรูด ต่อมาพระอธิการเขียว ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “วัดศรีมงคล” ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๓๙ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๔๐ เมตร ยาว ๘๐ เมตร

การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาส เท่าที่ทราบนาม คือ รูปที่ ๑ พระลอย รูปที่ ๒ พระแต่ม รูปที่ ๓ พระเขียว รูปที่ ๔ พระไสว รูปที่ ๕ พระเกลี้ยง รูปที่ ๖ พระฉล้า รูปที่ ๗ พระสัมพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๙-๒๕๒๕ และรูปที่ ๘ พระเล็ก พ.ศ. ๒๕๒๖ - ปัจจุบัน

ประวัติวัดหนองกระสังสามัคคี

วัดหนองกระสังสามัคคี ตั้งอยู่เลขที่ ๓ บ้านหนองกระสัง หมู่ที่ ๖ ตำบลแหลมประดู่ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๑๖ ไร่ ๑๙ ตารางวา

อาณาเขต ทั้งสี่ทิศ จรดที่ดินเอกชน มีที่ธรณีสงฆ์ จำนวน ๑ แปลง เนื้อที่ ๒๑ ไร่ ๓๕ ตารางวา

อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย อุโบสถ กว้าง ๑๓ เมตร ยาว ๒๖.๕ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาการเปรียญ กว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๓๒ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก กุฏิสงฆ์จำนวน ๓ หลัง เป็นอาคารไม้ ๑ หลัง และตึก ๒ หลัง วิหาร กว้าง ๖.๔ เมตร ยาว ๘.๘ เมตร เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔ เป็นอาคารชั่วคราว ศาลาบำเพ็ญกุศล จำนวน ๑ หลัง สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก

วัดหนองกระสังสามัคคี ตั้งเมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๑ ผู้ดำเนินการก่อสร้างวัด คือ นายแหม่ แรตเจริญ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๑๓ เมตร ยาว ๒๖.๕ เมตร

การบริหารและการปกครอง มีเจ้าอาวาสเท่าที่ทราบนาม คือ รูปที่ ๑ พระครูอืด พ.ศ. ๒๕๑๕ - ๒๕๓๐ รูปที่ ๒ พระสมศักดิ์ พ.ศ. ๒๕๓๔ - ๒๕๓๕ รูปที่ ๓ พระจินดา นนทจิตโต พ.ศ. ๒๕๓๕-ปัจจุบัน

การศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ เปิดสอนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗

วิหาร กว้าง ๖ เมตร ยาว ๑๕ เมตร เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๘ ศาลาอเนกประสงค์ กว้าง ๑๖ เมตร ยาว ๒๔ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นอาคารไม้ ศาลาบำเพ็ญกุศล จำนวน ๑ หลัง สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก

นอกจากนี้มีอาคารเสนาสนะต่าง ๆ ดังนี้ คือ หอระฆัง ๑ หลัง และหอพระไตรปิฎก ๑ หลัง

ปูชนียวัตถุ มีพระประธานประจำอุโบสถ สมัยสุโขทัย ขนาดหน้าตักกว้าง ๑๙ นิ้ว สูง ๒๕ นิ้ว

วัดวังอู่ ตั้งเมื่อวันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๑ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๘ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๔๐ เมตร ยาว ๔๐ เมตร

การบริหารปกครอง มีเจ้าอาวาส พระบุญชมธโร พ.ศ. ๒๕๒๒ - ปัจจุบัน

ประวัติวัดวังอู่

วัดวังอู่ ตั้งอยู่เลขที่ ๕๓ บ้านวังอู่ หมู่ที่ ๕ ตำบลแหลมประดู่ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ที่ดินตั้งวัดมีเนื้อที่ ๗ ไร่ ๑ งาน ๑๙ ตารางวา

อาคารเสนาสนะ ประกอบด้วย อุโบสถ กว้าง ๕ เมตร ยาว ๑๘ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๒ ศาลาการเปรียญ กว้าง ๑๖ เมตร ยาว ๒๖ เมตร สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๐ กุฏิสงฆ์ จำนวน ๒ หลัง เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก

ภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรม
ขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อ
ของอำเภอบ้านโพธิ์
จังหวัดฉะเชิงเทรา
Banpho Chachoengsao

ประเพณีแห่หลวงพ่อพุทธโสธรทางน้ำของอำเภอบ้านโพธิ์

หลวงพ่อพุทธโสธร หรือที่ชาวบ้านเรียกขานสั้น ๆ ว่า “หลวงพ่อโสธร” เป็นพระคู่บ้านคู่เมืองของฉะเชิงเทรามาช้านาน ประดิษฐานอยู่ที่วัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอมืองฉะเชิงเทรา ในสมัยดั้งเดิม เรียกว่า “วัดหงส์” จะเป็นปีใดไม่มีหลักฐานปรากฏ ท่านผู้รู้สันนิษฐานว่า หลวงพ่อโสธรน่าจะประดิษฐานที่วัดหงส์ ประมาณ พ.ศ. ๒๓๑๓ ตรงกับสมัยต้นกรุงธนบุรี หากนับถึงปัจจุบัน พ.ศ. ๒๕๕๖ จะมีอายุ ๒๔๓ ปี

๕๒

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เคยเสด็จทอดพระเนตรวัดโสธร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑ ได้ทรงมีพระราชหัตถเลขาถึงพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้นดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร เกี่ยวกับหลวงพ่อพุทธโสธรตอนหนึ่งว่า “พระพุทธรูปด้วยศิลาแลงทั้งนั้น องค์สำคัญว่าเป็นหมอตี นั้นคือองค์อยู่กลางคูรูปตักและเอวงาม เป็นทำนองเดียวกันกับพระพุทธรูปเทวปฏิมากร แต่ตอนบนกลายเป็นด้วยฝีมือผู้ที่ไปปั้น ว่าลอยน้ำมาก็เป็นความจริงเพราะเป็นพระศิลาแลง คงจะไม่ได้ทำในที่นี้ ความนิยมนับถือในความเจ็บไข้อย่างมาก มีคนไปมาเสมอมิได้ขาด จนถึงร้านรูปเทียนประจำอยู่ได้ ทั้งที่สะพาน และประตูกำแพงแก้ว ๒๐ คน ถามดูว่าขายได้ในวันละกี่ตำลึง มีทอดตัว พวกจีนเข้ารักษา”

จากพระราชหัตถเลขาเบื้องต้น แสดงให้เห็นว่า หลวงพ่อโสธรเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิปาฏิหาริย์มากมาย ดลบันดาลให้ผู้คนหายป่วยหายไข้ คลายความทุกข์เข็ญต่าง ๆ นานา ทำนายโชคชะตาวิชาได้ทั้งอดีต ปัจจุบัน และอนาคต มีประชาชนศรัทธา เคารพนับถือมากมายแล้ว

ด้วยอานุภาพแห่งความศักดิ์สิทธิ์และอิทธิปาฏิหาริย์ เป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลผู้เคารพนับถือโดยทั่วไป ชาวฉะเชิงเทราจึงพร้อมใจกันจัดให้มีงานนมัสการหลวงพ่อโสธรเป็นประจำทุกปี ปีละ ๓ ครั้ง ได้แก่ งานเทศกาลกลางเดือน ๕ งานเทศกาลกลางเดือน ๑๒ และงานเทศกาลตรุษจีน

งานเทศกาลกลางเดือน ๑๒ แรกเริ่มเดิมทีจัดงานเพียง ๓ วัน ได้แก่ วันขึ้น ๑๔ - ๑๕ ค่ำ และวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๒ ในวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เป็นการแห่หลวงพ่อพุทธโสธรทางบก วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เป็นวันแห่หลวงพ่อพุทธโสธรทางน้ำ

และวันแรม ๑ ค่ำ มีการเวียนเทียน และสงฆ์นำพระต่อมาปี พ.ศ. ๒๔๙๔ ได้เพิ่มการจัดงานขึ้นอีก ๒ วัน ได้แก่ วันขึ้น ๑๒ - ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๒ รวมการจัดงาน ทั้งหมด ๕ วัน และถือเป็นประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

ประวัติความเป็นมาของการแห่หลวงพ่อพุทธโสธร อำเภอบ้านโพธิ์

ประเพณีแห่หลวงพ่อพุทธโสธร เริ่มมีขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๓ ผู้เริ่ม คือ นายทรัพย์ หัวหน้าคณะละครคลองโสธร ซึ่งมีมูลเหตุมาจากในปี พ.ศ. ๒๔๓๓ ได้เกิดโรคฝีดาษระบาด คณะละครของนายทรัพย์ เป็นโรคฝีดาษจนต้องหยุดแสดงละครอาชีพ นายทรัพย์จึงได้บนบานหลวงพ่อพุทธโสธร ถ้ารักษาหายจะจัดการฉลองสมโภชหลวงพ่อทางเรือให้เป็นที่สนุกสนาน คณะละครที่เป็นฝีดาษรวมทั้งชาวบ้านได้หายขาดจากโรคฝีดาษอย่างน่าอัศจรรย์ นายทรัพย์และชาวโสธรจึงได้จัดการแห่สมโภชทั้งกลางวันและกลางคืน จนเป็นประเพณีสืบต่อกันมา

เดิมทีเดียวไม่มีการแห่หลวงพ่อพุทธโสธรทางเรือลงมาถึงบ้านโรงสีล่าง ตำบลท่าพลับ และอำเภอบ้านโพธิ์ เช่นปัจจุบัน แต่มีครั้งหนึ่ง นายทรัพย์ หรือ “ไต่ไผ่ทรัพย์” ตามที่ชาวบ้านเรียกได้นำละครมาแสดงถึงโรงบ่อนท้ายตลาดโรงสีล่าง ตำบลท่าพลับ อำเภอบ้านโพธิ์ แล้วก็เกิดเรื่องราวขึ้น ขณะที่ไต่ไผ่ทรัพย์กำลังแสดงละครอยู่ ผู้มีอิทธิพลในขณะนั้น และพรรคพวก ได้ใช้กำลังลักพาตัวลูกสาวไต่ไผ่ทรัพย์ไปทั้งเครื่องละคร ไต่ไผ่ทรัพย์ไม่เห็นหนทางอื่นใดที่จะช่วยลูกสาวได้ นอกจากหันหน้าพึ่งบารมีหลวงพ่อพุทธโสธร โดยบนบานว่า ถ้าได้ลูกสาวกลับคืนมา จะแห่หลวงพ่อพุทธโสธรมาสมโภชที่โรงสีล่าง ตำบลท่าพลับ ด้วยความศักดิ์สิทธิ์ และบารมีของหลวงพ่อ

พุทธโสธร ได้ไผ่พรรษาจึงได้ถูกสาวกลับคืนมาภายใน ๓ วัน นับแต่นั้นมาจึงได้มีการแห่หลวงพ่อกว้างเรือมาถึงโรงสีแล้วแห่ต่อไปจนถึงอำเภอบ้านโพธิ์ เพื่อให้ประชาชนได้สักการบูชาและเป็นประเพณีสืบมาจนกระทั่งทุกวันนี้

ประเพณีต้อนรับขบวนแห่หลวงพ่โสธรทางน้ำ

ชาวอำเภอบ้านโพธิ์ที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำบางปะกง และตำบลใกล้เคียงจะถือเป็นประเพณี วันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๒ ของทุกปี พาคบครัวและบุตรหลานมาต้อนรับหลวงพ่โสธร จุดธูปเทียนพร้อมดอกไม้กราบนมัสการและปิดทองหลวงพ่พุทธโสธรจำลองบนเรือลำใหญ่ ที่ประดิษฐานองค์หลวงพ่ไฉ่ ซึ่งลอยล่องอยู่ริมตลิ่งฝั่งลำน้ำบางปะกง มีวิวิธทัศนศาสตร์ สวยงาม ร่มเย็น ทั้งยังมีเรือย่นตลากลุง และเรือประกอบขบวนแห่ ประดับตกแต่งธงทิวอย่างสวยงาม เป็นการทำบุญฉลองศรัทธาของชาวบ้านโพธิ์รูปแบบหนึ่งที่หาได้ยาก การจัดเตรียมการต้อนรับขบวนแห่หลวงพ่โสธรแต่ละแห่งอาจมีกิจกรรมความเชื่อถือศรัทธาคล้าย ๆ กัน แต่ก็บางอย่างที่แตกต่างกันอยู่บ้าง

ประเพณีการต้อนรับขบวนแห่หลวงพ่โสธร

ของชุมชนตลาดบางกรูด

ชุมชนแห่งนี้เป็นที่แห่งแรกของอำเภอบ้านโพธิ์ ที่ต้อนรับขบวนแห่หลวงพ่พุทธโสธร คณะกรรมการของชุมชนจะจัดเตรียมประรำพิธีไว้บริเวณท่าหน้าของวัดประศาสน์โสภณ (บางกรูด) ตั้งแต่วันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๒ ก่อนวันงาน ๑ วัน กลางคืนมีลิเกแสดงให้ประชาชน และวันรุ่งขึ้นก็มีการแสดงลิเกอีกครั้งวัน เป็นการแสดงถวายการต้อนรับหลวงพ่พุทธโสธร นอกจากนั้น มีการประสาธน์ให้ประชาชนตำบลใกล้เคียงได้มาร่วมทำบุญ นมัสการหลวงพ่ด้วย วันรุ่งขึ้น เวลาเช้า ประมาณ ๐๘.๐๐ น. ขบวนแห่หลวงพ่โสธรทางน้ำ ซึ่งเริ่มแห่มาจากวัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอมืองฉะเชิงเทรา จนมาถึงท่าหน้าวัดบางกรูด ประชาชนทั้งชาวตลาดบางกรูดและตำบลใกล้เคียงที่มารอต้อนรับหลวงพ่ จะค่อย ๆ ทอยลงเรือ จุดธูปเทียนพร้อมดอกไม้กราบนมัสการบูชา พร้อมทั้งปิดทองหลวงพ่พุทธโสธรจนทั่วทุกคน ใช้เวลาประมาณ ๒ ชั่วโมง เป็นเสร็จพิธี ขบวนเรือและคณะเจ้าหน้าที่ร่วมกันแห่หลวงพ่พุทธโสธรต่อไปยังท่าหน้าวัดผาณิตาราม ตำบลบางกรูด และตลาดโรงสีล่าง ตำบลท่าพลับ ต่อไป

ตลาดแห่งนี้ เป็นตลาดเก่าแก่ในอดีตมีความเจริญรุ่งเรืองมาก เป็นชุมชนใหญ่ มีผู้คนอยู่หนาแน่น มีโรงสีไฟชื่อว่า “โรงสีพระยาสมุทร” เป็นโรงสีแห่งแรกของจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นต้นเหตุที่มีการอัญเชิญขบวนแห่หลวงพ่พุทธโสธร ทางน้ำ ในพื้นที่อำเภอบ้านโพธิ์ เดิวนั้นโรงสีและตลาดเล็กกิจการไปหมดแล้ว ผู้คนอพยพไปทำมาหากินที่อื่นเกือบหมด คงเหลือตลาดเก่าตั้งอยู่ริมน้ำ มีคนอาศัยอยู่น้อยครอบครัว พอให้เห็นเป็นร่องรอย ณ จุดนี้มีคณะกรรมการเป็นผู้รับผิดชอบ จัดการต้อนรับประจำปี โดยมีกำนันเป็นหัวหน้า ทุกปีจะมีการเตรียมการต้อนรับเป็นอย่างดี จัดสถานที่ ติดตั้งเต็นท์โต๊ะ เก้าอี้ หาเงินเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดงานทั้งหมด จัดหาอาหารกลางวันให้ประชาชนรับประทานฟรีทุกคน มีการทำบุญถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์ให้ประชาชนที่มาต้อนรับขบวนแห่หลวงพ่พุทธโสธรทุกคนได้ร่วมทำบุญพร้อมกัน ในโอกาสนี้ด้วย ในงานมีมหรสพ ลิเก แสดงเวลากลางวัน ๑ คืน และกลางวันอีกครั้งวัน และยังมีหุ่นกระบอกแสดงต้อนรับหลวงพ่อีกด้วย เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมไว้ให้บุตรหลานได้ชมอย่างเหนียวแน่น ถึงแม้สังคมจะเปลี่ยนแปลงไปมากเพียงใด แต่ศรัทธาความเคารพนับถือหลวงพ่พุทธโสธรในดวงใจของประชาชนทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ ไม่เสื่อมคลาย

ณ บริเวณนี้เป็นบริเวณปากคลองประเวศบุรีรัมย์ มีประชาชนอาศัยอยู่สองฝั่งคลอง ด้านหนึ่งเป็นบ้านปากคลองท่าถั่ว ตำบลสนามจันทร์ อีกด้านหนึ่งเป็นบ้านท่าถั่ว ตำบลบางกรูด แต่ก่อนเป็นชุมชนหนาแน่น มีเรือบรรทุกสินค้า และเรือยนต์โดยสารเดินทางผ่านไปมา ระหว่างฉะเชิงเทรา – กรุงเทพมหานคร มีตลาด มีโรงสี ตั้งอยู่ ๒ โรง มีวัดและโรงเรียนตั้งอยู่บริเวณเดียวกัน ประชาชนทั้งสองฝั่งคลองเรียกตนเองว่า “ชาวประตุน้ำท่าถั่ว” เพราะอยู่ใกล้ประตูระบายน้ำ ได้ร่วมกันจัดงานหลวงพ่พุทธโสธร เรียกงานนี้ว่า “งานประเพณีต้อนรับขบวนแห่ทางน้ำหลวงพ่พุทธโสธรประตุน้ำท่าถั่ว” จัดมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๘ นับถึงปัจจุบัน เป็นเวลา ๖๘ ปี เริ่มแรกมีนางสูอิน แซ่ตัน เป็นหัวเรี่ยวหัวแรง อาจารย์สุพจน์ สุกปลั่ง เป็นเลขานุการในการจัดงาน ชาวประตุน้ำท่าถั่วประสบปัญหาความเดือดร้อนมีเด็กตกลำตายทุกปี ต้องการอาราธนาหลวงพ่พุทธโสธรได้แผ่เมตตาบารมี ช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ปรากฏว่าตั้งแต่จัดงานพิธีต้อนรับหลวงพ่พุทธโสธรให้ประชาชน

ร่วมกันทำบุญปิดทองหลวงพ่พุทโสธรแล้วปัญหาเด็กตกน้ำตายก็ไม่มีอีกเลย ด้วยความเคารพศรัทธาในอานาภาพแห่งความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่พุทโสธร ชาวประตุน้ำท่าแก้วได้ร่วมมือกันจัดงานอย่างเข้มแข็ง ปัจจุบันมีอาจารย์สุพจน์ สุกปลั่ง อดีตหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ เป็นหัวหน้า มีคณะกรรมการจัดงาน ประมาณ ๑๐๐ คน ทุกปีจะร่วมกันบริจาคเงินเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดงาน มีเหลือก็สะสมไว้เป็นทุนสำหรับจัดงานในปีต่อไป

กำหนดจัดงานประเพณีประจำปี ๒ วัน วันขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๒ เป็นวัน สุกดิบ จัดเตรียมสถานที่ติดตั้งเต็นท์ เป็นกองอำนวยการ ประดับธงทิวตามบริเวณงาน และอาคารบ้านเรือน กลางคืนมีมหรสพพลอง ได้แก่ ลิเก ภาพยนตร์ ดนตรี และมีการรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน สำหรับลิเก คุณบุญทอง เตียรประเสริฐ เป็นผู้สนับสนุนให้ทุกปี ส่วนภาพยนตร์ คุณปริญญา วัฒนดิถวิทย์ เป็นผู้อุปถัมภ์ ให้ทุกปี ตลอดชีวิต ทั้งนี้เนื่องจากประสบอุบัติเหตุ ถูกกระแสไฟฟ้าช็อตจนเป็นลม แต่นึกถึงหลวงพ่พุทโสธร จึงหลุดออกมาจากสายไฟ ทำให้รอดชีวิต เสมือนตาย แล้วเกิดใหม่ เพราะอานาภาพความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่พุทโสธรเป็นแน่แท้ ในวันที่ ๒ ของงาน ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ เป็นวันต้อนรับขบวนแห่ ทางน้ำของหลวงพ่พุทโสธร ชาวประตุน้ำท่าแก้วจะร่วมกันทำบุญถวาย ภัตตาหารพระ ณ ที่ทำการฝ่ายสงฆ์ และบำรุงรักษาที่ ๓ ซึ่งตั้งอยู่ข้างประตู ระบายน้ำท่าแก้ว ถือเป็นการทำบุญประจำปี ครั้นถึงเวลาประมาณ ๑๓.๐๐ น. ประธานกรรมการจัดงานจะเตรียมพานดอกไม้ธูปเทียนและเงินทำบุญ ลงเรือ ลำน้อยไปอัญเชิญหลวงพ่พุทโสธรที่ตลาดโรงสีล่าง ตำบลท่าพลับ เป็นการ เริ่มต้นพิธีต้อนรับขบวนแห่หลวงพ่พุทโสธรทางน้ำของชาวประตุน้ำท่าแก้ว ขบวนแห่องค์หลวงพ่จะแล่นมาตามลำน้ำบางปะกง แล่นตัดสายน้ำข้ามฝั่งคลอง บริเวณโรงสีปากคลองท่าแก้ว ใช้เวลาประมาณ ๑ ชั่วโมง ในการจัดรูปเทียน กราบนมัสการ และปิดทององค์หลวงพ่พุทโสธรของชาวประตุน้ำท่าแก้ว และรวมพลังจิตใจส่งหลวงพ่พุทโสธรเดินทางต่อไป เป็นอันเสร็จสิ้นพิธีการ ต้อนรับ ขบวนแห่ทางน้ำหลวงพ่พุทโสธรของชาวประตุน้ำท่าแก้วประจำปี

การต้อนรับขบวนแห่หลวงพ่พุทโสธรทางน้ำ ของชาวตำบลบ้านโพธิ์

เริ่มต้นดำเนินการครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘ สมัยนายลัทธิ สัตยวงศ์ ดำรงตำแหน่งนายอำเภอบ้านโพธิ์ ครั้งนั้นขบวนแห่หลวงพ่พุทโสธรมา ประดิษฐานค้างคืน ๑ คืน ทางอำเภอและคณะกรรมการตลาดสนามจันทร์ ร่วมกันจัดงาน โดยอัญเชิญองค์หลวงพ่พุทโสธรขึ้นจากเรือและประดิษฐาน องค์หลวงพ่พุทโสธรบนบก ณ บริเวณหน้าท่าว่าการอำเภอบ้านโพธิ์ ให้ประชาชน ได้สักการะพร้อมทั้งมีลิเกแสดงถวายการต้อนรับหลวงพ่ด้วย ปีต่อมาได้มีการ เปลี่ยนแปลง ไม่มีงานกลางคืน มีการต้อนรับขบวนแห่หลวงพ่พุทโสธรทางน้ำ เฉพาะเวลากลางวัน และถือปฏิบัติต่อกันเรื่อยมา ปัจจุบันอำเภอและเทศบาล ตำบลบ้านโพธิ์ เป็นผู้จัดเตรียมการต้อนรับ มีการติดตั้งเต็นท์อำนวยการ ประดับธงทิวบริเวณท่าหน้าอำเภอบ้านโพธิ์ ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน ทราบกำหนดการ และจัดเจ้าหน้าที่ดูแลอำนวยความสะดวกในการขึ้นลงเรือ

ขบวนแห่องค์หลวงพ่ ป้องกันมิให้ผู้เฒ่าผู้แก่และเด็ก พลัดตกลงน้ำ เรือขบวนแห่องค์หลวงพ่จะมาถึงหน้าที่ว่าการอำเภอในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ เวลาประมาณ ๑๕.๐๐ น. นายอำเภอจะทำหน้าที่เป็นตัวแทนประชาชน ชาวบ้านโพธิ์ จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยที่โต๊ะหมู่บูชา ที่จัดเตรียมไว้บนบกในเต็นท์พิธี และลงเรือกราบสักการะ และปิดทององค์หลวงพ่พุทโสธรจำลองในเรือ เป็นคนแรก หลังจากนั้นข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน และ ผู้มาร่วมงานก็จะค่อย ๆ ทอยลงเรือเพื่อกราบสักการะ ปิดทอง พร้อมทั้งทำบุญ และรับการประพรมน้ำ พระพุทธรูป เพื่อความเป็นสิริมงคลจนทั่วทุกคน เรือขบวนแห่องค์หลวงพ่พุทโสธรจะลอยลำนอยู่ที่ ท่าหน้าอำเภอบ้านโพธิ์ ประมาณ ๒ ชั่วโมง ในงานนี้ จะมีการ จุดประทัด ประมาณ ๑,๐๐๐ นัด เพื่อต้อนรับ องค์หลวงพ่ เมื่อขบวนแห่เข้ามาใกล้ท่าเทียบเรือ และต้อนรับ เสรีพิธิ บางปีอาจมีประชาชนนำพลู ตะไคร้ จุดถวายต้อนรับขบวนแห่หลวงพ่พุทโสธรทางน้ำด้วย

ประเพณีการต้อนรับขบวนแห่ หลวงพ่พุทโสธรทางน้ำของสนามกอล์ฟ บางปะกงริเวอร์ไซด์ คันทรีคลับ

ตั้งอยู่หมู่ที่ ๒ ตำบลแสนภูดาช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา คุณโอฬาร อัครวิฑูกุล เป็นประธาน กรรมการบริหารบริษัท ได้จัดพิธีต้อนรับขบวนแห่หลวงพ่ พุทโสธรทางน้ำ เป็นเวลากว่า ๑๐ ปี และเป็น ผู้อุปถัมภ์ยานพาหนะทางน้ำในขบวนแห่หลวงพ่ เช่น โป๊ะประดิษฐานองค์หลวงพ่พุทโสธร เรือยนต์ลากจูง เรือใหญ่ ๒ ชั้น สำหรับให้วงมโหรีบรรเลงตามขบวนแห่ พร้อมเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในเรือและจัดเตรียมอาหาร มื้อเย็นต้อนรับเจ้าหน้าที่ในขบวนแห่ทุกคน ทำเป็น ประจำทุกปีตลอดมา

ที่สนามกอล์ฟแห่งนี้ มีเจ้าหน้าที่ คนงานและ ผู้มีเกียรติมาร่วมงานแต่ละปีประมาณ ๕๐๐ – ๑,๐๐๐ คน ทางสนามกอล์ฟได้จัดเตรียมสถานที่บริเวณท่าหน้า ริมฝั่งแม่น้ำบางปะกง ประดับ ธงทิว สวยงาม จัดตั้ง โต๊ะหมู่บูชา พร้อมผลไม้ มีการประชาสัมพันธ์เชิญชวน ให้ประชาชนร่วมงานต้อนรับหลวงพ่อย่างกว้างขวาง ทั่วถึง เมื่อขบวนเรือแห่องค์หลวงพ่พุทโสธรเทียบ ท่าหน้า จะมีการจุดประทัดต้อนรับ แล้วประธานกรรมการ บริษัท จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยที่โต๊ะหมู่บูชา

ซึ่งจัดไว้ในประเพณีรับแขก พร้อมทั้งถวายผลไม้เป็นการสักการะ หลังจากนั้นจะเชิญชวนให้ประชาชนและผู้มีเกียรติร่วมพิธีสักการะ และปิดทององค์หลวงพ่อพุทธโสธรในเรือ ในระหว่างนี้เจ้าหน้าที่ขบวนแห่หลวงพ่อพุทธโสธรทางเรือ ทุกคนจะถือโอกาสพักผ่อน รับประทานอาหารเย็น เรือขบวนแห่หลวงพ่อพุทธโสธรจะอยู่ ณ ท่าหน้าแห่งนี้ เป็นเวลาประมาณ ๒ ชั่วโมง จึงเดินทางกลับวัดโสธรวรารามวรวิหาร เป็นการเสร็จสิ้นการแห่หลวงพ่อพุทธโสธรทางน้ำตามลำน้ำบางปะกงของอำเภอบ้านโพธิ์

ประเพณีการต้อนรับขบวนแห่หลวงพ่อโสธรทางเรือของชาวราษฎร์ศรัทธาธรรม ตำบลคลองขุด

นายมนตรี สุขประเสริฐ อดีตครูใหญ่โรงเรียนวัดราษฎร์ศรัทธาธรรมเล่าให้ฟังว่า ผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีอายุ ๑๐๐ ปีเศษ ได้เล่าว่าตั้งแต่เขาเกิดมาก็มีประเพณีแห่หลวงพ่อพุทธโสธร (จำลอง) มาก่อนแล้ว องค์หลวงพ่อพุทธโสธรจำลองเป็นรูปเขียนติดกับไม้ฝา ๑ แผ่น กว้างประมาณ ๒๒ นิ้ว สูงประมาณ ๔๒ นิ้ว ปิดทองไว้ ชาวบ้านจะจัดพิธีแห่กันทุก ๆ ปี ในวันขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๑๒ โดยมีคณะกรรมการเป็นผู้ดำเนินการ ในสมัยก่อนมีการจัดแห่ทางเรือ คณะกรรมการจะตกแต่งเรือที่ใช้ในการแห่หลวงพ่อด้วยเรือขนาดใหญ่ แล้วใช้เรือพายที่มีทั้งเล็กและใหญ่ เป็นเรือลากจูงไปทอดผ้าป่าตามวัดต่าง ๆ ที่คณะกรรมการตกลงกัน มักจะเป็นวัดที่อยู่ใกล้เคียง ได้แก่ วัดดอนทราย วัดทต บางไผ่ วัดหัวสวน วัดสนามช้าง วัดเสม็ดเหนือ วัดเสม็ดใต้ วัดดอนศาลเจ้า วัดลาดบัว วัดประชา บำรุงกิจ วัดพนมพนาวาส โดยหมุนเวียนกันไปในแต่ละปี เมื่อจัดการทอดผ้าป่าและเลี้ยงอาหารเสร็จแล้วเรือพายก็พากันลากจูงเรือองค์หลวงพ่อโสธรจำลองกลับมาทอดผ้าป่าที่วัดราษฎร์ศรัทธาธรรม เสร็จแล้วมีการแข่งเรือพายที่มาจากในงาน มีคณะกรรมการวัดเป็นผู้ดำเนินการ โดยปักธงไว้กลางคลองเป็นเส้นชัย อีกด้านหนึ่งเป็นเส้นเริ่มต้น สำหรับปล่อยเรือแข่งขัน ครั้งละ ๒ ลำ ระยะทางห่างกันมากพอสมควร เมื่อคณะกรรมการปล่อยเรือแข่งออกจากเส้นเริ่มต้นแล้ว ลูกเรือของแต่ละลำจะช่วยกันจ้ำสุดแรง หวังที่จะชนะ พอเรือเข้าใกล้ธงคนอยู่หัวเรือจะกระโดดแย่งธง เรือลำใดได้ธงเป็นฝ่ายชนะ นำธงไปให้คณะกรรมการจะได้รับรางวัลครั้งละ ๒ สดางค์ แข่งขันกันอย่างสนุกสนานจนเกือบมืดค่ำทุกปี ในปัจจุบันลำคลองตื้นเขิน เปลี่ยนมาแห่หลวงพ่อพุทธโสธรจำลองทางบก โดยวันขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๑๒ คณะกรรมการวัดทำพิธีสวดมนต์ พอเสร็จพิธีสงฆ์ทางคณะกรรมการวัดจะทำลากเพื่อให้ประธานในพิธีจับเบอร์เลือกวัดต่าง ๆ เมื่อจับได้วัดใดแล้ว พอถึงวันขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๑๒ คณะกรรมการจะช่วยกันตกแต่งรถให้สวยงาม เพื่อประดิษฐานหลวงพ่อพุทธโสธรจำลองที่เป็นแผ่นไม้แล้วร่วมกันแห่ไปทอดผ้าป่าตามวัดต่าง ๆ ที่คณะกรรมการจัดลากได้ว่าหลวงพ่อจะไปทอดผ้าป่าที่วัดใด สมัยก่อนมีลิเกแสดงฉลองในตอนกลางคืน ปัจจุบันมีวงดนตรีเฉลิมฉลองแทน ปฏิบัติเป็นประเพณีสืบต่อกันมา และจะต้องดำเนินการต่อไปเป็นประจำทุกปี (ที่มา : อำเภอบ้านโพธิ์. (๒๕๔๗). ๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา)

งานแห่หลวงพ่อพุทธโสธรทางน้ำของอำเภอบ้านโพธิ์ ที่ล่องเรือแห่ไปตามลำน้ำบางปะกง และการแห่หลวงพ่อพุทธโสธรจำลอง ที่ประดิษฐานบนแผ่นไม้ของชาวบ้านราษฎร์ศรัทธาธรรม ตำบลคลองขุด อำเภอบ้านโพธิ์ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลากว่า ๑๐๐ ปี ด้วยความเคารพศรัทธา และยึดมั่นในองค์หลวงพ่อพุทธโสธรอย่างมั่นคงไม่เสื่อมคลาย จนเป็นประเพณีที่สำคัญยิ่งของท้องถิ่น นำไปสู่การปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข สร้างความมั่นคงให้แก่ครอบครัวและชุมชน เป็นการเสริมสร้างการพัฒนาชาติให้เจริญก้าวหน้าอย่างถาวรตลอดไป

งานประจำปีวัดผาณิตาราม

งานประจำปีวัดผาณิตาราม ได้เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๒ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนี้ รวมเวลาทั้งสิ้น ๖๔ ปี ติดต่อกันตลอดมาทุกปี โดยคุณน้ำกิจจา วัฒนสินธุ์ ได้จัดงานยกข้อฟ้าศาลาการเปรียญขึ้นเมื่อวันวิสาขบูชา (วันเพ็ญเดือน ๖ พ.ศ. ๒๔๙๒) นับเป็นครั้งแรก ต่อมาคุณน้ำวีระ วัฒนสินธุ์ เห็นว่าการจัดงานวัดเป็นสิ่งที่ดี ทำให้ได้เงินมาบูรณะวัดวาอาราม จึงได้รับเป็นประธานจัดงานในครั้งต่อมา นับเป็นครั้งที่ ๒ เมื่อวันมาฆบูชา (วันเพ็ญเดือน ๓ พ.ศ. ๒๔๙๓) ได้เงินมาสร้างถ้ำน้ำฝนคอนกรีต ๒ ถ้ำ เป็นรูปกลมตั้งอยู่ที่หัวและท้ายศาลาทั้ง ๒ ข้าง (สมเจตน์ วัฒนสินธุ์ : ๒๕๔๗. ๑๐๐ ปี วัดผาณิตาราม)

การเลือกประธาน

การเลือกประธานจัดงานประจำปีของวัดผาณิตาราม มีวิธีการเลือกกันหลายแบบ ดังนี้

๑. โดยสมัครใจในปีแรก ๆ ไม่มีการเลือกประธาน การเป็นประธานเป็นโดยสมัครใจ เริ่มแต่คุณน้ำกิจจา วัฒนสินธุ์ (พ.ศ. ๒๔๙๒) เรื่อยไปจนถึงปี พ.ศ. ๒๔๙๗
  ๒. เลือกโดยวิธีจับฉลากต่อหน้าพระประธานในอุโบสถ
  ๓. เลือกโดยวิธีคัดเลือกบุคคลที่เห็นสมควร แล้วขอคะแนนเสียงในที่ประชุม
- การเลือกแบบที่ ๓ นี้ ดำเนินมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ คือ คุณน้ำเคียง วัฒนสินธุ์ ติดต่อกันมาจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๕ คือ คุณอดุล วัฒนสินธุ์ ต่อมาที่ประชุมเห็นว่า การเลือกที่ผ่านมาในแบบวิธีที่ ๓ ไม่ได้ไม่ศักดิ์สิทธิ์สมควรหันกลับไปใช้แบบวิธีที่ ๒ อีกเช่นเคย คือใช้เลือก

ต่อหน้าพระประธานโดยวิธีให้พระเป็นผู้จับฉลากชื่อโนโบสถ์ การเลือกตั้งครั้งนี้เลือกได้ คุณน้ากลี พงษ์ศิริ ซึ่งเป็นที่ถูกต้องใจของบรรดากรรมการโดยทั่วไป แต่ทำติดต่อมาได้ไม่กี่ปีก็มีความคิดหันกลับมาใช้วิธีที่ ๓ อีกเช่นเคย จนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันเมื่อถึงวันเพ็ญเดือน ๓ ของทุกปี พวกเราชาวตำบลบางกรูดหรือที่เรียกกันว่า ชาววัดผาเป็นที่รู้จักกันว่าต้องมาร่วมมือกันจัดงานประจำปี และใครมีความสามารถทำอะไรได้ก็ช่วยกันทำอย่างนั้นเป็นประจำทำกันจนบางคนอายุมากทำไม่ไหวต้องขอถอนตัวไปบ้างก็มี แต่เมื่อถึงงานก็ยังพยายามมาวัดเพื่อมาชื่นชมลูก ๆ หลาน ๆ ทำงานกัน พวกที่ยังแข็งแรงก็มาช่วยกัน โดยในตำบลใช้วิธีแจกซองทำบุญไปตามบ้าน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ทำขนมหวานของไทยเราขายในงานวัดได้เงินเข้าวัดปีละ ๓ - ๔ หมื่นบาท บางพวกก็ทำการตั้งบาร์ขายอาหารและไก่ย่าง บางพวกก็เป็นหัวหน้าจัดขายซอซัยพฤษ์ หารายได้เข้าวัด ใครถนัดทางไหนก็ทำทางนั้น เราจัดกันเป็นแผนก ๆ มีกระทั้งแผนกการเงิน การขายทอง การจัดสถานที่ตกแต่งธงทิวและประดับไฟฟ้า ก่อสร้างโรงมหรสพ การปิดทองใส่บาตรพระประจำวัน ช่วยกันทุกวิถีทางให้งานประจำปีของเราสำเร็จไปได้ด้วยดีทุกปี และมีรายได้มากขึ้นเป็นลำดับ การร่วมกันเช่นนี้ก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่บ้านและตำบลเป็นอย่างดี เป็นการปฏิรูปสังคม

ประเพณีวันกตัญญูสายน้ำของอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

สืบเนื่องจากเมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๗ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จประพาสทางชลมารค เพื่อตรวจคลองแสนแสบและเยี่ยมประชาชนสองฝั่งคลองจากกรุงเทพมหานครถึงจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นระยะทางกว่า ๗๒ กิโลเมตร โดยคำกราบบังคมทูลเชิญของชมรมร่วมใจรักดี รักต้นไม้ แม่น้ำ ลำคลอง และสิ่งแวดล้อม ซึ่งยังความปลาบปลื้มแก่พสกนิกรตลอดเส้นทางอย่างถ้วนหน้า และเป็นการน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเห็นชอบกำหนดให้วันที่ ๒๐ กันยายนของทุกปี เป็น “วันอนุรักษ์ รักษา คู คลองแห่งชาติ” เมื่อวันที่ ๒๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๘

ต่อมาคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบตามข้อเสนอของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๔ กำหนดให้วันที่ ๒๐ กันยายน ของทุกปี เป็น “วันอนุรักษ์และพัฒนาแม่น้ำ คู คลองแห่งชาติ”

๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๘ นั้นนับเป็นเวลาครบ ๑๗ ปี ที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ได้เสด็จประพาสทางชลมารคจากกรุงเทพมหานครผ่านคลองแสนแสบ และคลองนครเนื่องเขต ถึงจังหวัดฉะเชิงเทรา นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างสูงต่อชาวแปดริ้ว จากการที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เสด็จในครั้งนั้น ก็เป็นเพราะความสามารถของปวงชนียบุคคลชาวแปดริ้ว คือ ท่าน ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ เป็นหัวแรงสำคัญ ตามพระราชวินิจฉัยของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ที่พระราชทานลงในหนังสือ อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ ได้ตอนหนึ่งว่า

“นอกจากนั้น ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ ยังมีความคิดในเรื่องการพัฒนารักษาสิ่งแวดล้อมให้ดี เป็นหัวแรงในการรณรงค์ให้ช่วยรักษาคูลองแสนแสบให้สะอาด ซึ่งก็ได้ผลสัมฤทธิ์ส่วนหนึ่ง”

ดังนั้น เครือข่ายรัฐชุมชนคนบ้านโพธิ์ มีโครงการจัดงาน “วันกตัญญูสายน้ำ” อำเภอบ้านโพธิ์ เนื่องในวันอนุรักษ์และพัฒนาแม่น้ำ คู คลอง แห่งชาติ โดยกำหนดวันที่ ๒๐ กันยายน ของทุกปี ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ณ ศาลาทำนน้ำ วัดสนามจันทร์ อำเภอบ้านโพธิ์ โดยมีข้าราชการ เทศบาล และสภาวัฒนธรรมอำเภอบ้านโพธิ์ ร่วมจัดและได้รับการสนับสนุนโครงการ โดยสำนักงานทรัพยากรน้ำ ภาค ๖ (จังหวัดปราจีนบุรี) สำนักงานทรัพยากรน้ำจังหวัดฉะเชิงเทรา เครือข่ายรักษากลุ่มน้ำบางปะกง (ฉะเชิงเทรา) และเครือข่ายรัฐชุมชนคนแปดริ้ว

ในการจัดกิจกรรมมีดังนี้

ช่วงเช้า เป็นเวทีการเสวนา การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ช่วงเวลา ๑๐.๐๐ น. เป็นการทำบุญตักบาตร ทั้งนี้ได้มีการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับการอนุรักษ์แม่น้ำรวมทั้งมีการเทจุลินทรีย์ลงสู่แม่น้ำ และปล่อยพันธุ์ปลาลงสู่แม่น้ำ ซึ่งการจัดกิจกรรมเป็นการให้ประชาชนได้ระลึกถึงบุญคุณของสายน้ำ อีกทั้งเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้พระแม่คงคา (สัมภาษณ์นายสมภพ วงศ์พยัคฆ์ : วันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔)

ประเพณีลอยกระทงสาย ของตำบลบางกรูด อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

องค์การบริหารส่วนตำบลบางกรูด โดยนายอัมรินทร์ สินธรา อิตินายกองการบริหารส่วนตำบลบางกรูด นายวิทยา สินธรา นายกองการบริหารส่วนตำบลบางกรูด คนปัจจุบัน และนายสมภพ วงศ์พยัคฆ์ กำนันตำบลบางกรูด ตลอดจนชาวตำบลบางกรูด ได้เล็งเห็นว่าวิถีชีวิตของประชาชนผูกพันกับสายน้ำ บางปะกงที่เปรียบเสมือนสายโลหิตที่หล่อเลี้ยงชาวตำบลบางกรูด มีความกตัญญูต่อสายน้ำสายนี้ โดยมีความคิดริเริ่มที่จะจัดงานลอยกระทง เป็นการลอยกระทงสายเพื่อบูชาองค์หลวงพ่อโสทรที่เดินทางกลับจากสนามกอล์ฟบางปะกงริเวอร์ไซด์ จะผ่านวัดผาณิตาราม สถานที่ที่จะจัดงานในวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๒ และ

ประมาณ ๒๐.๐๐ – ๒๑.๐๐ น. จะทำกระทงสาย โดยใช้กลามะพร้าวเป็นวัตถุดิบ ด้ายดิบมาพัน นำเทียนมาหยด โดยมีกระทงสายจุดประทีปเป็น ๑,๐๐๐ ๆ ดวง โดยชาวตำบลบางกรูดเริ่มทำมาตั้งแต่ปี ๒๕๕๑ ซึ่งได้รับความร่วมมือร่วมใจ ของชาวบ้านในตำบลในการจัดกิจกรรมเป็นอย่างดี (สัมภาษณ์นายสมภพ วงศ์พยัคฆ์ : วันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔)

ประเพณีชนวัว ของตำบลคลองขุด

อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

ในประเพณีวันสงกรานต์ ระหว่างวันที่ ๑๕ - ๑๖ เมษายน ของทุกปี วัดลาดบัว ได้ร่วมกับประชาชนตำบลคลองขุด อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา จัดงานปัดทองหลวงพ่อโสธรประจำปี และสงฆ์น้ำพระในวันที่ ๑๖ เมษายน ในการจัดกิจกรรมมีกีฬาชนวัว การประกวดม้าสวยงาม และการแข่งม้าทางตรง แข่งม้ามาราธอน และการประกวดวิถีชีวิตของคนสมัยโบราณของชุมชน ๓ อำเภอ ได้แก่ อำเภอบ้านโพธิ์ อำเภอบางคล้า และอำเภอแปลงยาว (ที่มา : เจ้าอาวาส วัดลาดบัว : วันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔)

ประเพณีทอดผ้าป่าเลไลย์

ในวันลอยกระทง ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ หลังจากเวลา ๒๔.๐๐ น. คณะกรรมการวัดราษฎร์ศรัทธาธรรมและเจ้าอาวาส รวมทั้งคณะสงฆ์ได้จัดพิธี ทอดผ้าป่า จะมีพิธีสงฆ์และประชาชนได้ร่วมกันทำบุญถวายผ้าป่าให้แก่วัด ในตำบล จึงเรียกประเพณีนี้ว่า ประเพณีทอดผ้าป่าเลไลย์ (สัมภาษณ์เจ้าอาวาส วัดราษฎร์ศรัทธาธรรม : วันที่ ๒๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๔)

ประเพณีงานวันเกษตรทำบุญกลางทุ่ง ไถชีวิตควายไทย

ย้อนรอยไถประเพณี ตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์

จังหวัดฉะเชิงเทรา

การเรียนรู้ศาสตร์และศิลป์ของอาชีพเกษตรกร รวมทั้งองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงทำให้คุณขวัญชัย รักษาพันธ์ ได้เริ่มจัดงาน มหกรรม

ศูนย์ศิลป: วัฒนธรรมและท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

การเกษตรและงานกลางทุ่งครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๑ ภายใต้แนวคิดการจัดการองค์ความรู้ ภูมิปัญญา การเกษตรร่วมกับวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นขึ้นที่ตำบล เทพรราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยจัดงาน ๒ วัน ก่อนวันพืชมงคลและวันพืชมงคล กิจกรรม ประกอบด้วยสวดมนต์ตอนเย็น ทำบุญตอนเช้า ปลุกต้นไม้และพิธีไถชีวิตโค กระบือ รวมทั้งแสดงผลงาน นวัตกรรมเกษตร จำหน่ายผลิตภัณฑ์ผลการเกษตรและการสืบสานวิถีประเพณีท้องถิ่น

(ผู้ให้ข้อมูล นายขวัญชัย รักษาพันธ์ ปราชญ์ เกษตรของแผ่นดิน สาขาเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปี พุทธศักราช ๒๕๕๕)

ผู้รวบรวมและเรียบเรียงข้อมูล โดยนางสาวอารี พรธวัชสงศา นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ สำนักงาน วัฒนธรรมอำเภอบ้านโพธิ์ และสำนักงานวัฒนธรรม จังหวัดฉะเชิงเทรา

การทำนาในสมัยโบราณมีการทำบุญตลอดระยะเวลาการปลูกข้าว โดยเฉพาะทำบุญกลางบ้าน หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว จัดงานเกษตรกรรมและชาวเทพราช เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๑ เป็นปีแรก โดยจัดที่วัดเทพราช หมู่ที่ ๒ ตำบลเทพราช โดยใช้ชื่องาน “วันเกษตรกรรมตำบล เทพรราช” ขณะนั้นหน้าวัดเทพราชยังไม่มีสะพานรถ ข้ามคลองบางกะไห ถนนทางเข้าคลองบางกะไหยังเป็น ถนนดิน ฝนตกหนักมาก มีการเอาพันธุ์ข้าวมาปลูกเสก ด้วย ตอนกลางคืนมีสอยดาว ได้กำไรรากสอยดาวนำไป ซ้อเต็นท์ จำนวน ๒ หลัง ถวายวัด

ปีต่อมา พ.ศ. ๒๕๓๒ จึงมีการจัดทำบุญกลางทุ่ง ที่บริเวณท้องนา ปากคลองแขวงกลั่น ซึ่งเป็นนาของ นายบัวเขียว ล่ามกิจจา สืบเนื่องจากปี พ.ศ. ๒๕๑๘ มีเพลิงสีน้ำตาลแพร่ระบาดในพื้นที่เป็นจำนวนมาก กรมการข้าวมาตั้งสถานีย่อย ณ ตำบลเทพราช ในปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ได้แก้ปัญหาเพลิงกระโดดสีน้ำตาลได้สำเร็จ จึงจัดให้มีงานทำบุญกลางทุ่งขึ้น ณ วัดเทพราช ร่วมกับ เกษตรอำเภอบ้านโพธิ์ ต่อมาจึงจัดเป็นงานประเพณี ทำบุญกลางทุ่งสืบมาทุกวันนี้

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ มีกิจกรรมการบวชชีพรามณ์ ขึ้น ซึ่งเป็นความคิดของปู่สนม แสงทอง (ปู่หนู) บ้านอยู่ ข้างวัดเทพราช เป็นผู้บวชพรามณ์ตามสถานที่ต่าง ๆ จึงไปเยี่ยมกลดจากวัดสังฆทาน จังหวัดนนทบุรีมา ๕๐ กลด จากนั้นมีการบวชพรามณ์มาเรื่อย ๆ งานจัดขึ้นเพียง ๒ วันเท่านั้น

ในปีต่อมา นายขวัญชัย รักษาพันธ์ ได้ไปร่วมงานทำบุญกลางบ้านที่ตำบลเนินหอม อำเภอเมืองปราจีนบุรี ซึ่งแถวนั้นจัดให้มีพิธีเจริญพระพุทธมนต์ ๓ วันในงานบุญกลางหมู่บ้าน และในปีต่อไปงานบุญกลางทุ่งจึงเรียกว่า “งานวันเกษตรกรทำบุญกลางทุ่ง ตำบลเทพราช” จึงเพิ่มขึ้นเป็น ๓ วัน ต่อมาคณะกรรมการเห็นว่าควายมีความสำคัญต่อชาวนาเทพราชมานานแล้ว เพราะช่วงก่อนปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ชาวนาทุกบ้านมีควายกันครอบครัวละ ๕ - ๑๐ ตัว เพื่อเอาไว้ไถนา เตรียมดิน และนวดข้าว ต่อมาเมื่อเริ่มทำนาปรัง ควายก็เริ่มหายไป เพราะทำนาไม่ทันเวลา ประกอบกับมีเทคโนโลยี มีรถไถเดินตาม มีเครื่องจักรและเครื่องนวดข้าว เข้ามาจึงทำให้เลิกใช้ควายไปในที่สุด ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐

การทำบุญในปีต่อมา จึงมีการคิดที่จะไปไถ่ควายจากโรงฆ่าสัตว์ เพราะควายเป็นสัตว์ที่มีคุณค่าของชาวนา และเป็นสัตว์คู่เอกราชชาติไทย กล่าวคือ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ - ๒๔๘๘ เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ญี่ปุ่นได้บุกไทย ในวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ชาวนาขณะนั้นลำบากมาก เนื่องจากขาดแคลนอุปกรณ์ปัจจัยหลายอย่าง ทำให้ไม่มีปัจจัยใช้ในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค แม้แต่ไฟก็ไม่สามารถหามาใช้ได้ ต้องใช้ชุดจุดไฟแบบหินตีกระทบกันสองก้อน แล้วนำฟางมาถักเป็นเปียให้แน่น แล้วจุดไฟไว้ไฟจะติดอยู่ตลอดเวลา เด็กไปโรงเรียนต้องใช้กระสอบป่านนุ่งห่ม

วันที่ ๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ พันธมิตรได้ทิ้งระเบิดปรมาณูลูกแรกที่เมืองอิโรชิมา ลูกที่ ๒ เมืองนางาซากิ ซึ่งเปลวเพลิงสูงถึง ๑๐ กม. และแพร่กัมมันตภาพรังสีเป็นอาณาเขตกว้างถึง ๕๐ กิโลเมตร จนประชาชนชาวญี่ปุ่นตายนับแสน และเป็นจำนวนมากขึ้น ญี่ปุ่นยอมประกาศแพ้สงครามอีก ๓ วันต่อมา โดยยอมชดเชยค่าเสียหายต่าง ๆ ในการสงครามในครั้งนี้

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ ขณะนั้นอังกฤษปกครองอินเดีย อินเดียอดอยากไม่มีข้าวกิน รัฐบาลอังกฤษจึงขอข้าวสารจากรัฐบาลไทย โดยจอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ส่งข้าวไปช่วยเหลือประเทศอินเดีย ๒๐๐,๐๐๐ ตัน โดยไม่คิดมูลค่า ประเทศอังกฤษเห็นความดีของไทย จึงไม่เอาไทยเป็นเมืองขึ้น เพราะฉะนั้นแม่โพสพ ชาวนา ข้าว และควาย จึงมีบุญคุณต่อประเทศไทยอย่างใหญ่หลวง ไม่ต้องตกเป็นอาณานิคมของต่างชาติ ด้วยประวัติศาสตร์ดังกล่าวข้างต้น ชาวเทพราชจึงหิวยกคุณงามความดีของแม่โพสพ ข้าว ชาวนาและควาย จึงได้จัดงานทำบุญกลางทุ่งไถ่ชีวิตควายมาจนถึงปัจจุบันนี้ เป็นเวลา ๒๕ ปี

พระคันธารราษฎร์ ปางขอฝน นำมาใช้เป็นพระประธานในการทำบุญกลางทุ่ง ซึ่งเป็นพระพุทธรูปนั่ง มือซ้ายหงายบนหน้าตัก เพื่อรองรับน้ำฝน มือขวายกขึ้นกวักเรียกฝน การทำบุญครั้งแรกทำเฉพาะในหมู่ที่ ๒ ส่วนหมู่อื่น ๆ ก็อยากให้ไปทำบ้าง จึงมีการทำกันหมุนเวียนจนครบทุกบ้านของตำบลเทพราช ในเช้าวันจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ จะทำบุญตักบาตร พระสงฆ์มาฉันภัตตาหาร การทำบุญทุกครั้งเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จำนวนพระสงฆ์ที่ใช้ในพิธีเจริญพระพุทธมนต์ก่อนวันจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ โดยใช้พระสงฆ์มากกว่าพระชนมายุฯ ของในหลวง ๑ รูป มาเป็นประจำทุกปี

ต่อมาได้มีการนำพันธุ์ไม้มาแจกเกษตรกรที่มาร่วมทำบุญตักบาตร บางปีมีการปลูกเสกพันธุ์ไม้ในเวลากลางคืนได้มีการนำเงินที่ได้รับจากการทำบุญไปไถ่

ชีวิตควายที่โรงฆ่าสัตว์ โดยเฉพาะไปไถ่ที่โรงฆ่าสัตว์ พันสนิม จังหวัดชลบุรี ทุกปี จำนวนควายเริ่มแรก ๑ ตัว มาเรื่อย ๆ ทุกปี จนเพิ่มขึ้น ๒ ตัวบ้าง ๕ ตัวบ้าง ๑๐ ตัวบ้าง บางปีได้ถึง ๑๐ ตัว ควายที่ได้นำไปแจกแก่เกษตรกร เครือข่ายองค์กรพัฒนาต่าง ๆ ในจังหวัดฉะเชิงเทรา ระยะหลังคณะฉะเชิงเทราไม่ได้ใช้ควายไถนาจึงมอบให้แก่เครือข่ายพัฒนาต่างจังหวัดโดยเฉพาะเครือข่ายปราชญ์เกษตรของ สปก. และเครือข่ายของพิพิธภัณฑ์การเกษตรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จังหวัดปทุมธานี โดยส่งเงินไปไถ่ชีวิตที่โรงฆ่าสัตว์ในจังหวัดที่มีเครือข่ายเกษตรกรที่รับควายไป

นอกจากนั้นในวันงานเครือข่ายได้นำความรู้จากเศรษฐกิจพอเพียงมาแสดงผลงานด้วย ซึ่งปี พ.ศ. ๒๕๕๖ กำหนดจัดงานตามประเพณีดังกล่าว ระหว่างวันที่ ๑๑-๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๖ ณ บริเวณโรงสีบ้านโพธิ์กสิกรรม (ปากคลองพระยาสมุทร) หมู่ที่ ๕ ตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

วัตถุประสงค์ของการจัดงาน มีดังนี้

๑. เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ
  ๒. เพื่อให้เกิดความรักสามัคคีในหมู่เกษตรกรและชาวบ้าน
  ๓. เพื่ออุทิศบุญกุศลให้แก่เทพเทวดา เจ้าที่เจ้าทางที่คุ้มครองบ้าน เรือกสวนไร่นาให้มีความอยู่เย็นเป็นสุข ปลอดภัย
  ๔. เพื่อบูชาเคารพ แม่โพสพ แม่คงคา แม่พระธรณี แม่พระพาย แม่พระเพลิง ในโอกาสนี้ด้วย
  ๕. เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจแก่เกษตรกรในการเริ่มทำการเกษตรในฤดูใหม่
  ๖. เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่เกษตรกรที่ตายไปแล้วทั่วประเทศ
  ๗. เพื่อร่วมแรงร่วมใจจัดงานเกษตรกรขึ้นมามีเพื่อรำลึกถึงความสำคัญของเกษตรกร
  ๘. เพื่อแสดงความกตัญญูของชาวนาต่อควายไทยที่ได้ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับชาวนามาตลอด
- ในการนี้ นอกจากชาวเทพราช เกษตรกรเทพราช และองค์กรต่าง ๆ ที่อยู่ในตำบลนี้ ยังมีหน่วยงานอื่น ๆ ที่มาร่วมกันสนับสนุนในงานประเพณีนี้ ดำเนินอยู่ได้ตลอดมาจนถึงปีนี้ จนครบ ๒๕ ปี เบญจเพสประเพณี

“วันเกษตรกรทำบุญกลางทุ่ง ไถชีวิตควายไทย ย้อนรอยไถประเพณี ร่วมใจทำดี ๒๕ ปี ถวายในหลวง”

งบประมาณที่นำมาจัดงานประเพณี ได้มาจาก

๑. ชาวเทพราช และตำบลใกล้เคียง เครือข่ายจากต่างจังหวัด
๒. องค์การบริหารส่วนตำบลเทพราช
๓. เทศบาลตำบลเทพราช
๔. สำนักงานเกษตรจังหวัดฉะเชิงเทรา
๕. การค้าภายในจังหวัดฉะเชิงเทรา
๖. โรงสีบ้านโพธิ์กิจกรรม บริการอาหารทั้ง ๓ วัน และเอื้อเฟื้อสถานที่

จัดงาน

สำหรับในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ นี้ มีกิจกรรมดังต่อไปนี้

๑. แห่พระพุทธรูปคันธารราษฎร์ และแม่โพสพรอบตำบลเทพราช เพื่อความ
อยู่เย็นเป็นสุขและความเจริญรุ่งเรือง อุดมสมบูรณ์ของการเกษตรเหมือน
ปีก่อน ๆ ที่ผ่านมา

๒. พิธีทำขวัญข้าวแบบโบราณในระยษะข้าวตั้งท้อง มีการแห่พระคุณของ
แม่โพสพ โดยหมอวัชรินทร์ เพชรโสธร เรียกขวัญข้าว แต่งตัวให้แม่โพสพ และนำ
ผลไม้มาถวายท่าน

๓. เย็นวันแรก พระสงฆ์ ๙ รูป เจริญพระพุทธมนต์ “ธาราณปริตร
(มนต์แห่งความคุ้มครองป้องกัน)” เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น

๔. อุบาสก อุบาสิกา และชาวบ้านร่วมกันสวดมนต์ ๙๙ บท

๕. มีพิธีบวงสรวงข่มมะปฏิบัติธรรม ตั้งแต่วันที่ ๑๑ - ๑๓ พฤษภาคม
๒๕๕๖ ปฏิบัติธรรมตลอดวัน

๖. พระสงฆ์ ๘๙ รูป เจริญพระพุทธมนต์เพื่อความสุขความเจริญ
ถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ

๗. ทำบุญตักบาตรพระสงฆ์ ๘๙ รูป ในตอนเช้าวันที่ ๑๓ พฤษภาคม
พ.ศ. ๒๕๕๖ โดยชาวบ้านนำข้าว อาหารปันโตคาวหวานมาร่วมทำบุญตักบาตร

๘. มีการแสดงการเกษตรพอเพียงอย่างง่ายของเครือข่ายต่าง ๆ มาจาก
หลายจังหวัด

๙. มีการแจกประกาศนียบัตรแก่เกษตรกรคนเก่ง จำนวน ๖ หมู่บ้าน ๆ
ละ ๑ ครอบครัว

๑๐. นำเงินที่มีผู้มีจิตศรัทธาที่มาร่วมงานเดินทางไปไถชีวิตควาย จนถึง
หลักประหารโรงฆ่าสัตว์

๑๑. มอบควายไทยให้เกษตรกรที่ต้องการควายไปทำนา ไถนา ใช้ในไร่นา
ตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ผู้รับควายต้องให้สัจจะในพระอุโบสถ
โดยสัญญาว่า

ข้อ ๑. ข้าจะไม่นำควายไปขาย

ข้อ ๒. ข้าจะไม่นำควายไปฆ่าหรือให้ผู้อื่นฆ่า

ข้อ ๓. ข้าจะไม่นำควายไปให้ใคร

ข้อ ๔. ข้าจะไม่นำควายไปแลกกับใคร

ข้อ ๕. ข้าจะเลี้ยงดูไม่ให้อดอยาก

ข้อ ๖. ถ้าไม่ประสงค์จะใช้ควาย ให้แจ้งให้คณะกรรมการจัดงาน

ประเพณีกลางทุ่งทราบ เพื่อนำควายกลับมา ทั้งนี้เกษตรกรไม่ต้องออกค่าใช้จ่าย

ศูนย์ศิลป: วัฒนธรรมและท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

ข้อ ๗. เมื่อครบ ๑ ปี ผู้รับควายต้องส่งรูป
ควายและเจ้าของ โดยส่งมาให้คณะกรรมการจัดงาน
กลางทุ่งก่อนวันงานประเพณีในปีต่อไป

๑๒. เวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น. ของวันที่ ๑๓
พฤษภาคม ๒๕๕๖ พระสงฆ์ ๙ รูป เจริญมนต์บท “อุปาส
สันติ” มนต์ระงับเหตุร้ายภัยพิบัติต่าง ๆ ไม่ให้เกิดขึ้น
ซึ่งใช้เวลาสวดประมาณ ๒ ชั่วโมงครึ่ง

ตลอดการจัดงานประเพณีทำบุญกลางทุ่งทั้ง
๓ วัน จะไม่มีมหรสพสมโภชใด ๆ ทั้งสิ้น

๑๓. ในงานประเพณีครั้งนี้ มีกิจกรรม ดังนี้

๑. การกวนข้าวทิพย์ โดยเครือข่าย
วนเกษตร ผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม ปราชญ์เกษตรของ
แผ่นดิน

๒. การทำน้ำตาจากอ้อยจากเครือข่าย
วนเกษตร

๓. การดำข้าวเฝ้าประเพณี ๑๐๐ ปี
จากบุรีรัมย์

๔. ลดต้นทุนการผลิตข้าว เพื่อสู้ราคากับ
อาเซียนโดยศูนย์เรียนรู้ปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง
เทพราช

๕. การขยายพันธุ์พืชแบบมหัศจรรย์จาก
อาจารย์เฉลิม กศน.จังหวัดกำแพงเพชร

๖. การทำฉัตรข้าวโดยกลุ่มวัฒนธรรมชาว
ภูไทจังหวัดกาฬสินธุ์

๗. สาธิตประโยชน์ข้าวหลากหลาย
สายพันธุ์อินทรีย์ อำเภอกันทรลักษ์ จ.ศรีสะเกษ

๘. แสดงการพัฒนานำแสงแดดมาใช้เป็น
พลังงานเพื่อการประหยัดพอเพียง โดยพระอาจารย์
สมพงษ์ วัฒนวังโส ผู้อำนวยการงานเศรษฐกิจพอเพียง
โรงเรียนพุทธรังษีพิบูล อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

๙. เครือข่ายปราชญ์เกษตร ส.ป.ก.
แสดงผลงานแห่งความพอเพียง

๑๐. นวัตกรรมใหม่พลังแดดขึ้นปฏิบัติการ
สู่ชุมชน โดย อาจารย์นันท์ ภักดี

๑๑. ฟ้อนภูไท ถวายแม่โพสพ

๑๒. พิธีอัญเชิญเทพเทวดาลงมาไถนาบุญ
และอำนวยอวยพรให้ท้องที่อุดมสมบูรณ์

๑๓. กลัวยมงคลโดยปราชญ์เกษตร “กล้วย
ส.ป.ก. ราชบุรี”

ประเพณีทำขวัญข้าวบูชาแม่โพสพ และทำบุญลานข้าว

การทำนากับเรื่องของวิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสิ่งที่คู่กันมานาน จากเดิมผลิตข้าวเพื่อกิน เลือกชนิดพันธุ์ตามความต้องการของคน เปลี่ยนเป็นผลิตเพื่อขาย และชนิดพันธุ์ข้าวเลือกปลูกตามความต้องการของตลาด วิถีที่เปลี่ยนไป ควบคู่ไปกับการเลื่อนหายของวัฒนธรรมท้องถิ่นอันหลากหลายงดงาม เช่น การทำขวัญข้าว ทำบุญลานข้าว ทำบุญชนข้าวเข้ายัง เวทีพุดคุยแลกเปลี่ยนของกลุ่มชาวนาตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ภายหลังประสบปัญหาข้าวไม่ได้ผลผลิต จากการระบาดของของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลอย่างรุนแรง ได้ขอสรุปร่วมกันเพื่อเอาชนะการระบาดของของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล ๖ ข้อ ดังนี้

๑. ใช้พันธุ์ต้านทานโรค
๒. หว่านและดำห่าง
๓. ใช้ปุ๋ยน้อยแต่บ่อยครั้ง
๔. รักษาแมลงตัวดีให้มีในท้องทุ่ง โดยการไม่ฉีดยาเคมีใด ๆ
๕. ติดไฟแบล็คไลท์ ๒ ระดับ คือ ดวงใหญ่อยู่ด้านบน ดวงเล็กติดด้านล่างล่อแมลงลงน้ำ

๖. พรมน้ำมนต์กันแมลงกินข้าว ใช้ น้ำมนต์จากวัดหลวงพ่อพระพุทธรโสธร ทำให้แมลงไม่กินข้าว ทำขวัญข้าว บูชาแม่โพสพเมื่อข้าวตั้งท้อง ทำบุญลานข้าว หลังเก็บเกี่ยวข้าว

พิธีกรรมที่เกี่ยวกับข้าว ทั้งการประพรมน้ำมนต์ให้ต้นข้าว การทำขวัญข้าว บูชาแม่โพสพ ตลอดจนพิธีทำบุญลานหลังจากเก็บเกี่ยว นอกจากทำเพื่อสืบต่อ ภูมิปัญญาของคนจากรุ่นสู่รุ่นแล้ว ยังเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้กับชาวนา ในการต่อสู้เอาชนะอุปสรรคทั้งปวง แม้ในยามที่เผชิญกับปัญหาหนักหนา เช่นที่ กลุ่มชาวนาตำบลเทพราชประสบและตระหนักถึงความสำคัญของพิธีกรรมที่เป็น เครื่องมือในการรวบรวมผู้คนให้เป็นหนึ่งเดียวกัน ผืนกกำลังกายและกำลัง ความคิด ร่วมกันผ่านพ้นวิกฤติมาได้ด้วยดี กลุ่มชาวนาตำบลเทพราชจึงยังคง สืบต่อการทำขวัญข้าวและบูชาแม่โพสพมาจนกระทั่งปัจจุบัน

ลุงขวัญชัย เล่าถึงประวัติความเป็นมาของพิธีทำขวัญข้าวไว้ว่า “แต่เดิม มนุษย์เรายังชีพด้วยการกินเผือก กินมัน ไม่มีข้าวกินเหมือนเช่นปัจจุบัน กระทั่ง แม่โพสพ ซึ่งเป็นธิดาของท้าวสักการะเทวราช อยากช่วยมนุษย์ให้ได้กินธัญญาหาร ที่มีคุณค่า จึงตั้งใจอธิษฐานขอกับฤๅษีบรรลัยโกษฐ หรือฤๅษีตาไฟ ซึ่งบำเพ็ญพรต บนยอดเขา ในหนึ่งปีฤๅษีจะลืมตาเพียงครั้งเดียว หากฤๅษีลืมตาเกินหนึ่งครั้งต่อปี สรรพสิ่งจะมอดไหม้เป็นจุล เมื่อแม่โพสพมาหาฤๅษีตาไฟ กลิ่นกายหอมของแม่ โพสพกลับทำให้ฤๅษีลืมตาดูว่าเป็นกลิ่นอะไร ทำให้กายของแม่โพสพมอดไหม้ และ ด้วยฉันทะบารมีของฤๅษีจึงหยั่งรู้ว่าแม่โพสพจะมาขอให้ตนช่วยให้ไปเกิดเป็นข้าว เพื่อหล่อเลี้ยงมนุษย์ ฤๅษีจึงหยิบเถ้าจากกายที่มอดไหม้ของแม่โพสพขึ้นมา แล้วโปรยไปยังสี่ทิศ จึงเกิดเป็นข้าวนานาพรรณ ทั้งข้าวเจ้า ข้าวเหนียว ข้าวสาลี ข้าวฟ่าง ข้าวบาร์เลย์ มนุษย์จึงมีข้าวที่มีคุณค่ามากมายบริโภคแทนเผือกและมัน นานวันเข้ามนุษย์กลับหลงลืมพระคุณของแม่โพสพ ขาดความเคารพ กินข้าวเหลือ

ทิ้งขว้างไม่เห็นคุณค่า ทำเมล็ดข้าวตกหล่นบนพื้นดิน แม่โพสพจึงหนีไป เป็นผลให้ท่านาลำบาก มีโรคแมลง รบกวนต้นข้าว กระทั่งขาดแคลนไม่มีข้าวให้กิน ชาวนา จึงอ้อนวอนขอให้แม่โพสพกลับมาเป็นขวัญข้าวอีกครั้ง ด้วยจิตเมตตาที่มีอยู่เดิม แม่โพสพรับปากแต่มีข้อแม้ว่า ชาวนาจะต้องตระหนักและสำนึกในบุญคุณของข้าว ให้ทำบุญบูชาข้าวทุกปี ๆ ละ ๒ ครั้ง คือ ทำขวัญข้าว เมื่อข้าวตั้งท้อง เพื่อรำลึกถึงบุญคุณของแม่โพสพ และ ขอให้ปกป้องรักษาให้ข้าวอุดมสมบูรณ์ ครั้งที่ ๒ ทำบุญ ลานข้าว เมื่อเกี่ยวเสร็จก่อนเก็บเข้ายัง เป็นการขอขมา ต่อเมล็ดข้าวที่ทำตกหล่นบนพื้นโดยไม่ตั้งใจ

พิธีทำขวัญข้าวบูชาแม่โพสพที่สืบทอดกันมาถึง ปัจจุบันนี้ทำเมื่อข้าวตั้งท้อง ชาวนาจัดหาผ้าแพรผืนใหม่ ประพรมแป้ง น้ำหอม และหิวหมให้แม่โพสพที่สถิตอยู่ใน ต้นข้าว และเครื่องไหว้อันประกอบด้วยผลไม้ และขนม อย่างละ ๗ ชนิด ที่ไม่มีข้าวเป็นส่วนประกอบ

หลังข้าวออกรวงเหลืองอร่ามทั่วท้องทุ่ง ถึงเวลา เก็บเกี่ยวผลผลิต ฟาด ตี ตลอดจนหวด ให้ได้เมล็ดข้าว เรียวงามตามที่หวัง ก่อนนำข้าวเข้ายังฉางหรือ นำไปแลกเป็นเงิน ตามที่ให้สัญญาทำบุญครั้งที่ ๒ เรียกว่า ทำบุญลานข้าว เจริญพระพุทธรูปโดยพระสงฆ์รอบ แปลงนาที่เก็บเกี่ยว สมัยก่อนชาวนาจะชนข้าวเข้ายังด้วยความระมัดระวัง ให้มีข้าวตกหล่นน้อยที่สุด ข้าวที่เก็บไว้ กินแยกไว้ส่วนหนึ่ง ส่วนข้าวที่เก็บไว้ในยุ้งจะไม่นำออก ไม่ว่าจะนำมากินหรือขายกระทั่งถึงเดือนสาม (เดือน กุมภาพันธ์) จึงนำข้าวออกนอกยุ้งได้ นับเป็นกุศโลบาย ของคนแต่เก่าก่อนในเรื่องการจัดการข้าวในระดับ ครัวเรือน ครอบครัวใดวางแผนได้ดีเมื่อถึงเดือนสามข้าว ในยุ้งเหลือมาก ประกอบกับราคาข้าวในเดือนนี้จะสูงกว่า เดือนอื่น ๆ มีข้าวขายมาก ก็ได้เงินมาก หรือมีข้าวเหลือ บริโภคในครอบครัวก็ไม่ต้องไปซื้อหาในช่วงที่ราคาแพง

วิถีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับข้าวและชาวนา นอกจากเป็นการสืบต่อภูมิปัญญาที่สั่งสมมานานแล้ว พิธีกรรมเหล่านั้นยังแฝงนัยยะแห่งความสามัคคี เป็น น้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในชุมชน ก่อเกิดเป็นพลังทาง จิตใจ ในยามที่ต้องเผชิญกับอุปสรรคนานัปการ และใน ถิ่นทำนาไค้ที่มีการทำขวัญข้าว บูชาแม่โพสพ เรื่อง มหัศจรรย์มักเกิดขึ้น คือ ในฤดูนั้นข้าวจะงอกงาม ผลผลิต ดี ไม่มีโรคและแมลงรบกวน โดยที่ไม่ต้องใช้สารเคมีกำจัด แมลงแม้แต่หน่อย

ประเพณีแข่งเรือ

ประเพณีแข่งเรือ ขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองประเวศ เป็นประเพณีที่ได้ดำเนินการจัดการแข่งขันเป็นประจำทุกปี ซึ่งสภาพพื้นที่ของตำบลคลองประเวศเป็นที่ราบลุ่ม มีคลองประเวศบุรีรมย์เป็นคลองสายหลักในพื้นที่ และยังมีคลองต่าง ๆ อีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งในอดีตประชาชนในพื้นที่จะมีการตั้งบ้านเรือนอยู่ตามริมคลอง มีความคุ้นเคยกับแม่น้ำลำคลองเป็นอย่างดี มีการใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทาง จึงมีความชำนาญในการใช้เรือเป็นอย่างดี บางครั้งก็มีการพายเรือแข่งขันกันเอง และค่อย ๆ มีการพัฒนาเป็นประเพณีการแข่งขันเรือพายประจำปีขึ้นมา

ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๖ กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล มาตรา ๖๗ (๘) มีหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น ซึ่งประเพณีการแข่งขันเรือพายของตำบลคลองประเวศ ถือว่าเป็นประเพณีและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น แสดงออกถึงความผูกพันของประชาชนที่มีต่อแม่น้ำลำคลอง เป็นวัฒนธรรมอันดีงามที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และสืบทอดต่อไป โดยมีเรือต่าง ๆ เข้าร่วมการประกวดการจัดกิจกรรมหน้าวัดประเวศวัฒนารามได้แก่

๑. เรือมาดเต็ม รุ่น ๔ วา ๓ ศอก
๒. เรือมาดแต่ง รุ่น ๔ วา ๓ ศอก
๓. เรือมาดเต็ม รุ่น ๓ วา ๓ ศอก
๔. เรือมาดแต่ง รุ่น ๓ วา ๓ ศอก
๕. เรือมาดโบราณชาวบ้าน

ศูนย์ศิลป: วัฒนธรรมแหล่งท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

๖. เรือเชิญ รุ่น ๓ วา ๓ ศอก

๗. เรือเร็ว รุ่น JUNIOR

๘. เรือเร็ว รุ่น BT9

ประเพณีลอยกระทงย้อนอดีตสายน้ำแห่งวิถีชีวิต

ประเพณีลอยกระทง ซึ่งตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ของทุกปี เป็นประเพณีเก่าแก่ที่มีความสำคัญ ของชาติไทย และได้รับการสืบทอดประเพณีจากโบราณกาลจนถึงปัจจุบัน เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าของชาติไทยที่แสดงออกถึงภูมิปัญญาในการประสานประโยชน์กันระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ ประเพณีลอยกระทงได้เน้นถึงสาระสำคัญของคุณค่าและคุณประโยชน์ของน้ำ รวมทั้งเป็นการขอมาต่อพระแม่คงคาจากการที่มนุษย์ใช้ประโยชน์หรือการทำความเสียหายให้กับแม่น้ำ

องค์การบริหารส่วนตำบลคลองประเวศได้เล็งเห็นความสำคัญของการทำนุบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น จึงได้จัดทำโครงการประเพณีลอยกระทง ย้อนอดีตสายน้ำแห่งวิถีชีวิต เพื่อสืบทอด อนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ เพื่อสร้าง

ความสามัคคีของคนในชุมชน และเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่เห็น
ความสำคัญของวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นตนเอง (ข้อมูลจากองค์การบริหาร
ส่วนตำบลคลองประเวศ : ๒๕๕๖)

สืบสานประเพณีสงกรานต์ของตำบลคลองประเวศ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑. กิจกรรมการประกวดก่อเจดีย์ทราย

๒. ตักบาตรอาหารแห้งพระสงฆ์

๓. ตรวจสอบสุขภาพผู้สูงอายุ

๔. กิจกรรมนันทนาการผู้สูงอายุ เช่น เล่นเกม รำวงย้อนยุค การแสดง ละคร การร้องเพลง ดนตรี

๕. รับประทานอาหารร่วมกัน

๖. สรงน้ำพระพุทธรูป

๗. รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ

๘. การจ่ายเบี้ยยังชีพ

ประเพณีการโกนผมไฟ ของตำบลเกาะไร่

คุณสมบัติ พูลสมบัติ อายุ ๕๒ ปี กำนันตำบล
เกาะไร่ ได้เล่าให้ฟังว่า ตำบลเกาะไร่สภาพสังคม
ค่อนข้างสงบ ปัญหาต่าง ๆ มีน้อย ทุกคนช่วยเหลือกันดี
ชาวบ้านที่ส่วนใหญ่เข้าที่ดิน เจ้าของที่ดินเป็นชาวไทย
พุทธ ที่หมู่บ้านไม่มีกองทุนรวม ชาวบ้านรู้จักช่วยเหลือ
กันเองตามหลักศาสนาอิสลาม คือ การชะกาด
(การทำทาน) อย่างตัวกำนันเองทำนาได้ข้าวก็จะทำ
ชะกาด ร้อยละ ๑๐ ให้กับผู้มีรายได้น้อย การโกนผมไฟ
เป็นพิธีกรรมตามหลักศาสนา เด็กหญิงและเด็กชาย
เมื่ออายุได้ ๗ วัน ผู้ปกครองตัดผมส่วนหนึ่งพอเป็นพิธี
ใส่ผมที่ตัดลงในลูกมะพร้าวที่มีน้ำมันมะพร้าวอยู่ หรือน้ำเต้า
ที่ควักเอาไส้ออกและใส่น้ำลงไปเล็กน้อย เอาลูกมะพร้าว
หรือน้ำเต้าไปวางที่กองไฟ ซึ่งเชื่อว่า**ปัญญาจะแหลมคม**
เหมือนหนามไผ่ หรือนำไปฝังใต้ต้นกล้วย จะได้มีชีวิตที่
ร่มเย็น โกงผมที่เหลือแล้วเก็บรวบรวมนำไปช่างขายที่
ร้านทองให้ช่างตีเป็นน้ำหนักทอง แล้วตีราคาเป็นเงิน
เอาเงินไปทำบุญให้กับเด็กทั่ว ๆ ไป ถ้าใครมีเงินน้อย
ไม่ทำก็ได้ การโกนผมอีกครั้งจะโกนในวันพุธสัปดาห์ที่ ๗
หรือพุธสัปดาห์ที่ ๔๐ (ชาวบ้านเรียก ๗ พุธ หรือ ๔๐ พุธ)
พิธีโกนผมครั้งนี้เป็นงานชุมชนคนในชุมชน ผู้ที่ตัดผมให้
คือ อีหม่าม หรือคนมีความรู้ หรือพ่อแม่ ประโยชน์ของ
พิธีโกนผมไฟ คือ ได้รักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมที่ดี ก่อให้เกิด
ความสามัคคีและช่วยเหลือคนในสังคม

กำนันสมบัติ ได้เล่าถึงการทำงานว่า ข้าวที่ปลูกได้
ในพื้นที่นี้เป็นพันธุ์สุพรรณ ๙๐ ซึ่งเป็นข้าวกระดังงา
ชาวบ้านไม่นิยมบริโภคจึงขายให้กับโรงสี ชาวบ้านนิยม
บริโภคข้าวพันธุ์ตาแห้ง พันธุ์หอมมะลิ แต่ปลูกในพื้นที่นี้
ไม่ค่อยได้ และบางครั้งเมื่อนำข้าวไปสีที่โรงสี ข้าวที่ได้คืน
เป็นข้าวคนละชนิดกับที่นำไปสี ชาวบ้านจึงขายเพื่อตัด
ปัญหา ประเพณีอื่น ๆ ในท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไปตามแบบ
สังคมสมัยใหม่ เช่น งานศพ การแกะสลักไม้ เพื่อใช้ในงาน
ศพไม่มีคนทำแล้ว หรือการคลอดโดยคนในครอบครัว
เปลี่ยนเป็นการคลอดตามโรงพยาบาล หรือการประดิษฐ์
ลวดลายตามช่องประตู ช่องหน้าต่าง ช่องลม ตามบ้านก็
ไม่มีอีกแล้ว ชาวบ้านที่นับถือศาสนาอิสลามจะประกอบ
กิจกรรมตามหลักศาสนาอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ใน
หมู่บ้านได้จัดให้เด็ก ๆ ได้เรียนภาษาอาหรับจากผู้นำที่
มัสยิดในวันเสาร์หรือวันอาทิตย์ นอกเหนือจากการที่ให้
เด็กได้เข้าเรียนเหมือนเด็กอื่น ๆ

ประเพณีแต่งงานของชาวมุสลิมที่ตำบลเกาะไร่

หมู่บ้านเกาะไร่ตามประวัติเคยเป็นเกาะที่อยู่ในทะเลมาก่อน เคยมีเรือสำเภาลำใหญ่ล่มลงตรงบริเวณเกาะนั้น ต่อมาน้ำทะเลค่อย ๆ ลดหายไป จึงเกิดการทำให้ทำนาเกิดขึ้นในบริเวณนั้น จากนั้นมาก็เรียกกันว่าเกาะไร่ จนปัจจุบันนี้

ประเพณีแต่งงานของชาวมุสลิมที่ตำบลเกาะไร่ ต้องทำพิธีแต่งงานเฉพาะตอนกลางวันเพราะยังไม่มีไฟฟ้าใช้ แต่ถ้ามีงานใหญ่ก็จะมีเครื่องปั่นไฟจ้างราคาประมาณ ๑๐๐-๒๐๐ บาท พอถึงงานทางศาสนา ผู้นำทางศาสนาก็ได้เรียกคนในชุมชนรวมตัวกันเพื่อจัดงานต่าง ๆ อย่างราบรื่น ชาวมุสลิมในเกาะไร่ได้รับการส่งเสริมให้มีพิธีแต่งงาน เพราะถ้าผู้ใดไม่แต่งงานก็จะผิดประเพณีของชาวมุสลิม การอยู่ร่วมกันโดยไม่มีการแต่งงานถือว่าเป็นการฮารอม (บาป) และลูกที่เกิดโดยไม่แต่งงานกันถือว่าลูกคนนั้นไม่มีพ่อถึงจะมีพ่อก็ตาม ลูกที่เกิดมาจะไม่มียศในกองมรดกของพ่อ

นิกะห์เป็นพิธีแต่งงานของผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม เริ่มต้นเมื่อชายหญิงตกลงใจกัน ฝ่ายชายจะส่งผู้ใหญ่ไปสู่ขอเรียกว่า มาโซะมินตะ (หรือหมั้น) การสู่ขอนี้จะตกลงกันระหว่างผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายเกี่ยวกับเรื่องมะฮัร (สินสอดทองหมั้น) และตกลงเรื่องกำหนดวันแต่งงาน (นิกะห์) ขั้นตอนการแต่งงานของชาวมุสลิมนั้น จะต้องทำการขอดูอา หรือการสรรเสริญศาสนาท่านนบีมุฮัมมัด จากนั้นก็มีการแห่จากบ้านเจ้าบ่าวไปบ้านเจ้าสาว ในการแห่เจ้าบ่าวจะมีขันหมาก พอถึงเรือนชานก็จะขอพร ส่วนทางเจ้าสาวก็จะทำพิธีทางศาสนาโดยอิหม่ามหรือผู้นำศาสนาเป็นคนจัดงานแต่งงานและมีการส่งตัวเจ้าบ่าวไปยังห้องเจ้าสาว จากนั้นมีการขอพรฝากฝังเจ้าบ่าวเจ้าสาวกับพ่อแม่ของเจ้าบ่าวเจ้าสาว ส่วนเจ้าสาวจะแห่มาหาเจ้าบ่าวโดยการขอพรเหมือนกับเจ้าบ่าว และส่งตัวเจ้าสาวขึ้นห้องเจ้าบ่าว จากนั้นก็จะขอพรทั้งสองฝ่ายเหมือนกับที่เจ้าบ่าวได้ทำมาก่อนหน้านี้แล้ว และมีการเลี้ยงรับประทานอาหารในแบบอิสลาม

การแต่งงานมีบทบาทสำคัญต่อสังคมทั้งในระดับครอบครัวและระดับชุมชน โดยเฉพาะในระดับครอบครัว มีจุดมุ่งหมายคือต้องปฏิบัติตามทางหลักศาสนาของชาวมุสลิม ไม่ใช่การแต่งที่ทำตามหลักเท่านั้น ทุกกระบวนการที่ทำในพิธีแต่งงานเป็นหน้าที่ที่สอดคล้องกับบทบาททางสังคมของศาสนาอิสลาม เช่น เพศชายซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว และมีพลังกำลังมากกว่าผู้หญิง เป็นผู้ทำหน้าที่สอนลูกสอนเมียในทางศาสนา ส่วนผู้หญิงมีบทบาทในการเรียนรู้จากสามีของตน และนำไปปฏิบัติตามหลักศาสนา ถ้ามีทั้งลูกสาวลูกชายก็ต้องสอนลูกชายแม่ต้องสอนลูกสาว ถึงแม้จะเรียนรู้ในครอบครัวมาบ้างแล้ว ก็ควรเรียนทางศาสนาเพิ่มขึ้นอีกตามโรงเรียนที่สอนทางศาสนาและควรปฏิบัติตามหลักศาสนา

ในพิธีแต่งงานสมัยก่อนมีพิธีต่าง ๆ ร่วมด้วย เช่น การสุนัต (การขลิบอวัยวะเพศชาย) การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น การแต่งงานสมัยนี้ลดพิธีที่อยู่การแต่งงานออกไป และแยกออกเป็นส่วน ๆ ให้ง่ายกว่าสมัยก่อน เพราะแต่ก่อนมีแต่เรือเครื่อง เรือพาย ไม่มีถนนหนทาง มีแต่ท้องทุ่งนาไรต่าง ๆ แต่เดี๋ยวนี้มีการตัดถนนเส้นทางต่าง ๆ เพื่อให้สะดวกต่อการเดินทางเพื่อไปมาหาสู่กัน

ในอดีตจนถึงปัจจุบัน การแต่งงานของชาวมุสลิมมีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนเกาะไร่อย่างมาก ทั้งระดับครอบครัวและชุมชน ในระดับครอบครัวสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม การปฏิบัติตนตามศาสนามีความประพฤติดีอยู่ในกรอบ และเป็นแบบอย่างให้แก่ลูกหลานได้ (ที่มา : เรื่องย่อผลการวิจัย, ๒๕๕๓ : ๖๗-๖๘)

ประเพณีการทำขวัญนาค

คุณจำเนียร บุญไทย อายุ ๖๑ ปี อาศัยอยู่ที่ตำบลเทพราช ได้เล่าว่าได้สืบทอดการทำขวัญนาคมาพร้อม ๆ กับพี่ชาย อาเป็นคนทีสอนให้ทำขวัญนาคเป็นคนแรก จากนั้นก็ฝึกกับอาจารย์อีก ๕-๖ อาจารย์ เช่น อาจารย์ที่ทำเตียนได้ครอบครุมาตั้งแต่อายุ ๑๙ ปี และมาครอบครุอีกครั้งตอนอายุ ๓๐ กว่าปีที่วัดพิเรน เนื้อหาที่ร้องตอนทำขวัญนาค คือ กำเนิดของคน ตั้งแต่อยู่ในท้องแม่จนกระทั่งเติบโตใหญ่มาบวชเป็นนาค และเล่าถึงตำนานของ “นาค” ในทางพุทธศาสนา พร้อมทั้งอบรมนาคให้เป็นคนดี สอดแทรกลงในการเล่าเรื่อง วิธีการสอนใช้วิธีการแหล่ เวลาทำพิธีหมอลำขวัญแต่งกายด้วยชุดสีขาว เครื่องใช้ในการพิธีทำขวัญนาค ได้แก่ บายศรี แป้งจิม เทียนสำหรับเวียนเทียน รายได้ที่ได้รับตั้งแต่หลักร้อยถึงหลักพัน คุณจำเนียรทำขวัญนาคครั้งสุดท้าย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๔ หลังจากนั้นได้เลิกไป ผู้ที่สืบทอดต่อไปไม่มี ปัจจุบันคนจ้างทำขวัญนาคลดน้อยลง ชาวบ้านนิยมเปิดเตปแทนเพราะเสียค่าใช้จ่ายน้อย (บุญมา พงษ์โหมด, ๒๕๕๐ : ๖๙)

การละเล่นหมากรูกไทย

การเล่นนี้จะเล่นในเทศกาลวันสงกรานต์ คุณฉันทน์ เนียมดี อายุ ๗๐ ปี อาศัยอยู่ที่ตำบลเทพราช ได้ให้ข้อมูลว่าผู้นำชุมชนนี้ เช่น กำนันมานาโนช ผู้ใหญ่บ้านสำราญ และอดีตผู้ใหญ่บ้านสำราญ ได้ฟื้นฟูประเพณีและการละเล่นของไทย ๆ ขึ้น เช่น การแข่งว้าว การละเล่นแคะหึ่ง มอญซ่อนผ้า และหมากรูก เพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้เห็นความสำคัญและตระหนักในคุณค่าของไทย ๆ สืบทอดไว้

การเล่นหมากรุกมีทั้งคนในชุมชนและคนนอกชุมชนเข้ามาแข่งขัน ผู้ชนะได้รับถ้วยรางวัล กระดานหมากรุกและตัวหมากดั้งเดิมชาวบ้านจะทำกันเอง กระดานหมากรุกทำด้วยไม้กระดาน ตัวหมากใช้รากลำพู เหลาเป็นตัวหมาก ตัวขุน ฯลฯ และใช้ปูนกินกับหมากแต่มีสีแตกต่างกัน กำนันมาโนชได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่าการจัดแข่งขันหมากรุกไทย เพื่อให้คนมีฝีมือได้แสดงฝีมือ คนรุ่นใหม่ได้ตื่นตัวสนใจเรื่องนี้ คนที่มาทำบุญในวันสงกรานต์ได้ทำกิจกรรมร่วมกันหลังจากทำบุญ ซึ่งจะทำงานสนุกสนานเพิ่มขึ้น (บุญมา พงษ์โหมด, ๒๕๕๐ : ๖๙)

การละเล่นปีพาทย์มอญ

คุณประเสริฐ ทองรวยจริง อายุ ๗๖ ปี อาศัยอยู่ที่ตำบลหนองบัว ได้เล่าถึงปีพาทย์มอญว่าเป็นมรดกครอบครัวถ่ายทอดให้ และคุณประเสริฐ ได้ถ่ายทอดเรื่องนี้ให้กับลูก คือ คุณสมชาย ทองรวยจริง อายุ ๔๔ ปี ตั้งเป็นวงปีพาทย์คณะสมชายศิลป์ รับแสดงในงานศพ

เริ่มแรกวงปีพาทย์เกิดจากคนที่มีความรู้ด้านดนตรีไทยมารวมตัวกันเป็นวงปีพาทย์ไทย คุณเสถียร ม่วงศรี อายุ ๖๓ ปี นักดนตรีในวงได้เล่าเพิ่มเติมว่า คุณมอญ ดนตรีเจริญ ซึ่งเป็นคนมอญอยู่ที่จังหวัดปทุมธานี ได้ขายเครื่องดนตรีมอญให้หลวงประดิษฐ์ไพเราะ คุณเสถียรเดิมมีความรู้แต่ดนตรีไทยจึงหันมาเรียนรู้ดนตรีมอญ ซึ่งหลวงประดิษฐ์ไพเราะได้ให้การสนับสนุน วงปีพาทย์เดิมจึงรับการพัฒนาเป็นวงปีพาทย์มอญ เพลงที่ใช้ร้องมีทั้งเพลงมอญ เพลงไทย เพลงตับ เพลงเถา เครื่องดนตรีที่ใช้แสดงดั้งเดิมมีเพียง ปี่มอญ เปิงมาง ระนาดเอก ฉาบ ฉิ่ง ระนาดเหล็ก ฆ้องวงใหญ่ ฆ้องวงเล็ก ตะโพนมอญ ปี่ชวา กลองชุด โหม่ง จำนวนผู้เล่นทั้งหมด ๙ คน มีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ส่วนใหญ่เป็นเพื่อนและคนในครอบครัว ก่อนบรรเลงต้องทำพิธีไหว้ครู ของที่ใช้ทำพิธีไหว้ครู ได้แก่ ดอกไม้ ธูป เทียน และเงิน ๑๒ บาท นำสิ่งของไหว้ครูใส่พานปูด้วยผ้าขาว เพลงเริ่มต้นคือ เพลงประจำวัด (เพลงทำนองมอญ) แล้วจึงเล่นเพลงอื่น เพลงสุดท้ายที่จะบรรเลง คือ เพลงประจำบ้าน (เพลงลา)

คุณประเสริฐ และคณะ ได้กล่าวว่า นอกจากรายได้ที่เกิดจากการนำความรู้มาใช้ในการเลี้ยงครอบครัวแล้ว ยังได้ความสุข ความภาคภูมิใจและจะสืบทอดไม่ให้สูญหายไป (บุญมา พงษ์โหมด, ๒๕๕๐ : ๖๙ - ๗๐)

แหล่งเรียนรู้ อำเภอบ้านโพธิ์

จังหวัดฉะเชิงเทรา

Banpho Chachoengsao

๑. ศูนย์เรียนรู้ปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียงเทพราช

เริ่มก่อตั้ง ปี พ.ศ. ๒๕๔๘ โดย อาจารย์ขวัญชัย รักษาพันธ์ บนพื้นที่ ๔๐ ไร่ โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑. เพื่อให้เกษตรกรได้มีความรู้เรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ

๒. เพื่อให้เกษตรกรสามารถใช้ความรู้เกษตรเคมีเป็นเกษตรพอเพียง

๓. เพื่อเผยแพร่สมุนไพรไปใช้เอง โดยได้ทำหลักสูตรอบรม ๓ วัน ได้แก่ อบรมเรื่องข้าว อบรมความพอเพียง และอบรมเรื่องสมุนไพร

ซึ่งส่วนใหญ่ให้คำปรึกษา ลดต้นทุนการผลิตข้าว โดยคุณขวัญชัย รักษาพันธ์ มีแนวคิดในการทำนา ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้ (สัมภาษณ์คุณขวัญชัย รักษาพันธ์ : ๑๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๖)

การทำนาบก (ขวัญชัย โมเดล)

ข้าวสารที่ขายตามท้องตลาดทั่วไปที่เราใช้บริโภคในปัจจุบันมีราคาสูง อีกทั้งมีสิ่งเจือปนสารพิษเป็นจำนวนมาก เนื่องจากการใช้สารเคมีในการปลูกข้าว ส่งผลให้เราได้รับสารพิษสะสมในร่างกาย ดังนั้น การทำนาบก จึงเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่เหมาะสมกับชีวิตคนเมือง หรือผู้ที่ไม่มีพื้นที่ในการทำนา เพื่อให้ได้ข้าวปลอดสารพิษ สำหรับตนเองและครอบครัว

การทำนาบก คือ การปลูกข้าวนอกพื้นที่นา หรือพื้นที่จำกัดที่ไม่เหมาะสม ไม่สามารถปรับเป็นแปลงนาได้ ใช้พันธุ์ข้าวที่มีอายุเก็บเกี่ยวสั้น สามารถปลูกได้หลายรอบ เช่น พันธุ์ กข ๓๓ เป็นข้าวเบา อายุเก็บเกี่ยวเพียง ๙๐ วัน พื้นที่ปลูกตามจำนวนคนที่ในแต่ละครัวเรือน คำนวณจาก

๑ คน จะทำนาบกคนละกี่ตารางเมตร จึงจะพอกิน

โดยเฉลี่ยคนไทยกินข้าว ๑๔๔ กิโลกรัมต่อปี ข้าวสารกล้อง ๗๘ กิโลกรัม มาจากข้าวเปลือก ๑๐๐ กิโลกรัม ถ้าข้าวสารกล้อง ๑๔๔ กิโลกรัม ได้มาจากข้าวเปลือก $\frac{๑๔๔ \times ๑๐๐}{๗๘} = ๑๘๔$ กิโลกรัม

เพราะฉะนั้น ข้าวเปลือก ๑๘๔ กิโลกรัม พอกิน ๑ ปี

ข้าว กข ๓๓ อายุ ๙๐ วัน ตกกล้า ๑๗ วัน อยู่แปลงนาบก ๙๐ - ๑๗ = ๗๓ วัน ทำนา ๑ รอบ ใช้เวลา ๗๓ วัน ๕ รอบใช้เวลา ๗๓ x ๕ = ๓๖๕ วัน ๕ รอบ ได้ข้าวเปลือกรวม ๑๘๔ กิโลกรัม ทำนา ๑ รอบ = ๓๗ กิโลกรัม นา ๑ ไร่ เท่ากับ ๑,๖๐๐ ตารางกิโลเมตร ทำข้าว กข ๓๓ ได้ ๑,๐๐๐ กิโลกรัม ข้าวเปลือก ๑,๐๐๐ กิโลกรัม ใช้พื้นที่ $\frac{๑,๖๐๐ \times ๓๗}{๑,๐๐๐} = ๕๙.๒$ ตารางเมตร

เพราะฉะนั้น ๑ คน ทำนาบก ๕๙ ตารางเมตร จะกว้างเท่าไรก็ได้ จะได้ข้าวเปลือก ๑๘๔ กิโลกรัม สีข้าวกล้องได้ ๑๔๔ กิโลกรัม พอกินได้ ๑ ปี

สรุป ทำนาบกใช้พื้นที่คนละ ๖๐ ตารางเมตร จึงได้ข้าวพอกินตลอดปี โดยใช้พันธุ์ข้าว กข ๓๓ ปลูกจำนวน ๕ ครั้ง/ปี โดยตกกล้าอายุ ๑๗ วัน แล้วจึงนำไปดำในแปลง รอเวลา ๗๓ วัน จึงจะเก็บเกี่ยวได้ ต้องใช้พันธุ์ข้าว กข ๓๓ จากการทำนารุ่นก่อน เพราะข้าวที่เก็บเกี่ยวใหม่จะเพาะไม่ออก ต้องใช้ระยะพักตัวประมาณ ๒๐ วัน จึงต้องเก็บพันธุ์ข้าวในฤดูก่อนไว้ทำพันธุ์ในการปลูกครั้งต่อไป

กระบวนการทำนาบก

๑. เพาะกล้า แซ่เมล็ดพันธุ์ข้าวที่คัดแล้วในน้ำ ๑ คืบ แล้วนำมาห่อไว้ในผ้า ให้ข้างนอกอีก ประมาณ ๒ - ๓ วัน จากนั้นหว่านข้าวในกระถางเตรียมไว้เป็นต้นกล้า

๒. เตรียมแปลงขนาด ๕ x ๖ เมตร โดยการขุดหรือวางกระสอบบรรจุแกลบ ลักษณะเป็นขอบบ่อ ทำคูล้อมรอบแปลงนาบก

๓. นำพลาสติกอย่างหนาปูรองพื้นเพื่อกักน้ำไว้

๔. ใส่ดินลงในแปลงให้ดินหนาจากพื้นประมาณ ๒ เซนติเมตร กลี่ยดินให้มีความระดับเท่ากัน ใส่ปุ๋ยให้สูงพอท่วมผิวดินหรือประมาณ ๒ เซนติเมตร วัด pH น้ำที่อยู่ในแปลง หากมีค่าต่ำกว่า ๗ โรยขี้เถ้าไม้เพื่อลดความเป็นกรดของดินและน้ำ และรักษาสภาพดิน ในแปลงจะมีค่าประมาณ ๘

๕. นำต้นกล้าอายุ ๑๗ วัน มาปักดำในแปลงนาบก ต้นกล้า ๓ ต้น ระยะปักดำแต่ละต้นห่างกันประมาณ ๒๐ เซนติเมตร

๖. เมื่อข้าวรุ่นแรกอายุได้ ๕๖ วัน ให้เพาะกล้าชุดที่ ๒ เตรียมไว้ เมื่อข้าวชุดแรกอายุครบกำหนดเก็บเกี่ยว เราสามารถดำข้าวชุดที่ ๒ ได้อย่างต่อเนื่อง

การดูแลรักษา

- รักษาระดับน้ำให้พอท่วมผิวดินไม่ต้องใช้น้ำมาก
- ตรวจวัดและปรับระดับค่า pH สูงกว่า ๗ อยู่เสมอ หากพบว่าค่า PH ต่ำกว่า ๗ หรือเป็นน้ำเปรี้ยว ใช้น้ำละลายขี้เถ้าใส่ลงในแปลงข้าว อีกทั้งเป็นการเพิ่มแคลเซียมให้กับต้นข้าว การรักษาสภาพน้ำให้มีค่า pH เหมาะสม ทำให้ต้นข้าวดูดซึมธาตุอาหารได้ดี และช่วยประหยัดปุ๋ย

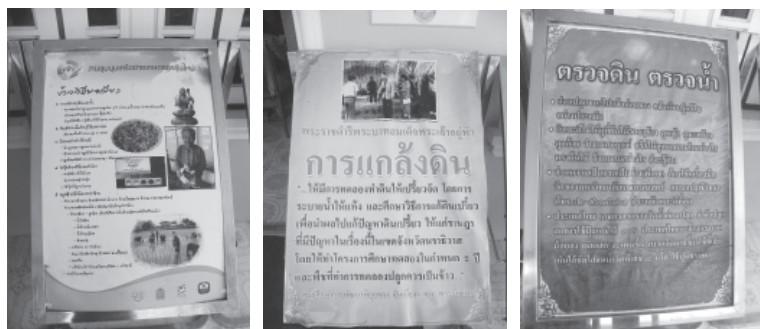
- ใช้ปุ๋ยหมักมาใส่ในขั้นตอนการเตรียมดิน เพื่อเพิ่มธาตุอาหารในดิน

- ฉีดพ่นน้ำหมักชีวภาพหรือน้ำหมักฟาง เพื่อเพิ่มธาตุอาหารก่อนดำนา
- ใส่แหนแดงลงไปแปลงนาปลูก เมื่อปักดำข้าวได้ประมาณ ๕๐ วัน เพื่อให้แหนแดงช่วยตรึงไนโตรเจน เพิ่มธาตุอาหารให้ต้นข้าวอีกทางหนึ่ง
- เมื่อไม่ใช่ปุ๋ยเคมี ข้าวจะมีความแข็งแรงต้านทานโรคและแมลง ไม่มีความจำเป็นต้องใช้สารเคมีกำจัดแมลง เราจะได้ข้าวปลอดสารเคมี
- นาเทคนิค ๓ เหลือง มาประยุกต์ใช้กับการทำนาปลูก
- หลักเกี่ยวเกี่ยว คัดเมล็ดสมบูรณ์ไว้เป็นข้าวพันธุ์ และเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ ทุก ๆ ๓ ถั่วปลูก เพื่อป้องกันการกลายพันธุ์
- หากจะทำข้าวนาปลูกแบบครบวงจร และได้คุณค่าของข้าวสูงสุด ควรสีข้าวเองด้วยเครื่องสีข้าวมือถือ (เครื่องสีข้าวขนาดเล็ก สีเป็นข้าวกล้อง ได้ประสิทธิภาพสูง) บริโภคเป็นข้าวกล้อง

ประโยชน์และข้อดีของการทำนาปลูก

๑. ได้ข้าวที่ไม่มีสารเคมีเจือปน เนื่องจากไม่ใช้สารเคมีในการเพาะปลูก เป็นข้าวปลอดสารพิษ ปลอดภัยแก่ผู้บริโภค
๒. พึ่งตนเองด้านอาหาร สร้างแหล่งอาหารภายในครอบครัว
๓. ลดข้อจำกัดในครอบครัวที่ไม่มีพื้นที่ทำนาขนาดใหญ่ เพราะใช้พื้นที่เพียงน้อยนิดก็สามารถปลูกข้าวบริโภคเองได้ อีกทั้งยังปรับขนาดกว้างยาวตามลักษณะพื้นที่ที่มี อาทิ พื้นที่นาปลูกที่ต้องการสำหรับหนึ่งคน คือ ๖๐ ตารางเมตร สามารถใช้พื้นที่ขนาด ๖ x ๑๐ เมตร ๘ x ๗.๕ เมตร ๒ x ๓๐ เมตร หรือ ๔ x ๑๕ เมตร ก็ได้

๒. แหล่งเรียนรู้ชุมชน ศูนย์วิสาหกิจชุมชนบอนสี

เลขที่ ๒๗/๑ หมู่ที่ ๑ ตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา รหัสไปรษณีย์ ๒๔๑๔๐ โทรศัพท์ ๐๘๖-๑๓๘-๔๔๖๑

ประวัติความเป็นมา

วิสาหกิจชุมชน หมู่บ้านเทพราชบอนสี เฉลิมพระเกียรติ ครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี เกษตรกรในหมู่ที่ ๑ ตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้งและเลี้ยงไก่ ประสบปัญหาเรื่องราคากุ้งตกต่ำ และไก่เป็นโรคใช้หวัดนกระบาด แรงงานประกอบอาชีพหายากขึ้น กอปรกับในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ รัฐบาลมีโครงการหมู่บ้าน SML โดยทางอำเภอได้แจ้งกับทางผู้ใหญ่บ้าน (คุณทวีศักดิ์ น้อยเจริญ) ให้ประชุมปรึกษากับสมาชิกในหมู่บ้านจัดทำโครงการส่งเสริมอาชีพ

ในที่ประชุม คุณมนตรี เทียนขาว กรรมการสมาคมบอนสีแห่งประเทศไทย ได้นำเสนอโครงการหมู่บ้านบอนสีเพื่อเป็นกิจกรรมส่งเสริมอาชีพให้แก่เกษตรกรในหมู่บ้าน ซึ่งคุณมนตรีได้ดูงานที่หมู่บ้านบอนสีเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในวโรกาสพระราชพิธีมหามงคล เฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๗ อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดนนทบุรี

คุณมนตรี จึงได้นำเสนอโครงการหมู่บ้านบอนสี พร้อมทั้งชี้แจงแนวคิด ให้คำแนะนำ คำปรึกษาแก่สมาชิก ๓๓ คน โดยการชี้แจง ผู้เขียนเน้นเรื่องคนเป็นอันดับแรก คนในหมู่บ้านที่จะร่วมดำเนินการจะต้องมีการรวมกลุ่มกัน เพื่อร่วมกันคิด ร่วมกันรับฟังข้อมูล ร่วมกันปฏิบัติ อีกทั้งต้องมีความซื่อสัตย์ และความเสียสละ เพื่อส่วนรวมในการทำกิจกรรมร่วมกัน อันดับที่สอง การจัดสร้างโรงเรือน ทำกิจกรรมแบบพอเพียง และวิธีการปลูกเลี้ยงบอนสีเป็นอันดับสุดท้าย นอกจากนั้น

ยังให้คำปรึกษาแนวคิดการจัดทำเป็นโรงเรือนบอนสี เป็นโรงเรือนที่รวบรวมสายพันธุ์บอนสีที่พร้อมจะขาย และปรับปรุงทัศนียภาพให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งจะนำรายได้เข้าสู่ชุมชนได้

องค์ความรู้

หมู่บ้านเทพราชบอนสี มีกิจกรรมในการผลิตบอนสีเพื่อการค้า การปลูกเลี้ยง และประชาสัมพันธ์ ส่วนใหญ่จะผลิตเป็นไม้กระถาง ต้นบอนสีขนาดกระถาง ๔ นิ้ว ราคา ๓๕ บาท และต้นบอนสีขนาดกระถาง ๘ นิ้ว ราคา ๖๐-๘๐ บาท นอกจากนั้น โรงเรือนบอนสี หมู่บ้านเทพราชบอนสี ยังเป็นศูนย์การเรียนรู้บอนสี ให้แก่นักเรียน นักศึกษา เกษตรกรผู้สนใจจากการดำเนินงานของหมู่บ้านเทพราชบอนสี เป็นการเพิ่มวิถีชีวิตของคนเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงไก่ ซึ่งมีรายได้มาก มาปลูกเลี้ยงบอนสีเพื่อเป็นรายได้เสริม แต่ผลลัพธ์ที่ได้ของคนในหมู่บ้านที่เป็นคนสูงวัย จะมีความสุขกาย สุขใจ ที่ได้ชมความงามของบอนสีในโรงเรือน แล้วยังผลิตขายพันธุ์เป็นไม้กระถาง จำหน่ายเป็นรายได้เสริม ซึ่งประมาณว่า เกษตรกรในหมู่บ้านมีรายได้เสริมไม่ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท ต่อเดือน

การนำสิ่งแวดล้อมมาใช้ประโยชน์

มีโรงเรียนบอนสีตั้งอยู่ในพื้นที่ ๑๐๐ ตารางวา ที่ปรับภูมิทัศน์เพื่อแสดงสายพันธุ์บอนสี ที่ได้รับการพัฒนาปรับปรุงสายพันธุ์ส่วนใหญ่จากสมาชิกของสมาคมบอนสีแห่งประเทศไทย และผู้ปลูกเลี้ยงทั่วไป โดยโรงเรียนมีสถานที่ตั้งเลขที่ ๑๔/๑ หมู่ที่ ๑ ตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒๔๑๔๐ โทร. (๐๘๖) ๑๓๘-๔๔๖๑, (๐๘๑) ๗๖๑-๖๐๖๐ โดยหมู่บ้านอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ไม่เกิน ๒๐ กิโลเมตร เช่น ตลาดเก่าคลองสวน ๑๐๐ ปี ตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา วัดหลวงพ่อโสธร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา แหล่งท่องเที่ยวชมปลาโลมา อำเภอบางปะกง

การบริหารจัดการ

การบริหารงานของหมู่บ้านเทพราชบอนสีฯ มีคณะกรรมการดำเนินงานจำนวน ๑๕ คน ประกอบด้วย ตำแหน่งหลักๆ ๕ ตำแหน่ง ได้แก่

คุณสายหยุด น้อยเจริญ	ประธาน
คุณวีระพันธ์ หัตถโชติ	รองประธาน
คุณวิเชียร พวงภู่	เลขานุการ
คุณมนตรี เทียนขาว	ประชาสัมพันธ์
และกรรมการอีก ๑๐ ตำแหน่ง	

ดำเนินการตามแนวพระราชดำริส “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”

อันดับแรก คนในหมู่บ้านที่จะร่วมดำเนินการจะต้องมีการรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมกันคิด ร่วมกันรับฟังข้อมูล ร่วมกันปฏิบัติ อีกทั้งต้องมีความซื่อสัตย์และความเสียสละเพื่อส่วนรวม ในการทำกิจกรรมร่วมกัน อันดับที่สอง การจัดสร้างโรงเรียน ทำกิจกรรมแบบพอเพียง และวิธีการปลูกเลี้ยงบอนสีเป็นอันดับสุดท้าย นอกจากนั้น ยังให้คำปรึกษาแนวคิดการจัดทำเป็นโรงเรียนบอนสีเป็นโรงเรียนที่รวบรวมสายพันธุ์บอนสีที่พร้อมจะขาย และปรับภูมิทัศน์เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งจะนำรายได้เข้าสู่ชุมชนได้

การสร้างอาชีพ

ราชินีแห่งไม้ใบ เป็นสมญานามที่ผู้คนทั่วโลกได้มอบให้กับพันธุ์ไม้ที่คนไทยเราเรียกขานกันว่า บอนสี มนต์เสน่ห์แห่งความงามที่ไม่เสื่อมคลายของสีเส้นและรูปทรงของใบบอน ได้ทำให้ไม้ประดับชนิดนี้ได้รับความนิยมจากผู้คนมาโดยตลอด ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ บอนสีในวันนี้ไม่เพียงไม้ประดับแสนสวยของผู้นิยมเท่านั้น แต่ยังเป็นพรรณพืชที่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้มีพระราชเสาวนีย์เมื่อครั้งเสด็จฯ แปรพระราชฐานไปยังพระตำหนักทักษิณราชินีนาถ จังหวัดนราธิวาส เพื่อทรงงานและเสด็จฯ ทรงเยี่ยมพสกนิกรในพื้นที่ภาคใต้ ช่วงปี ๒๕๔๒ ให้จังหวัดนราธิวาส ซึ่งมีบอนสีเกิดขึ้นตามธรรมชาติอย่างมากมาให้เป็นแหล่งอนุรักษ์ และปลูกบอนสีเพื่อการค้า เพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ จากพระราชเสาวนีย์ขององค์ผู้เป็นแม่แห่งแผ่นดิน กรมส่งเสริมการเกษตร ในฐานะเป็นหน่วยงานที่กำกับดูแลเกี่ยวกับเรื่องของการส่งเสริม จึงได้ดำเนินการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อปลูกบอนสีจำหน่าย นับตั้งแต่นั้นมาจนถึงวันนี้ การส่งเสริมการปลูกบอนสีได้เป็นอีกแผนงานหนึ่งที่หน่วยงานในสังกัดกรมส่งเสริมการเกษตร คือศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดฉะเชิงเทรา (พืชสวน) ได้นำมาขยายผลและดำเนินการส่งเสริมให้ประชาชนในหมู่บ้านบวรราชบอนสีศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน

อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และพื้นที่ใกล้เคียงได้เกิดอาชีพการปลูกบอนสีจำหน่ายทางศูนย์ได้จัดทำศูนย์สาธิตการปลูกบอนสีขึ้นในพื้นที่เขาหินซ้อน โดยรวบรวมสายพันธุ์บอนสีที่มีอยู่ในเมืองไทย ทั้งที่เป็นพันธุ์ไทยกว่า ๑๐ ชนิด และพันธุ์ลูกผสมกว่า ๗๐ ชนิด มาปลูกเลี้ยงไว้เพื่อเป็นตัวอย่างและเป็นแหล่งศึกษาดูงานเกี่ยวกับเทคนิคการปลูกการดูแลให้กับประชาชนที่สนใจ และที่กำลังดำเนินการอยู่คือ การจัดพื้นที่สาธิตการปลูกบอนสีเพื่อเก็บหัวในแปลง ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการปรับพื้นที่

“บอนสี ถือเป็นพืชเด่นอีกชนิดหนึ่งของทางศูนย์ นอกเหนือจากเกษตรอินทรีย์ และการรวบรวมพันธุ์มะม่วงในประเทศไทย สำหรับการปลูกบอนสีได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ในปีงบประมาณ ๒๕๔๗” นายคณิง กลับกลาย ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดฉะเชิงเทรา (พืชสวน) กล่าวในระหว่างการนำเยี่ยมชมการปลูกบอนสีภายในศูนย์สาธิตที่จัดสร้างขึ้น “แต่ละปีนั้นเราต้องผลิตบอนสีเพื่อส่งให้กับทางกรมส่งเสริมการเกษตรไปใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ประมาณ ๒๐,๐๐๐ กระถาง รวมทั้งการปลูกเพื่อสาธิตและจำหน่ายให้กับเกษตรกรที่สนใจเกี่ยวกับการปลูกเลี้ยงบอนสีด้วย ซึ่งผู้สนใจสามารถที่จะเดินทางมาเยี่ยมชมการปลูกได้ตลอดทั้งปี” ทั้งนี้ ทางศูนย์ได้มีโครงการจัดอบรมเกี่ยวกับการปลูกเลี้ยงบอนสีให้กับประชาชนที่สนใจมาอย่างต่อเนื่อง จนปัจจุบันได้มีกลุ่มเกษตรกรในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา รวมกันจัดตั้งเป็นกลุ่มผู้ปลูกบอนสีเพื่อผลิตหัวบอนจำหน่ายส่งไปยังตลาดต่างประเทศแล้ว “หากสนใจขอเพียงให้ติดต่อมาหาเรา หากอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดฉะเชิงเทรา แต่หากเป็นพื้นที่ในเขตจังหวัดอื่นขอให้ประสานกับเจ้าหน้าที่เกษตรตำบลหรืออำเภอก่อนให้ติดต่อประสานมายังทางศูนย์ โดยรวมกันมาเป็นกลุ่มตั้งแต่ ๕ คน ขึ้นไป เราจะจัดอบรมให้ความรู้จนสามารถนำไปปลูกเป็นอาชีพได้” ทั้งนี้ ในการอบรมเกี่ยวกับเรื่องของบอนสีนั้น นอกเหนือจากการรู้จักสายพันธุ์บอนสีแล้ว ยังเน้นที่การขายพันธุ์เป็นหลัก โดยใช้ระยะเวลาในการอบรมประมาณ ๑ วัน “วันนี้บอนสีถือเป็นไม้ประดับที่สามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรได้ โดยเฉพาะการปลูกเพื่อเก็บหัวบอนสีส่งจำหน่ายตลาดต่างประเทศ ซึ่งขณะนี้เกษตรกรหลายรายหลายกลุ่มได้ดำเนินการปลูกเพื่อจำหน่าย โดยปริมาณการส่งตั้งแต่ ๒๐,๐๐๐ หัว ขึ้นไป”

บอนสีนั้น ถือเป็นไม้ประดับที่ให้ความสวยงามอย่างมาก ทางศูนย์จึงเน้นในการปลูกสาธิตเพื่อให้ผู้สนใจได้รู้จักทั้งสายพันธุ์และการนำไปใช้ประโยชน์ โดยเฉพาะ

การปลูกตัดใบจำหน่าย บอนสีหลายสายพันธุ์มีข้อเด่นในเรื่องความคงทนของใบ “อย่างพันธุ์ยุทธหัตถีใบมีความสวยงาม อายุการใช้งานสามารถอยู่ได้นานถึง ๒ อาทิตย์” คุณจิราภรณ์ กาญจนเกตุ นักวิชาการเกษตร ผู้รับผิดชอบดูแลแปลงปลูกบอนสีได้กล่าวให้ฟังและกล่าวอีกว่า “ที่เราผลิตอยู่ทุกวันนี้ หากเปิดจำหน่ายกันจริง ๆ ก็ไม่พอขาย เพราะเกษตรกรที่มาเยี่ยมชมงานนั้น เมื่อมาเห็นแล้วจะสนใจและต้องการซื้อสายพันธุ์กลับไปปลูกกันมากทีเดียว” คุณจิราภรณ์กล่าว แต่สิ่งที่สำคัญในการปลูกเลี้ยงบอนสีนั้นคือ ความชื้น โดยทางศูนย์แนะนำว่า ควรตั้งกระถางปลูกบอนสีไว้ในภาชนะที่เก็บน้ำได้ อย่างถาดรองหรือกระถางพลาสติก โดยใส่น้ำระดับ ๑ ใน ๓ ของกระถางปลูก ซึ่งจะเป็นวิธีที่ทำให้บอนสีมีความสวยงามและไม่ทิ้งใบ สำหรับศูนย์สาธิตการปลูกบอนสี จะเปิดให้ผู้สนใจได้เข้าเยี่ยมชมได้ตลอดเวลา โดยคุณจิราภรณ์จะคอยอธิบายและให้คำแนะนำแก่ผู้สนใจทุกเรื่องราวเกี่ยวกับบอนสี พร้อมทั้งยังสามารถเลือกซื้อบอนสีสายพันธุ์ต่าง ๆ ได้ในราคาที่ย่อมเยา โดยมีตั้งแต่กระถางขนาด ๔ นิ้ว ขึ้นไป เพื่อนำไปปลูกเลี้ยงประดับโต๊ะทำงานหรือจัดเป็นสวนหย่อมเล็ก ๆ บริเวณมุมบ้าน

เทคนิคการปลูกบอนสีเพื่อส่งออก

ข้อแนะนำเกี่ยวกับการผลิตหัวบอนสีเพื่อการส่งออกว่า หัวบอนสีเพื่อการส่งออกควรมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางหัวตั้งแต่ ๒ เซนติเมตร ขึ้นไป จึงจำเป็นที่จะต้องปลูกต้นบอนสีลงดินนาน ๗ เดือน เพื่อจะได้หัวที่มีขนาดใหญ่ โดยแบ่งขั้นตอนออกเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

๑. สำหรับการเตรียมพื้นที่ปลูก ควรเตรียมในช่วงเดือนเมษายน ดินที่ปลูกควรเป็นดินร่วนปนทรายมีการระบายน้ำดี และดินควรมีค่าความเป็นกรด-ด่าง ประมาณ ๖.๕ - ๗.๐ ในการเตรียมพื้นที่นั้น ควรเก็บซากพืชในแปลงแล้วเผาทิ้ง จากนั้นไถดินและตากดินไว้นานประมาณ ๓๐ วัน จึงไถและคราดเก็บวัชพืชออกจากแปลง จากนั้นใช้ยูเรียผสมปูนขาว ในอัตราส่วน ๑ ต่อ ๑๐ หรือประมาณ ๘๘๐ กิโลกรัมต่อไร่ หว่านใส่ดินก่อนไถครั้งที่ ๒ แล้วจึงไถพรวน ยกแปลงสูง ๓๐ เซนติเมตร กว้าง ๑.๒ เมตร เว้นช่องทางเดินประมาณ ๐.๕ เมตร ย่อยหน้าดินพร้อมผสมใบไม้หรือแกลบดิบเก่า

๒. การกำหนดระยะปลูก ประมาณ ๓๐ x ๓๐ เซนติเมตร จำนวนต้นพันธุ์ ประมาณ ๑๐,๐๐๐ ต้น ต่อไร่ ส่วนการปลูกลงแปลงในช่วงต้นเดือนพฤษภาคม กรณีที่หัวบอนสีมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางตั้งแต่ ๑ นิ้ว ขึ้นไป สามารถนำหัวมาผ่าเป็น ๔-๖ ชิ้น ล้างน้ำแล้วแช่น้ำยาฆ่าเชื้อรา ลงปลูกในแปลงได้เลย แต่กรณีที่หัวบอนสีมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางน้อยกว่า ๒ เซนติเมตร ให้นำหัวบอนสีมาผ่าแล้วปลูกเลี้ยงให้โตต้นพันธุ์ จนมีอายุประมาณ ๔๕ วัน จึงนำต้นกล้ามาลงปลูก สำหรับหลุมปลูกควรรองก้นหลุมด้วยปุ๋ยมูลสัตว์ กดดินให้แน่นบริเวณโคนต้น ใช้ฟางแห้งคลุมหน้าดิน และในระยะปลูกใหม่ ควรให้น้ำเช้า-เย็น จนบอนสีเจริญเติบโตได้ดี

๓. หลังจากปลูกแล้วประมาณ ๑ เดือน หรือประมาณเดือนมิถุนายน ให้ใส่ปุ๋ยเคมีอีกครั้ง โดยใช้ปุ๋ยสูตร ๑๕-๑๕-๑๕ อัตรา ๕๐ กิโลกรัม ต่อไร่ ใส่รอบโคนต้น อย่าให้ถูกต้น เพราะจะทำให้ต้นไหม้ หลังจากนั้น ในเดือนถัดไปให้ใส่ปุ๋ยสูตร ๑๓-๒๑-๒๑ อัตรา ๕๐ กิโลกรัม ต่อไร่ เดือนละ ๑ ครั้ง จำนวน ๓ ครั้ง คือในเดือนกรกฎาคม สิงหาคม และกันยายน และเมื่อถึงเดือนตุลาคมไม่ต้อง

ใส่ปุ๋ยอีก เนื่องจากต้นบอนสีจะเริ่มพักตัว ทั้งนี้ ในช่วงเดือนตุลาคม ซึ่งเริ่มเข้าสู่ฤดูหนาว ต้นบอนสีจะเริ่มพักตัว โดยจะค่อยๆ ทิ้งใบ ใบจะเหลือง จนไม่มีใบเหลือ ช่วงที่ต้นบอนสีเข้าสู่การพักตัว ควรงดการให้น้ำและขุดหัวมาล้างทำความสะอาด ชุบด้วยสารเคมีป้องกันเชื้อรา ผึ่งทิ้งไว้ให้แห้ง แล้วจึงเก็บใส่ภาชนะ เช่น ถัง ถังกลอง หรือตะกร้าที่มีการระบายอากาศหรือถ้ามีห้องเย็นควรเก็บไว้ที่อุณหภูมิประมาณ ๑๕ องศาเซลเซียส เพื่อรอการจำหน่ายต่อไป ส่วนเรื่องการจำหน่ายบอนสีนั้น ปัจจุบันการผลิตหัวบอนสีส่วนใหญ่จะส่งออกต่างประเทศ ต้นบอนสีที่งอกจากหัวบอนสีจะทำให้ต้นแข็งแรงสามารถปลูกเป็นไม้ประดับกระถางและง่ายต่อการดูแลรักษา

เป็นแหล่งศึกษาดูงาน

นอกจากนั้น โรงเรียนบอนสีหมู่บ้านเทพราชบอนสีฯ ยังเป็นศูนย์การเรียนรู้บอนสีให้แก่ นักเรียน นักศึกษา เกษตรกรผู้สนใจ โดยปี พ.ศ. ๒๕๕๐ อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร คุณทรงศักดิ์ วงศ์ภูมิวัฒน์ ได้มอบหมายให้เป็นที่ปรึกษาอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร คุณวรินทร์ บุชบรรณ ร่วมกับเกษตรจังหวัดฉะเชิงเทรา คุณอภิชาติ กาญจนโอภาส ให้หมู่บ้านเทพราชบอนสีฯ เป็นศูนย์การเรียนรู้บอนสี ให้แก่นักเรียนจำนวน ๖๐ คน ของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนายาว และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอีสาน ตำบลสนามชัยเขต อำเภอสนาชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีคุณสายหยุด น้อยเจริญ ประธานวิสาหกิจชุมชนหมู่บ้านฯ เป็นวิทยากรบรรยาย ตลอดจนร่วมสนับสนุนต้นบอนสี ต้นบอนสีเพิ่มเติมให้กับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนายาว และโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านนาอีสานเพิ่มรายได้ / มีพอใช้ / ส่งเสริมเกื้อกูลญาติมิตร

จากการดำเนินงานของหมู่บ้านเทพราชบอนสีฯ เป็นการเพิ่มวิถีชีวิตของคนเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงไก่ ซึ่งมีรายได้มาก มาปลูกเลี้ยงบอนสีเพื่อเป็นรายได้เสริม แต่ผลลัพธ์ที่ได้ของคนในหมู่บ้านที่เป็นคนสูงวัย จะมีความสุขกาย สุขใจ ที่ได้ชมความงามของใบบอนสีในโรงเรียน และยังผลิตขยายพันธุ์เป็นไม้กระถาง จำหน่ายเป็นรายได้เสริม ซึ่งประมาณว่าเกษตรกรในหมู่บ้านมีรายได้เสริมไม่ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท ต่อเดือน (สืบค้นวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๕๖ จาก www.CCS.nfe.go.th/bang-preaw)

๓. พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดเทพราช

ภาพเครื่องสังเค็ด
ของ ร.๕

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดเทพราชเกิดขึ้นจากดำริของท่านพระครูสุเทพสันติคุณ (ประเทือง สนตจิตโต) ที่เล็งเห็นถึงคุณค่า และความงดงามในอดีตของชาวเทพราช ซึ่งประกอบไปด้วย ประเพณี วัฒนธรรม รวมถึงภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่ถูกถ่ายทอดผ่านประติมากรรม และศิลปวัตถุต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะนำมารวบรวมเก็บรักษาไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาต่อไป โดยในเบื้องต้นหลวงพ่อบริการได้ริเริ่มที่จะสร้างเป็นเพียงโรงเก็บเรือ แต่ยังมีทุนได้ลงมือหลวงพ่อบริการเกิดอาพาธและมรณภาพลงใน พ.ศ. ๒๕๔๖

เจ้าอาวาสรูปต่อมาคือ พระครูสุเทพประภาธร (พงศ์ศักดิ์ อาภากรโร) ได้สืบทอดเจตนารมณ์ในการสร้างพิพิธภัณฑ์ต่อจากหลวงพ่อบริการ โดยเริ่มลงมือสร้างใน พ.ศ. ๒๕๕๐ จนมาแล้วเสร็จใน พ.ศ. ๒๕๕๖ ใช้งบในการก่อสร้างประมาณ ๑๑ ล้านบาท โดยได้รับปัจจัยในการก่อสร้างจากงานบุญทอดกฐิน ผ้าป่า งานประจำปี และจากผู้มีจิตศรัทธา ทั้งในตำบลเทพราช และถิ่นอื่น ซึ่งทางวัดได้ทำพิธีเปิดพิพิธภัณฑ์ เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๖

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดเทพราชสร้างและออกแบบโดยคณะช่างไม้จากจังหวัดอ่างทอง ซึ่งมีลักษณะเป็นเรือนไทยหมู่เก่าได้ถุนสูง (ประกอบด้วยหลังคาทรงจั่ว ๔ หลัง) ความน่าสนใจของเรือนดังกล่าวนี้เกี่ยวกับการจัดวางตำแหน่งของเรือนอย่างสมดุล ดูสงบนิ่งตามแบบอย่างเรือนไทยโบราณ ซึ่งประกอบด้วยเรือนกลาง เรือนขวาง หอกลาง และหอนั่ง นอกจากนี้พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดเทพราชได้ใช้เทคนิคการประกอบเรือนแบบโบราณที่เน้นการประกอบไม้ด้วยการใช้ลิ้มและเดือยแทนการใช้ตะปู

บนพิพิธภัณฑ์ประกอบด้วยเรือนใหญ่ ๓ หลัง ซึ่งจัดแสดงศิลปวัตถุที่จำแนกเป็นหมวดหมู่ ดังนี้

- **เรือนด้านทิศเหนือ** (เรือนรับโชค) จัดแสดงศิลปวัตถุที่เกี่ยวข้องในพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย พระพุทธรูปจำลอง พระพุทธรูปหยกจากวัดธรรมมงคล พระพุทธรูปโบราณสมัยต่างๆ เครื่องสังเค็ดที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๒ และหิ้งตั้งพระขาสีงห์ประดับจิตรกรรมไทยสมัยรัชกาลที่ ๓ รวมถึงเครื่องดนตรีไทยจากคณะดนตรีไทยที่มีอายุเก่าแก่กว่า ๑๐๐ ปี ในตำบลเทพราช

- **เรือนด้านทิศตะวันออก** (เรือนเงินเรือนทอง) จัดแสดงศิลปวัตถุที่มีค่า ซึ่งเป็นของใช้ของพระเถระผู้ใหญ่วัดเทพราชในสมัยก่อน ๆ ประกอบด้วยเครื่องเคลือบ เครื่องลายคราม นาฬิกาโบราณ รวมถึงตะเกียงโบราณรูปแบบต่าง ๆ

- **เรือนด้านทิศตะวันตก** (เรือนทรัพย์) จัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ของผู้คนในอดีต จำพวกสิ่งของเครื่องใช้ภายในครัว หม้อ ไห รูปแบบต่าง ๆ และอุปกรณ์ช่างไม้โบราณ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามนอกเหนือจากห้องจัดแสดงศิลปวัตถุทั้ง ๓ ห้อง ทางวัดได้นำเครื่องมือการเกษตรในอดีตที่ได้รับบริจาคจากชาวบ้านในท้องถิ่นมาจัดแสดงในส่วน

ได้ทุนเรือนไทย และภูมิทัศน์รอบเรือนไทย เช่น เรือรูปแบบต่าง ๆ เกวียน กังหันวิดน้ำ และสีผึ้ง เป็นต้น

ดังนั้นจะเห็นว่าพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดเทพราชประกอบไปด้วยบทบาทที่สำคัญต่อสังคมหลายประการด้วยกัน เช่น เป็นแหล่งข้อมูลทางความรู้ที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาของผู้คนในอดีตสู่ปัจจุบัน รวมถึงเป็นแหล่งเก็บรวบรวมศิลปวัตถุ และประติมากรรมของบรรพบุรุษในอดีตที่นับวันเริ่มสูญหายไปตามกาลเวลา นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่นอกเหนือจากชมศิลปวัตถุ ยังสามารถเที่ยวชมบรรยากาศอันสวยงามของเรือนไทยโบราณซึ่งนับวันเริ่มหาชมได้ยาก

ผู้สนใจสามารถเข้าชมได้ในวันเสาร์-วันอาทิตย์ ในเวลาราชการ ส่วนวันจันทร์-วันศุกร์ สามารถติดต่อเข้าชมเป็นหมู่คณะได้ โดยติดต่อเจ้าอาวาสวัดเทพราช

พระครูสุเทพประภาร
(พงศ์ศักดิ์ อภาธรโร)

เจ้าอาวาสวัดเทพราชรูปปัจจุบัน
ผู้สืบทอดเจตนารมณ์การสร้าง
พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดเทพราช

ภาพต้นแบบพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดเทพราช ขณะกำลังก่อสร้าง
ตกแต่งโดยคอมพิวเตอร์ให้เสร็จสมบูรณ์โดย
นายจักรกฤษณ์ ไชยพิเดช

บรรยากาศงานเปิดพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดเทพราช
เมื่อวันศุกร์ที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๖

๔. ศูนย์พัฒนาการเรียนรู้ทักษะชีวิตหลักเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนพุทธิรังสีพิบูล

ศูนย์การเรียนรู้แห่งนี้ ตั้งอยู่ที่ ต.ลาดขวาง อ.บ้านโพธิ์ จ.ฉะเชิงเทรา เป็นศูนย์การเรียนรู้และฝึกอบรม เน้นการทำสิ่งที่ เป็นพื้นฐาน มีพระอาจารย์ สมพงษ์ โรจนวังโส เป็นผู้อำนวยการศูนย์ฯ และมีนายวิชัย ธรรมเมธาพร ผู้อำนวยการโรงเรียนพุทธิรังสีพิบูล เป็นรองผู้อำนวยการศูนย์ฯ

โรงเรียนพุทธิรังสีพิบูล ได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ โดยใช้ ทฤษฎีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง มีการจัดเป็นฐาน การเรียนรู้ เพื่อสามารถนำความรู้ที่ได้นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่าง สมดุลและยั่งยืน ซึ่งมีฐานการเรียนรู้อยู่ ๗ ฐาน เช่น ฐานการผลิตไบโอดีเซล ฐานการเผาถ่าน และน้ำส้มควันไม้ ฐานเรียนรู้บัญชีครัวเรือน เป็นต้น

นอกจากนั้นยังมีการนำพลังงานทดแทนแสงอาทิตย์มาใช้ร่วมกับสิ่งของ เหลือใช้แล้วประดิษฐ์เป็นสิ่งต่าง ๆ เช่น รถจักรยาน และรถสามล้อ ที่ขับเคลื่อน ด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ และเซ็นเซอร์ตรวจจับความเคลื่อนไหว ด้วยพลังงาน แสงอาทิตย์ ซึ่งถือเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่น่าสนใจมาก ผู้สนใจสามารถเข้ามาเยี่ยมชม ได้ทุกวัน ยกเว้น วันโกน และวันพระ เพราะโรงเรียนปิด

เป็นภาพประดับฝาผนังเหมือนกับที่วิหารหรือโบสถ์ ของวัดไทย ภาพเหล่านี้มีอายุร่วม ๑๐๐ ปี มีสภาพ เสื่อมโทรมไปเป็นธรรมดา ส่วนใหญ่สูญหาย บางส่วน ผุพัง มีเพียงบางส่วนที่นำไปซ่อมทิวแถวใหญ่

ส่วนแนวทางในการอนุรักษ์ภาพเก่า นายชะลอ บุญสนอง ได้ให้แนวคิดไว้ ๓ แนวทาง คือ

๑. นำไปซ่อมแซมให้กลายเป็นของใหม่
๒. ให้นำภาพเก่า ๆ เหล่านั้น นำไปใส่กรอบให้ เรียบร้อย
๓. ให้นำไปวาดเป็นภาพใหม่

๕. ประวัติความเป็นมา เรื่อง ภาพเก่า ๑๐๐ ปี โรงเจคลองสวน

จากการเข้าไปสังเกตภาพที่โรงเจที่ข้างตลาดคลองสวน พบเพียงแผ่นภาพ เก่า ๆ ๓ รูป เป็นภาพเขียนเกี่ยวกับพระสงฆ์ในประเทศจีนหรือเทพเจ้าตาม ความเชื่อของชาวจีน จากการสัมภาษณ์นายชะลอ บุญสนอง สมาชิกคณะทำงาน ของโรงเจ ได้ทราบข้อมูลว่าภาพทั้งหมดเป็นของศาลเจ้าแต่ย้ายไปเก็บไว้ที่โรงเจ

นอกจากนี้นายชะลอ บุญสนอง ยังได้ให้ข้อมูลที่ เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเจกับศาลเจ้าไว้ อย่างน่าสนใจว่า ในอดีตโรงเจและศาลเจ้าเปรียบเสมือน พี่น้องกัน แม้ว่าจะแยกกันอยู่คนละฝั่งแม่น้ำ แต่เมื่อ มีงานไม่ว่าจะเป็นโรงเจ (หุ้จี้) หรือศาลเจ้า ทุกคนจะให้ ความร่วมมือกันในการดำเนินงาน มีหนึ่งฉาย มีลิเก มีจ๊ว มีงานเทศกาลในวันสุดท้ายของการกินเจ เดือน ๑๐ ดังนั้น โรงเจ หมายถึง ความบริสุทธิ์ของศีล ส่วนศาลเจ้า หมายถึง ความศักดิ์สิทธิ์ อิทธิปาฏิหาริย์ของเทพเจ้าที่ ปกป้องรักษาคนให้โชคดี มีความสุข (ที่มา : คุณชะลอ บุญสนอง. (๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๔). เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นายวชิรพงศ์ มณีนันทวัฒน์ เป็นผู้สัมภาษณ์, ตลาด คลองสวน ๑๐๐ ปี)

๖. ตลาดคลองสวน ๑๐๐ ปี

ตลาดคลองสวน ๑๐๐ ปี ตั้งอยู่ริมคลองประเวศบุรีรมย์ในพื้นที่ ๒ จังหวัด คือ ตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา และตำบลคลองสวน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ตั้งอยู่ทั้ง ๒ จังหวัด มีคลองคั่นกลาง ซึ่งเป็นเส้นแบ่งจังหวัดพอดี

ตลาดคลองสวนเป็นตลาดเก่าแก่ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ หากย้อนกลับไปในอดีต การเดินทางโดยเรือจะสะดวกและรวดเร็วที่สุด ถ้าเดินทางจากฉะเชิงเทราเข้ากรุงเทพฯ จะต้องใช้เรือเมล์ขาวของนายเลิศซึ่งมีเพียงลำเดียวรับคนจากประตูน้ำท่าถั่ว (ฉะเชิงเทรา) ผ่านตลาดคลองสวน ก่อนจะแล่นเข้าสู่ประตูน้ำ (วังสระปทุม) กรุงเทพมหานคร

เมื่ออดีตตลาดคลองสวนจึงเป็นจุดแวะพักและเป็นศูนย์รวมของชุมชน จุดแลกเปลี่ยนสินค้าและเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญและสะดวกที่สุดจะเห็นได้จากสิ่งปลูกสร้าง โรงเจ วัด และสุเหร่าที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวจีนชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิมจะอยู่บริเวณใกล้เคียงกันและอยู่ร่วมกันอย่างสงบ หากมีงานกุศล เช่น การขุดคลอง ทำถนน ต่างก็จะมาร่วมแรงร่วมใจพัฒนาสาธารณูปโภคร่วมกัน จุดพบปะนั้นคือร้านกาแฟ ทุกคนแม้ต่างศาสนาก็สามารถเข้ามาที่จุดนัดพบแห่งนี้ได้มาแลกเปลี่ยนความคิด ประสบการณ์การดำเนินชีวิต พูดคุยเรื่องข่าวสารเหตุบ้านการเมือง ร้านกาแฟจึงเป็นเสมือนสิ่งเสพติดที่ผู้คนในชุมชนต้องมาพบกันเป็นประจำทุกเช้าอย่างขาดเสียมิได้ แม้ในทุกวันนี้ร้านกาแฟก็ยังเป็นจุดนัดพบของชุมชน

ปัจจุบันตลาดคลองสวน ๑๐๐ ปี โดยความดูแลของสำนักงานเทศบาล ตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา และสำนักงานเทศบาล ตำบลคลองสวน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ ได้สนับสนุนให้ชุมชนร่วมกันอนุรักษ์บ้านเรือน รวมทั้งการดำเนินชีวิตให้คงไว้ซึ่งวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย และส่งเสริมให้ตลาดคลองสวนเป็นแหล่งท่องเที่ยว ด้านวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิต รวมทั้งสิ่งปลูกสร้างที่ยังมีกลิ่นอายในรัชสมัยรัชกาลที่ ๕

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (๒๕๔๓). **ประวัติวัดหัวราชอาณาจักร เล่ม ๑๙**. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.
- ขวัญชัย รักษาพันธ์. (๒๕๕๖). **รวมใจทำดี ๒๕ ปี ถวายในหลวง “วันเกษตรกรทำบุญกลางทุ่ง” ไถชีวิตควายไทย ย้อนรอยไถประเพณี**. ฉะเชิงเทรา : โรงสีบ้านโพธิ์กสิกรรม.
- คณะกรรมการจัดทำหนังสือ ๑๐๐ ปี วัดผาณิตาราม (๒๕๔๗). **๑๐๐ ปี วัดผาณิตาราม**. ฉะเชิงเทรา : โรงพิมพ์ดอกเบญ.
- เจือ พุ่มเจริญ. (๒๕๔๗). **๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์**. ฉะเชิงเทรา : สำนักพิมพ์เอ็มเอ็นคอมพิวออฟเซต จำกัด.
- จังหวัดฉะเชิงเทรา. (๒๕๕๔). **องค์ความรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดฉะเชิงเทรา**. ฉะเชิงเทรา : บริษัท เอ็มเอ็นคอมพิวออฟเซต จำกัด.
- ทีมประสานงานโครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดฉะเชิงเทรา. (๒๕๕๓). **เรื่องย่อผลการวิจัยโครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดฉะเชิงเทรา**. ฉะเชิงเทรา : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- ธวัชชัย ทิพกานนท์. (๒๕๔๗). **๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์**. ฉะเชิงเทรา : สำนักพิมพ์เอ็มเอ็นคอมพิวออฟเซต จำกัด.
- นพพล งามวงษ์วาน. (๒๕๕๖). **แนะนำพิพิธภัณฑ์วัดเทพราชปวราราม**. ฉะเชิงเทรา : เอกสารเผยแพร่.
- บุญมา พงษ์โหมด. (๒๕๕๖). **ภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอมือง อำเภอบางคล้าและอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา**. ฉะเชิงเทรา : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- บุญชัย พิศภา. (๒๕๔๗). **๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์**. ฉะเชิงเทรา : สำนักพิมพ์เอ็มเอ็นคอมพิวออฟเซต จำกัด.
- ประกาย ประสิทธิ์รัตน์. (๒๕๔๗). **๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์**. ฉะเชิงเทรา : สำนักพิมพ์เอ็มเอ็นคอมพิวออฟเซต จำกัด.
- ประภา เทียนขาว. (๒๕๔๗). **๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์**. ฉะเชิงเทรา : สำนักพิมพ์เอ็มเอ็นคอมพิวออฟเซต จำกัด.
- ประโยชน์ เกษมวงศ์จิตต์. (๒๕๔๗). **๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์**. ฉะเชิงเทรา : สำนักพิมพ์เอ็มเอ็นคอมพิวออฟเซต จำกัด.
- ประสิทธิ์ ผลเจริญ. (๒๕๔๗). **๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์**. ฉะเชิงเทรา : สำนักพิมพ์เอ็มเอ็นคอมพิวออฟเซต จำกัด.
- เปี่ยมจิต เมธาวิน. (๒๕๔๗). **๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์**. ฉะเชิงเทรา : สำนักพิมพ์เอ็มเอ็นคอมพิวออฟเซต จำกัด.
- พระครูโสภิตสุดคุณ (พระมหาวิทยา ญาณโร). (๒๕๔๗). **นำเที่ยวอุทยานน้ำมนต์ วัดสนามจันทร์**. ฉะเชิงเทรา : วัดสนามจันทร์.
- ไพเราะ อนุสิทธิ์. (๒๕๔๗). **๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์**. ฉะเชิงเทรา : สำนักพิมพ์เอ็มเอ็นคอมพิวออฟเซต จำกัด.
- มนตรี สุขประเสริฐ. (๒๕๔๗). **๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์**. ฉะเชิงเทรา : สำนักพิมพ์เอ็มเอ็นคอมพิวออฟเซต จำกัด.
- โรงเรียนวัดบางวัว (สายเสริมวิทย์). (๒๕๔๗). **ที่ระลึกงานเกษียณอายุราชการ ผอ.รักษา ปิยะพงษ์ ๒ ตุลาคม ๒๕๔๗**. ฉะเชิงเทรา : โรงเรียนวัดบางวัว.
- วัดเทพราชปวราราม. (๒๕๕๕). **ที่ระลึกงานฉลองวัดเทพราชปวราราม ครบ ๑๒๐ ปี**. ฉะเชิงเทรา : วัดเทพราชปวราราม.
- วัดประศาสน์โสภณ (บางกรูด). (๒๕๒๙). **งานฉลองสิ่งก่อสร้างและปฏิสังขรณ์ วัดประศาสน์โสภณ (บางกรูด) ต.ท่าพลับ อ.บ้านโพธิ์**. ฉะเชิงเทรา พ.ศ. ๒๕๒๙. ฉะเชิงเทรา : วัดประศาสน์โสภณ (บางกรูด).
- วิมล โชตนา. (๒๕๔๗). **๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์**. ฉะเชิงเทรา : สำนักพิมพ์เอ็มเอ็นคอมพิวออฟเซต จำกัด.
- ศูนย์วิปัสสนาเคลื่อนที่แห่งประเทศไทย. (๒๕๕๐). **คู่มือสวดมนต์ ทำวัตรแปล**. ฉะเชิงเทรา : วัดพนมพนาวาส.
- สมชาย ศรีสุรักษ์. (๒๕๔๗). **๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์**. ฉะเชิงเทรา : สำนักพิมพ์เอ็มเอ็นคอมพิวออฟเซต จำกัด.
- สุพจน์ สุกปลั่ง. (๒๕๔๗). **๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์**. ฉะเชิงเทรา : สำนักพิมพ์เอ็มเอ็นคอมพิวออฟเซต จำกัด.
- สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดฉะเชิงเทรา. **แหล่งเรียนรู้และศึกษาดูงานจังหวัดฉะเชิงเทรา**. ฉะเชิงเทรา : สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดฉะเชิงเทรา.
- สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม. (๒๕๕๔). **องค์ความรู้เรื่องข้าวของฝากจากลุงขวัญ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม.
- สำรวม หมื่นเดช. (๒๕๔๗). **๑๐๐ ปีอำเภอบ้านโพธิ์**. ฉะเชิงเทรา : สำนักพิมพ์เอ็มเอ็นคอมพิวออฟเซต จำกัด.
- ใหญ่ รายนาราย. (๒๕๔๗). **๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์**. ฉะเชิงเทรา : สำนักพิมพ์เอ็มเอ็นคอมพิวออฟเซต จำกัด.

องค์การบริหารส่วนตำบลคลองประเวศ. (๒๕๕๖). ข้อมูลโครงการประเพณีของตำบลคลองประเวศ. ฉะเชิงเทรา : องค์การบริหารส่วนตำบลคลองประเวศ.

อุไร ศรีเจริญ. (๒๕๕๗). ๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์. ฉะเชิงเทรา : สำนักพิมพ์เอ็มเอ็นคอมพิวออฟเซต จำกัด.

อุไร อภิสิทธิ์. (๒๕๕๗). ๑๐๐ ปี อำเภอบ้านโพธิ์. ฉะเชิงเทรา : สำนักพิมพ์เอ็มเอ็นคอมพิวออฟเซต จำกัด.

ตลาดคลองสวน ๑๐๐ ปี. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๖. แหล่งข้อมูล www.thai-tour.com/wb/view_topic.php?id_topic=558&id_cate=20.

แหล่งเรียนรู้ชุมชน ศูนย์วิสาห์กิจกรรมชนบอนสี. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๖. แหล่งข้อมูล www.ccs.hfe.go.th/bang-preaw/index.php?knowledge.1&file.

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ขวัญชัย รักษาพันธ์. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. อารียา บุญทวี เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่วัดพนมพนาวาส. เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๔.

ขวัญชัย รักษาพันธ์. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. อารียา บุญทวี เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านคุณขวัญชัย รักษาพันธ์. เมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๕๖.

เจือ พุ่มเจริญ. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. อารียา บุญทวี เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่วัดดอนทราย. เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๖.

เจ้าอาวาสวัดบ้านโพธิ์. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. อารียา บุญทวี เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่วัดบ้านโพธิ์. เมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๖.

เจ้าอาวาสวัดประชาบำรุงกิจ (วัดหนองแบน). เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. อารียา บุญทวี เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่วัดประชาบำรุงกิจ.

เมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๖.

เจ้าอาวาสวัดประศาสน์โสภณ (บางกรูด). เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. อารียา บุญทวี เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่วัดประศาสน์โสภณ (บางกรูด).

เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๕๕๖.

เจ้าอาวาสวัดราษฎร์ศรัทธาธรรม. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. อารียา บุญทวี เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่วัดราษฎร์ศรัทธาธรรม.

เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๕๔.

เจ้าอาวาสวัดลาดบัว. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. อารียา บุญทวี เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่วัดลาดบัว. เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๕๔.

พระปลัดสำราญ อธิปัญญา เจ้าอาวาสวัดเกาะชัน และเลขานุการเจ้าคณะอำเภอบ้านโพธิ์. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์.

อารียา บุญทวี เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่วัดเกาะชัน. เมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๖.

พระครูอินทพัฒน์ประสุต เจ้าคณะตำบลบ้านโพธิ์และเจ้าอาวาสวัดอินทาราม. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. อารียา บุญทวี เป็นผู้สัมภาษณ์.

ที่วัดอินทาราม. เมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๕๖.

สมภพ วงษ์พยัคฆ์. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. อารียา บุญทวี เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านก้านนสมภพ. เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๕๔.

ชะลอ บุญสนอง. เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. วิชรพงศ์ มณีนันทวัฒน์. เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่ตลาดคลองสวน ๑๐๐ ปี เมื่อวันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๕๔.

CHACHOENGSAO

The Arts and Cultural Center Rajabhat Rajanagarindra University

Contact Address :

- Rajanagarindra Bld. (3rd fl.), Rajabhat Rajanagarindra University Muang District,
Chachoengsao 24000 Thailand

Contact Number : (+66) 038535426-8 Ext. 6550 or (+66) 038-810441

Fax (+66) 038-810337 or 038-810441 <http://culture.rru.ac.th>

- The Academic Center for Locality, Rajanagarindra University (Bangkhla)